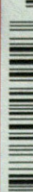

E u s k a l H e r r i k o A s t e k a r i a

01848

MARTXOKO

larrun

DESOBEDIENTZIA ZIBILA

Zer da? Zer ez?

Intsumisioa

BURUJABETZA

HAUTSI

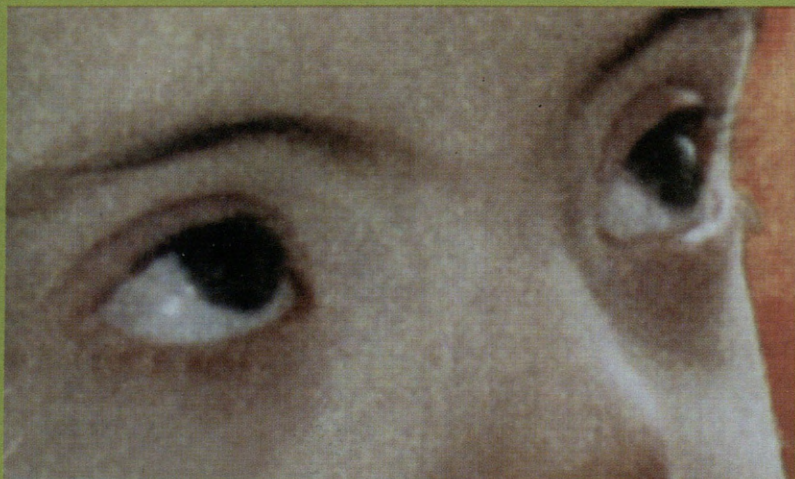
Filosofia

Euskal Herria

ABko Richard Irazusta Aberri Egunaz:
"Ez dut ulertzen Batasunak Donibane Lohizunera deitzea"

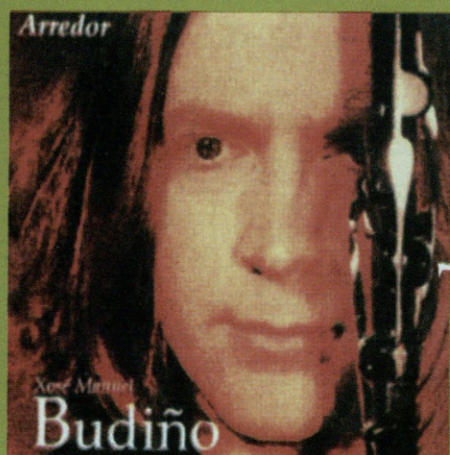
Ni, begiek salatzen naute

Zu, begiradak

Ezberdintasuna integratzen duen eskola baten **PARTAIDE IZAN**

KONTZERTUA

galizia

XOSÉ MANUEL
Budiño

APIRILA
6
larunbata

DONIBANE
LOHIZUNE
Jai Alai
21etan

euskal herria

KEPA
Junkera

Erromeria Iruñeako MUTHIKO ALAIAK

Antolatzailea: Seaskako Integrazio Batzordea

Diseinua: Antza S.A.L.

MIKEL MARTINEZ

Sektore aeronautikoa:
Esparru militarrean ere
jardungo du talde berriak 12

ALBERTO ELOSEGI

Antton Luku:
"Antzezpen biziak
taldetik sortu behar
du" 25

INIGO AZKONA

Agente literarioak:
Idazle eta editoreen
arteko zubia 41

DANI BLANCO

Tatuajeak: Artea azalean
18

ORRIZ ORRI

Gora Pro Nobis	4
Asisko Urmeneta	
Oihartzunak	5

POLITIKA

Euskal Politikaren Termometroa	6
Elkarrikketa: Richard Irazusta.	
Mikel Asurmendi	9

EKONOMIA

Sektore aeronautikoa: Esparru militarrean ere jardungo du talde berriak.	
Daniel Udalaiz	12

EUSKARA

Automatizazioa eta Internet, itzulpengintzaren lagun.	
Gontzal Landa	16

GIZARTEA

Tatuajeak: Artea azalean.	
Ixiar Eizagirre / Estitxu Eizagirre	18
Ettxeko animaliak: Ettxeko maiteenak... komeni zaigunean.	
Igor Mujika	22
Elkarrikketa: Antton Luku.	
Estitxu Eizagirre / Ixiar Eizagirre	25

KULTURA

Euskal Kulturaren Ezpalak	32
Adosen estreinaldia: Heroiak eta munstroak beren bakardadean.	
Ainara Gurrutxaga	34
Euskal dokumentalari erradiografia.	
Jon Garaño	37
Agente literarioak: Idazle eta editoreen arteko zubia.	
Lore Agirrezabal	41
Orain dela 30 urte	
Pilar Iparragirre	44

ASTIA HARTUTA

Argitalpenak	46
Agenda	49
Bizia	50
Ihesi	51
Denbora-pasak	55

IRITZIAK

Politika: Markel Olano	8
Kultura: Koldo Biguri	31
Azkena: Pello Zubiria	58

Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

Gipuzkoako Foru Aldundia

Kultura, Euskara, Gazteria eta
Kirol Departamentua

Argitarapen baren ediziorikoa laguntzaile:

kutxa
zuri esker
gracias a ti

gizarte ekintza
obra social

EZKER ABERTZALEAREN ABERRI EGUNAK

gu,
DONIBAHERA

MUGATU **PLURALA**

ASICS K6

Jabetza: KOMUNIKAZIO BIZIAGOA, S.A.L.
 Lehendakaria: Joxe Mari Irazusta
 Zuzendaria: Pello Zubiria.
 Zuzendari ordea: Xabier Letona.
 Idazkaritza Teknikoa: Ixabel Bereziartua.
 Produktzioa: Berdaitz Goia.
 Erredakzioa: Mikel Asurmendi, Katixa Garate, Nagore Irazustabarrena, Onintza Irureta, Izaskun Jauregi.
 Sustapena: Kike Amonarriz.
 Argitalpenak: Bego Zuza.
 Harpidetak: Edurne Urruzmendi.
 Bezeroen harrera: Olatz Korta.
 Publizitatea: Iñigo Txintxurreta, Aloña Soraluze.
 Administrazioa: Marijo Aiertza, Mari Karmen Loiarde.
 Argazkiak: Alberto Elozegi.

HELBIDEAK

GIPUZKOA: Industrialdea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel.: 943 37 15 45. Faxak: 943 37 34 03 (erredakzioa)/943 36 10 48 (komertziala).

IPARRALDEA: Xalbardin baita. 64122 Urruña. Tel.: 559 47 60 00.

Faxa: 559 47 60 01.

NAFARROA: Gazteluko Plaza 44, 3. eskuina. 31001 Iruñea.

Tel.: 948 22 22 85.

POSTA ELEKTRONIKOA:

Erredakzioa: kazeta@argia.com

Komertziala: komertzial@argia.com

WEB ORRIALDEA

www.argia.com

LEGE GORDAILUA: NA 80-1963.

ISSN: 0213-909X.

BATZORDE PAREKIDEA: 72562 E.

INPRIMATEGIA: Antza, S.A.L.

INFORMATIKA: A.S.P. Koop. Elk.

Urtebeteko harpidetza:

Hego Euskal Herria	104 euro
Ipar Euskal Herrian	126 euro
Espainia	104 euro
Beste atzeriak	133 euro
Airez	208 euro

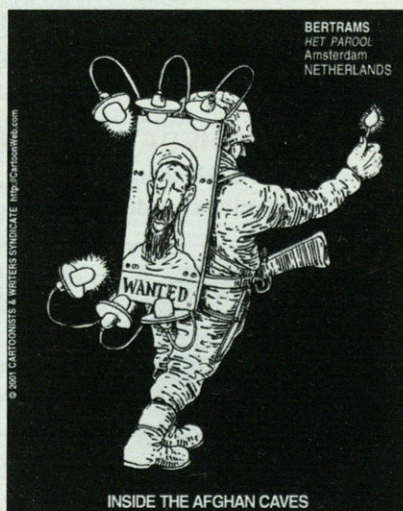
KOMUNIKAZIO BIZIAGOA, S.A.L.
 Ametzagaina Taldeko partaidea da

Ammer, Austriako "Wener Zeitung" egunkaria

-Zuloaren gainean: Terroristak.

Bertrams, Herbehereetako "Het Parool" egunkaria

-Kartelean: Bila gabiltza.

Hiruko Txikian

UNAI ROMANO

Estatuari bere horretan eustek galarazten du torturaren izatea onartzea. Inork egun torturatzen ote den dudarik balu, berriz ere polizi demokratikoaren hatzaparretatik pasatako Unai da lekuko. Xehatua, apurtua. Baina halere ez da aski berez, Unairen gorputzak salatu errealtatea. Horrez gain, torturen ubeldurek hazi eta desitxuraturako buruak eta aurpegiak bestelako frogaren beharrean leudeke agintarietorturatuzaileen aurkako neurriak har ditzaten. Poliziak tortura kafetegiak kafea bezain arrunta duela jakinik ere, euren ogibideari so politikoei Unai guztien aurpegiari bizkar ematea deliberatu

dute bakea aitzaki. Ez da egungo moda. Garai batean Manzananas, Lopez, Losada, Sainz... genituen ezagutu, eta torturatuen bakardadea frankismoaren ankerkeriari eta gure inguru beldurtiari egozten genien, gaur, egun ustez gaiditutako egoerak. Eta atzo bezala gaur, militante politikoak hemen torturatzen direla jakin eta beste aldera begiratzen dutenek gehiengo osatzen dute, isilik dauden demokrata profesionalak dituzte ordezkari eta Unaiak bakearen enbarazu. Gran Hermanoko azpiegitura, komisaldegietan behar dugu. Premiazkoa da, ezinbestekoa. Eta etxeetan lekukotasuna

◆ JOXE MARI OSTOLAZA

T E R M O

TXANPONA

KAPITALISMOA- REN LEGEAK

Martxoaren 20an Estatu Batuek herrialde desberdinen altzairu inportazio-
engatik jarritako muga zerga
martxan jarri zuten; herrial-
de horien artean Euskal
Herria dago, bertako side-
rurgia esportatzailea izaki.
Muga zerga horrekin admi-
nistrazio amerikarrak bere
industria siderurgikoa
babestu nahi du altzairuaren
merkatuan dagoen atzerriko
enpresen lehiaren aurrean.
Lehenago ere honela jokatu
zuten Hego Koreako side-
rurgiarekin, hartutako neurri
hauek Japonia, Australia,
Zelanda Berria eta EBn
izango dute oihartzun
gehien oraingoan. Aipatuta-
ko Ipar Ameriketako merka-
taritza praktikak Munduko
Merkataritzaren Erakundeak
berak, MMEk, salatu ditu,
baita Europako hainbat era-
kundek ere. Ikasgai bat:
munduaren jendarme eta
jabeak, Ipar Amerikak Bus-
hekin, munduko kapitalismo
adibiderik garbienak, bere
lege propioak bortxatzen
ditu, MMErenak, Ipar Ame-
rikako protekzionismoa
mugatzen dituzten nazioar-
teko merkataritzaren oina-
rrizko legeak direnak,
beraien esanetan. Baina
horrelakoa da kapitalismoa.
Ekonomikoki interesatzen
zaionean bakarrik errespetat-
zen dituzte nazioarteko legeak.
Eta interesatzen ez bazaiz-
kio, beraiek, lehia askearen
defendatzaile eta kapitalis-
tak omen direnek, ez dauka-
te inongo eragozpenik kutsu
interbentzionista duten neu-
rriak ezartzeko

◆ DANIEL UDALAITZ

HALAKO EGOERA, HALAKO ABERRI EGUNA

EUSKAL Herriko indar abertzaleek beti
hartu izan dute erronkatzat Aberri Egun batera-
tuak egitearena. Bere osotasunean behintzat,
hurrengoan gauzatu beharko da helburua. Eus-
kal gizartearen banaketa egoera bizi da abertzale-
tasunean eta horren isla Aberri Egunean ere
horixe da, banaketarena. Batzeko eta garai
esperantzagarriagoak berpizteko ahaleginak,
dena den, hor dira eta ikusi behar orain tamai-
nako ahaleginaren fruitua zein den. Edozein
eratan badirudi Abertzaleen Batasuna, bere txi-
kitasunetik, gero eta erreferentzia garrantzitsu-
goa bihurtzen ari dela abertzaleen estrategia
bateratuei dagokienez.

GUTXI HEDATUTAKO ARGAZKIA

IA astebeite iragan da jada Unai Romanoren
aurpegi erabat desitxuratua ezagutzera eman
zenetik. Argazkiak,
ordea, ez du izan halako
oihartzunik giza eskubi-
deen urraketa-
aurrean horren sentibe-
rak diren komunikabide
eta klase politikoan.
Berdintsu gertatu zen
Iratxe Sorzabalen
kasuan eta berdintsu
beste tortura salaketa

askorekin ere. Oso begibistakoa da giza eskubi-
deen urraketa mota guztien aurrean ez dela ber-
din jokatzeko: kasurik onenean tortura salatzen
da, baina ez da berau eman ez dadin edo saihe-
teko neurririk hartzen.

EUROPAKO BATASUNAKO ENERGIA MINISTROAK IRUÑEAN

ORAINDIK Bartzelonako zalaparten txin-
partak guztiz itzali ez direnean, Iruñean egingo
da apirilaren 26an Europako Batasunako Ener-

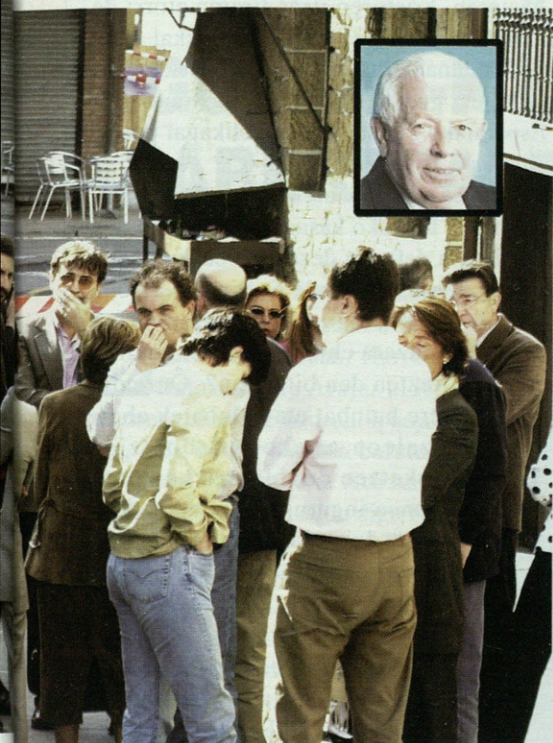
gia Ministroen Kontseilua. Bartzelonan legez,
kontrol neurri zorrotzak espero dira. Kontsei-
luari dagokionez, besteak beste, Bartzelonako
gailurrean onartutakoaren garapenari ekingo
zaio.

ASTE SANTUAREN BUELTRAN

AJURIA Enean iragan otsailaren 22an
alderdiek hausnartutako neurriak ahalik eta las-
terren gauzatzeko ahalegin bizia egiten ari da
Ramon Jauregi buruzagi sozialista, modu publi-
ko zein isilean. Eta badirudi behin alderdi
sozialistaren kongresua iraganda eta Aste San-
tuaren bueltan, Batasuna alkatetzetatik kent-
zeko operazioa prest izan daitekeela. Jose
Manuel Zorrila, EAEko Auzitegi Nagusiko
lehendakaria urrutirago joan da Batasuna legez

B A H E A

• PSE-EEko Gemma Zabaletak 'Egunkaria'n: "Batasuna legez kanpo izendatzea eragin-
korra den ikusi behar da. ETA Batasuna jaio baino lehenagotik da eta Batasuna legez
kanpo utzi arren, ETAk jarraitu dezake. Zenbat eta beso politiko gehiago, orduan eta
esku armatu gutxiago eta alderantziz. Batasunak egungo esparrua hartu behar luke abia-
puntutzat nahi duena aldarrikatzeko. Bide hori legez kanpo uztea baino emankorragoa
litzateke".

PSE-EE: ETA-REN JOMUGA NAGUSIA

Azken bi hilabeteetan PSEko hiru kideren aurkako atentatuak egin ditu ETak, horietako bi zaurituz eta bat hilez. Une honetan, beraz, alderdi sozialista da ETaren lehen jomuga. Juan Priede, Orioko PSE-EEko zinegotzi bakarra alderdi honen kongresuaren atarian hil zuen, horrek duen esanahi politiko sakonarekin. ETak argi utzi nahi du PSErekin aritzea zein arriskutsua den, behintzat bere gustuko klabeetan ez bada. ETak bere zurrumbilo armatu itsuan jarraitzen du, bere jarduera geldiaraztea eskatzen dioten gero eta sektore zabalagoei muzin eginez, eta gertuen duen ezker abertzaleko sektorea politikoki gero eta gehiago zokoratuz.

kanpo uzteko eztabaidan, eta 'El Diario Vasco' n egingako elkarrizketa batean dioenez, hilketen aurrean zinegotziak abstenitzea kontuan hartu behar da alderdi bat legez kanpo uzteko irizpideetan.

ARBELOAREN ONDOREN LOLA EGURENEN TXANDA

LOLA Eguren, Foru Legebiltzarreko lehen-dakari ohi sozialistak ere iragarri berri du PSN utzi duela eta bere alderdi ohi noraeezan ikusten duela, batez ere Batasunarekiko jarreran. Lola Eguren bere parlamentari kargua utzia zuen jada duela hilabete batzuk eta Victor Manuel Arbeloak joan den astean egin bezala, PSN utzi duela iragarri du. Arbeloak, gainera, egungo Nafarroan bere ideiak ondoen defenda-

tzen dituen alderdia UPN dela jakinarazi zuen. Eguren orain politikoki umezurtz dagoela aipatu du. Miguel Sanz presidenteak, bestalde, beste proiektu batzuetatik aldendu direnak UPNn atek zabalik dituztela iragarri du.

■ Lola Eguren, argazkiaren erdian.

- PSE-EEko Patxi Lopezek 'El Pais' en: "Argi dago, arriskatzan ez duenak ezin du arrakasta izan. Eta euskal politikak denbora gehiegi darama lubakietan ez atzera ez aurrera. PSE-EEK ekimena hartu duen bakoitzean gauzak aldatu egin dira. Berriz egin behar da".
- PSE-EEko Carlos Totorika 'El Pais' en Ajuria Eneko Itunaren garaiak eta Miguel Angel Blancoren hilketaren ondorengo egunez: "Une historikoak errepikaezinak dira, baina EAJk benetan planteatuko balu demokratekiko batasuna eta baldintzarik gabeko ETaren suntsitzea, bat-batean bukatuko genuke ETArekin".

■ F. Cossiga.

IZPIAK

Francesco Cossiga Italiako lehendakari ohiak salatu duenez, berak Batasunako Arnaldo Otegi eta Joseba Alvarezekin Italian egindako bilera grabatzen saiatu zen Cesid. Cossigak, halaber, Nafarroara etorri behar zuela iragarri du baina bidaia bertan behera utzi du; beldur da Espainiako zerbitzu sekretuak bera hiltzea eta gero atentatua ETari bizkarreratzeaz.

Nafarroako Unibertitate Publikoak (NUP) azkenean bere campusa izango du Erriberan, PSN, Ezker Batua, CDN eta EA-EAJk Legebiltzarrean ekimen hau gauzatzeko lege proiektua bultzatu ondoren. Nafarroako Gobernua, NUP eta Tuterako Udalaren artean batzorde bat sortuko da campus honetan zein titulazio izango diren zehazteko.

Odon Elorzaren ustez, abertzaletasunak autodeterminazioaren eskaera atzeratu beharko luke ETak borroka armatua utzi arte.

■ Odon Elorza.

Aberri Eguna 2002

Aberri Egunaren ospakizunak 70 urte beteko ditu aurten. 1932an ilusio handiko garaia bizi zituen abertzaletasunak: Primo de Riveraren Diktadura amaitu berria zegoen eta, gainera, EAJri alderdi bakar modura iharduteko aukera gauzatu zitzaion. Bi datu nagusi horiek kontutan izanik, EAJ indartsu batek gure herriaren eskubideen aldeko urrats finkoak eman zituen, bai gizartegintzan eta baita politikaren alorrean ere.

Masen alderdi modura antolatua, Eusko Alderdi Jeltzalea ahalik eta alderdikide gehien biltzen saiatu zen, baita lortu ere! Nire herriko alderdikide zahar batek harro esaten zidan bezala, garai hartan EAJ gaztedi guztia bereganatzen hasi zen: karlisten seme-alabak jeltzale bihurtu ziren. Antolaketa honen bidez gure alderdiak politikoki eta ekonomikoki zeuzkan gabeziak ederreki bete zituen, abertzaletasunari gizarte egituraketa sendoa eskaini ziolarik. Euskal kulturaren eta hizkuntzaren berpizkunde garaia izan ziren.

1932KO Aberri Egun hartan Getxoko Alkate eta Madrilgo Gorteetan Diputatu zen Jose Antonio Agirrek hitzaldia egin zuen Sabin Etxeko balkoitik. 28 urte zituen, eta hitzaldia euskal gaztediari eskaini zion, hain zuzen ere EAJren batasuna bultzatu zuen belaunaldi gazteari; lau urte beranduago Euskal Herriko mendietan bere odola isuri zuen gaztediari.

Agirrek egun seinالاتu haren zentzua azpimarratu zuen, alegia, Euskal Aberriaren askatasuna. Ezin dugu ahanzi, garai hartan euskal politikagintza pil-pilean zegoela: 1931eko apirilean II. Errepublika aldarrikatu zen, eta irailean Alcalá Zamorari Lizarrako Estatutua aurkeztu zioten Hego Euskal Herriko 420 alkatek, erantzuna ezezko borbila izan zelarik. Ezer ez duena jabetzen da errazen esku-duntza xume bakoitzak duen garrantziaz, eta Agirreren egun hartako hitzek horixe zioten Estatutuari buruz: *“Gauza txikien barnean ere Aberri osoa datza”*. Baina era berean, herri modura demokratikoki erabakitako eskaria ukatu izanaren emaitza ere argi azaldu zuen: Euskadiren independentzia osoaren aldarrikapena.

Hirurogeita hamar urte beranduago, mende eta milurteko berriaren hasieran, kristoren itsas tiraina etorri da abertzaleontzat. 1998ko ilusioaren ondoren, Euskal Aberriaren izenean euskaldunak hiltzen dituzten horiek erabat lotsarazten gaituzte, eta gure izena mundu guztian zehar kakazten dute, Espainiako faxista guztiak elikagai politiko-koz oka egiteko moduan asebetez.

ETAren aldebakarreko erabakiarekin gure herria salduta gelditu da, izan ere, Idahoko kasuan argi ikusten den bezala, zein aurpegirekin defenda dezakegu euskaldunok gure herria munduan zehar, abertzale ez diren pertsona xeheak gure kaleetan untzien antzera ehizatuak direla jakinarazten den bitartean? Oraindik ere hainbat eta hainbatek abertzaleon arteko kolaborazioa eskatzen du, oinarritzko kontu honen inguruan Ezker Abertza-leak duen jarrera onartezina apropos ezkutatuaz.

EDOZEIN kasutan, irakurketa beltz soila ez egitearren, 2002ko Aberri Egunean abertza-leok eta gazteok ezinbestekoa dugun hausnarketa sakonari ur tanta xumea eskaini asmoz kontu pare bat plazaratu nahi nuke.

Lehenik eta behin, 1932an bizi zen giroa gogoratuaz, militantzia politikoak duen garrantzia azpimarratu nahi nuke. Botere politiko eta ekonomiko nagusien ginetik, gizarte egituratu eta kontzientziatu batek ez du mugarik hirugarren milurteko honetan, baldin eta gauzak txukun aztertu eta planteatzen baldin baditu. Hori horrela, gure

herriak bere etorkizuna erabakitzeke duen eskubidea behar den bezala gauzatzeko, heldutasun politiko eta militantzia ezinbestekoak ditugu abertzaleok. Eta biak batera, izan ere, heldutasun politikoak ez baitu ezertarako balio laino guztien ginetik gure herriari so dagoen hainbat intelektualtxoren kasuan, eta are gutxiago balio baitu militantziak, autobusak erretzen edo lagun hurkoa hiltzen diharduen haurtxo politikoaren kasuan.

Maiatzaren 13an, herri honek erakutsi zuen nerbio politiko mantendu eta indartu beharrean gaude, Euskal Herriaren askatasuna eskura daukagulako ●

ALBERTO ELOSEGI

Markel Olano
EAJren EBBko burukidea

***“Botere politiko eta ekonomiko
nagusien ginetik, gizarte
egituratu eta kontzientziatu
batek ez du mugarik hirugarren
milurteko honetan, baldin eta
gauzak txukun aztertu eta
planteatzen baldin baditu”***

R I C H A R D I R A Z U S T A

ABk Aberri Egun bateratu batera deitu du Donibane Garazira, "Itxaropenaren bidean goazen berriz Lizarratik Garazirat" lemapean. Aurreko hiru egunetan, bi hiriak lotuko dituen ibilaldi bat antolatu du gainera. ABko Richard Irazusta eledunarekin mintzatu gara.

"EGUN, AB-K BAKARRIK BILDU DITZAKE ABERTZALEAK ABERRI EGUNEAN"

Lizarra-Garaziko Akordioaren porrotak noraezean utzi zituen bere sinatzaileak. Harrezkero, Batasuna eta Aralar alderdiak sortu ziren ezker abertzalean. Iparraldean, berriz, ABk biltzar nagusia burutu zuen, eta aro berri bat hasi ere. Aro honetako lehen ekimen handia azaldu digu Richard Irazustak: "Aurtengo Aberri Egunaren antolaketa ideia oso sinple batean funtsatzen da. Lizarrako Akordioaren bilkurak, zoritxarrez, inolako baloraziorik egin gabe bukatu ziren. Akordioaren arazoan muina aztertzeke, batzuen nahiz besteen erruak eta erantzukizunak zehazteko gogoia geratu zitzaigun. Lan eskema berri batera itzultzeke zer egin behar zen aztertu nahi genuen. Tamalez, ez genuen paradarik atzeman. Garaziko Aberri Eguna, Liza-

□ "Nola dei dezake Batasunak Donibane Lohizunera Aberri Eguna ospatzera? Ez dut ulertzen, ez da logikoa"

rra-Garaziko Akordioaren espiritua berrreskuratzeko bidean antolatuta dago".

■ Nola gauzatu duzue asmo hori?

Asmo hau ABko azken biltzar nagusiaren ildo estrategietako bat da, jakinda ere, Lizarra-Garaziko indarrak mahainguru batean biltzea oso zaila dela. Alta, Aberri Eguna kari entseatu gintezkeela pentsatu genuen, baita prozedura bat abian jarri ere xede horrekin. Batetik, alderdiengana hurbiltzeko, eta bestetik, gizartearengana. Gisa honetara, edozein alderdikoak izanik

ere, nahi duten guztiak etor daitezke Garaziko Aberri Egunerara.

■ Nola gauzatu duzue prozedura?

Lehenbizi, bilkurak egitea proposatu dugu ezkerreko talde guztien artean. Bigarrenik, EAJ, EA eta sindikatuekin. Kontziente ginen, EAJko sektore instituzionalista mugitzea zaila izango zela batetik, eta Batasunako sektore nagusia, bestetik.

ABk indar guztiei luzatu die gonbita. Denek Ibilaldian parte hartuko zutela erantzun ziguten. Garazin ere egongo zirela, alta, ez dute beren parte-hartzea egundaino zehaztu. Indar guztiak, nola edo hala, gure asmoarekin bat etorri dira, hala ere. Jarrera horrek logika politiko bati erantzuten dio.

■ Lizarra-Garaziko Akordioa sinatu zuten erdiko indarren arteko ekimen bezala aurkeztu duzue Aberri Eguna.

Baiki. EAJ eta Batasunaren artean kokatzen diren talde eta gizarte eragile asko atzeman dugu lanerako eta proposamenak egiteko prest. Horixe izan da Aberri Eguna gisa honetara antolatzeke eta bide berri bat urratzeko eragile nagusia.

■ Nolako erantzuna

DANI BLANCO

■ "ETAk su-etena bertan behera utzi zuenetik abertzaletasunak okerrera egin du".

■ Politikaren barne harremanak

“Ez nau nire ikusmolde politikoa agertzeak asaldatzen”

Iaz, Lizarra-Graziko Akordioaren ondoko aro berri baten bidean, pertsona batzuei zubiak eraikitzeke aurre iritsi zaiela esan zenuen. Nolakoa da politikan ari zareten pertsonen arteko harremana. Zaila oraindik ere?

Zaila da beti. ABn, ordea, alderdietako jendearen arteko harremanak landu daitezkeela uste dugu. Alderdien egiturak funtsezkoak dira, baina Aberri Eguna bateratu bat gauzatzea jendearen arteko harremanei esker posible izango da. Lizarra-ko Akordioaren garaian hainbat urrats eman zen -pertsonen ideien ginetik- kide bakoitzaren nortasunari esker. Harrezkero, elkar ezagutu dugun heinean, errazagoa zaigu elkar ulertzea.

■ **Pertsona edota militanten lanen ondorioz egiturak aldatzen hasten direnean, ez ote dira tirabirak sortzen?**

Ez dira zergatik sortu behar. Sekretua da zeure adore eta kemena helburu baten mesedetan jartzea. Ni horretan ari naiz egun. Bai EAJ bai EA nahiz ELAko jendearengana iristeko neure harremanak landu ditut. Baina, ez naiz bakarrik neure borondatez ari, ABren izenean ari naiz. Proposamen bat baldin badut zuzendaritzan aurkeztu dut, eta alderdikideek ez badute ontzat ematen bertan behera geratzen da. Nire ideia

ona baldin bada, aitzina egiten dugu. Asmoak elkarri azaltzen eta onbidean jartzen saiatzen gara, ez dira guztiz bide pertsonalak sekula, proiektu orokor baten zerbitzurako harreman pertsonalak dira. Jakina, bakoitzak bere izaera izanik ere, proiektuak pertsonen nortasunean eta beren lanean funtsatzen dira, arrakasta denon arteko elkarlanean oinarritzen da.

■ **Politika posibilitismoaren bidez egiten da, errezeloak sortzen dira. Ez al duzu inoren aldetiko estutasunik sentitu?**

Orain arte inork ez nau estutu. Jasaile ona, agian. Alderantziz, oro har, herriko jendeak sostengu morala ematen dit. Orain, Hegoaldean bereziki. Errezeloak izaten dira, batzutan, hori noramala da. Baina inork ez ditu bere ateak itxi nahi. Batzuek, beharbada, ni baino gaizkiago daramate oraingo egoera zaila, nik, benetan, ez dut gaizki eramaten. Ez nau bederen, nire ikusmolde politikoa agertzeak asaldatzen. Gainera, lasai nago, ez naiz politikari profesionala, ez naiz bizi politikatik, eta ABko idazkaritzako kide edo eleduna izateari utzi behar badiot ere, ez da mundua bukatzen. Politikatik kanpo badago ere bizitzea. Bizitzan badira beste proiektuak eta askotan utzi behar izaten ditugu politikan ari garelako ●

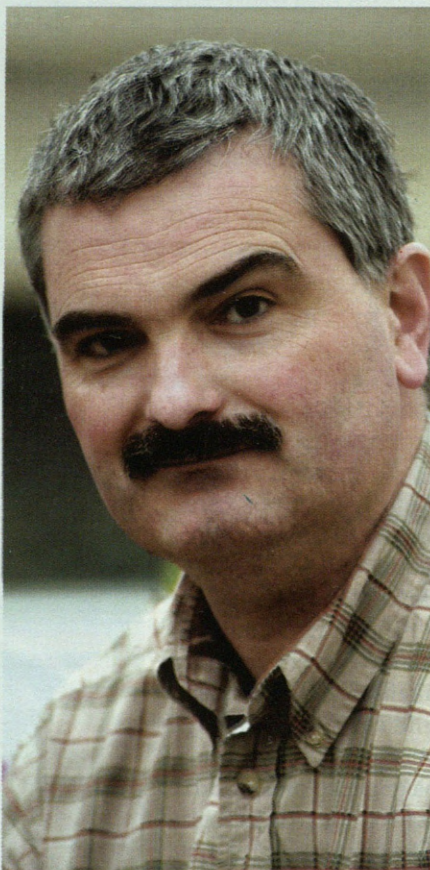
jaso du zuen proposamenak?

Aralar, Zutik eta Batzarrek berehala erantzun digute, baikor erantzun ere. Geroxeago, EA eta ELAk. Ez berandua- go horregatik, lan moldea dela-eta gure proposamena geroxeago egin zaielako baizik. ELAk berehala egin du publiko bere interesa. Batasunak harri duraz hartu du gure proiektuaren berria, ez du segidan erantzun. Aberri Egunerako gure asmoa prentsaren bidez agertu dugunean, orduan erantzun du publikoki, Ibilaldia nahiz Aberri Egunerako gure testua begi onez ikusten zituela esanez.

■ **Alabaina, gero Batasunak gibelera egin du. Bere ordezkaritza bat egongo da Garazin, baina Donibane Lohizunen ospatuko du Aberri Eguna. Zer gertatu da?**

Hori Batasunak erantzun beharko du. Galdera hau da: “*Nola dei dezake Batasunak Donibane Lohizunera Aberri Eguna ospatzera?*”. HB edo EHk azken urteetan ia-ia beti Iruñean ospatu izan du, eta aurten Donibane Lohizunen. Egun, Euskal Herriko gertaera politiko garrantzitsuenak ez dira Iparraldean garatzen. Beraz, zergatik Donibane Lohizunen? Ez dut ulertzen, ez da logikoa.

■ **Aberri Egunekeo testuan EAJ eta ETari dei esplizituak egin dizkie ABk.**

DANI BLANCO

■ **“Batasuna ez da indar eragile nagusia, ezker abertzalea beste logika politiko batean sartzen ari da”.**

Gero eta jende gehiagok bat egiten du testuan jartzen denarekin eta inork ez du traizio gisa hartu behar. Gure gogoeta hau da: ETak su-etena bertan behera utzi zuenetik, abertzaletasunak eta egoera politiko sozialak okerrera egin dute. Ezker abertzalea eta abertzaletasuna oro har ez dira indartu. ETaren erabakia erru bat izan zen. Beraz, ETari tregua berri bat eskatzen diogu eta EAJri berri, oraingo marko instituzionala gainditzeko urratsak eman ditzan. Aherentzi gabe, Frantziako nahiz Espainiako estatuei eginiko deia. Beren erantzukizuna berebizikoa da gatazkaren ebazpenean. Hiru zutabe hauetan funtsatzen da gure ekimena.

■ **Beharbada, Batasunak horregatik antolatu du bere Aberri Eguna.**

Litekeena da. Beraiek, printzipioz, ez dute esan puntu hori ez zutela onartzen, baina ez dute garbi hitz egiten. Ez badaude ados, esan dezatela argi eta garbi, testu hori onartzen ez dutela, ondorio guztiekin. Batasunak baina, ulertu behar du ez duela ezker abertzalearen monopolioa. Lizarra-Garaziko Akordioaz geroztik ezin alderdik ez du ezker abertzalearen monopolioa, ez gehiengoa. Batasuna ez da ezker abertzalearen indar eragile nagusia, ezker abertzalea beste logika politiko batean sartzen ari da. Batasunak,

ordea, ez du hori onartu nahi. Batasunak bere ekitaldiak antolatu nahi izan ditu ABk antolatu nahi duen Aberri Egunean. Bere tokia eta bere ekitaldiak izan nahi zituen bere mezuak eta estrategia helarazteko. Finean, Aberri Eguna bere egin eta ezker abertzalearen gehiengoa bere ildotik doala agerrarazi nahi zuen. Garaziko Aberri Eguna ez da horretarako antolatua izan, ordea.

■ Zein da Garaziko Aberri Egunaren logika?

Garaziko Aberri Egunak badu bere logika, ABk alderdi eta hiritar denei leku bat egiten dielako. Egun, zein indar politikok dei dezake Aberri Egun bateratu batera? Horixe da kontua. Zeinek lotu ditzake Euskal Herriko alderdiak, sindikatuak edota indar eragileak? EAJ, EA, Batasuna, Aralar, Zutik, Batzarre, LAB, ELAk... Bada ez. Irudiz, ABk bakarrik eraman dezake ekimen hori aitzina.

■ Eta arrakasta ziurtatu al duzue?

Ez dakigu. Baina, gaur gaurkotz, Aberri Egun bateratu baten aldeko apustu egin dezakeen alderdi bakarra AB da, baita arrakasta edo porrota jasan da ere. Haste-ko, beste edozein indar politiko baten esku utziz gero, askok eta askok atzera egingo lukete. Lizarra-Garaziko Akordioaren espirtua berreskuratzeko urrats interesgarria izan daiteke. Jakina, alderdi bakoitzak bere ohiko lekuetan ospatuko du Aberri Eguna, baina, argazki orokor bakarra Garazin emango da. Inportanteena ez da jakitea ABk zein arrakasta lortu duen -ez dugu geure ekimen gisa hartzen- baizik eta gaur egun bizi dugun egoeran, une batez, EAJ eta ELAtik Batasuna eta LAB bitarteko indar guztiak biltzeko gauza izan garela.

■ ABren proposamenaren arrakasta EAJren eta Batasunaren arteko sektore horiek eman dezaketen erantzunean datza, nolabait.

Hori ikuskizun dago. Aberri Egunak hori horrela den erakutsi ahal du. Guk, erdiko esparru horretan ahalmen handia ikusten dugu. Eta ez bakarrik EAJn eta Batasunan ez gauden indarren ahalmena, alderdi hauetako oinarrietan jende askok bat egiten du Aberri Eguneko testu osoarekin. EAJko askok oraingo marko instituzionala gainditu nahi du eta Batasunako askok ere borroka molde berriak landu nahi ditu. EAJren eta Batasunaren

DANI BLANCO

■ “Batasunak ulertu behar du ez duela ezker abertzalearen monopolioa. Ezein alderdik ez du ezker abertzalearen monopolioa, ez gehiengoa”.

ikuspegi nagusien artean badago jende multzo zabal bat beste bide bat urratzeko, teorien bederen. Beste gauza bat da teoria praktikara eramatea. Aurtengo Aberri Eguna teoriak praktikan jartzeko ekitaldi bat izan dadila nahi dugu.

■ Bestalde, Batasuneko zenbaiten ustez AB ez da ezker abertzalea. Nola hartu duzue hori?

Esan bezala, ABren ustez, inork ez du ezker abertzalearen monopolioa, ezta abertzaletasunarena ere. Gu ezker aber-

■ ABri ezkerrekoa ez izatea leporatzen zaio. EAK ABn lekua duelako, kasu.

EAK leku irekia du gure egiturari, eta datozen urteetan, ezker abertzaleak (alternatiba politiko eraginkorra izan dadin) ezker muturreko eta indar sozial demokratikoak biltzea lortu behar duela pentsatzen dugu. ABk ez dio aukera horri bere egitura ixten. Nork esango du horregatik AB ez dela ezkerrekoa? Iparraldean (Europako beste herrialdeetan bezala) joera hori ez da harrigarria. Euskal Herrian ezker zabala eta anitza beharko dugu ezker abertzalea benetako alternatiba politikoa bihurtzeko. ABren ustez, egun-

go ezkerrek joera hori hartu behar du. Galdera bat: ezker abertzalearen aukera politikoa izan den HB, ezkerrekoa izan al da?

■ Azkenik, AB eta Aralar, EEren zereginean ikusten dituzte Segiko gazteak?

Hori esatea gure herriaren historia politikoa ez ezagutzea edo faltsutzea da. Egun, ez Elkarri, ez Aralar ez AB ari dira EEren rolean edo zereginean. EEko garaiko HBren rola betetzen ote du Batasunak? Ez. Guk ere ez. Euskal Herriko egoera soziopolitikoa aldatu da ●

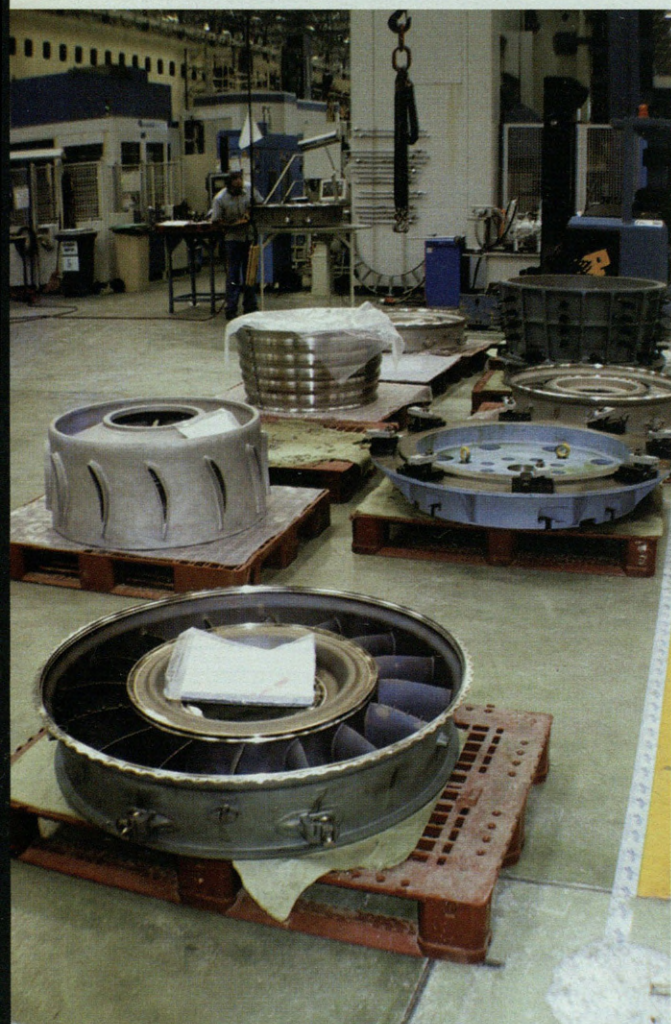
◆ MIKEL ASURMENDI

□ “Batasunak Aberri Eguna bere egin eta ezker abertzalearen gehiengoa bere ildotik doala agerrarazi nahi zuen”

tzalekoak gara, geure ibilbide historikogatik, geure pentsamoldea eta praktikarengatik. Haiek ezin digute hori ukatu. Haiek pentsatzen badute ezker abertzalea bat dela, bakarra, eta hori Batasuna dela, gu haien eskematik kanpo gaude, ez gaude haien ezker abertzalean. Gainera, nork ematen dio Batasunari jabetza hori? Guk ez. Gure ustez, ezker abertzalea anitza da, aniztasun hori bere bilakabide historikorekin ondorioa da. Hori Euskal Herriarrok (EH) antolakundean agertu zen. AB ez zegoen, baina, bai Zutik, Batzarre eta Aralar. Orduan ezker abertzalekoak ziren eta orain ez?

Oraindik ez dakigu zein izen jarriko dioten Gamesa aeronautikoak, ITPk eta Senerrek EAEn sortu duten talde berriari. 700 milioi euroko fakturazioa eta 135 milioi euro gordineko etekina espero ditu esparru zibil eta militarrean jardungo duen enpresa multzoak.

ESPARRU MILITARREAN ERE JARDUNGO DU TALDE BERRIAK

(Sociedad Estatal de Participaciones Industriales). Mugimendu antimilitaristen kritikak edo beste kolektibo sozial batzuenak jasotakoan, enpresa horiek beti alegatu izan dute beren buruen defentsan ez zeukatela jarduera militarrik edo hutsala zela horrelako jardunaren pisua. Pixkanaka azaltzen hasi diren datuen arabera, eta batik bat Euskal Autonomia Erkidegoko, Espainiako, Europako nahiz munduko industria aeronautikoaren geroa aintzat hartuta, ez dirudi hain hutsala izango denik talde berriaren jardun militarra.

Iturri batzuen arabera, EAEko talde aeronautiko berriaren jardueretan, %20 izango da esparru militarrekoa eta %80 zibilekoa. Dagoeneko %20 izendatzen badiote EAEko talde aeronautiko berriari, oso litekeena da ehuneko hori handiago izatea, kontuan izanik Amerikako Estatu Batuetako Administrazioak berebiziko jarduna planifikatu duela defentsarako, irailaren 11z geroztik. Jakina denez, azken hilabete hauetan gutxitu egin da jarduera aeronautiko zibila.

Militarra, ordea, hazi egin da, mundu osoko gobernuen defentsako planak direla kausa.

700 MILIOI EURO FAKTURATU ETA 135 MILIOI IRABAZI. Gamesa aeronautikoak eta Turbo 2000 enpresak,

Gerora ere, BBVA eta Iberdrola enpresek kontrolatuko dute talde berria

zeinen barruan baitaude ITP, Sener eta SEPIko akzio-gehiengodunak, abiazioko motorrak eta aireontzien zati egiturazkoak egiteko baliatu nahi dute fusioa, batez ere. Talde sortu berriak 700 milioi euro fakturatzeko asmoa du eta, zergak ordaindu aurretik eta amortizazioak gauzatu ostean, 135 milioi euro inguruko etekina geratzea espero du.

Gamesako administrazio kontseiluak jarduera aeronautikoa bereizteko proposamena egingo dio akziodunen batzarrari, horretarako gehienez hamabi hilabete epea jarrita. Arabako enpresaren jomuga da Gamesak azkenean %10eko partea ez gainditzea jarduera aeronautikoetan, eta, diotenez, talde berriaren kapitalaren %3 izango da enpresa horrena. EAEn kokatuko dute talde aeronautiko berriaren egoitza soziala, baina oraingoz ez dute eman leku zehatzaren berri. Nolanahi ere, azkenean Bilbon jarriko dutela dirudi.

Enpresa berriak burtsan kotizatuko du. Bestalde, Gamesak utzi egingo ditu zuzeneko jarduera aeronautikoak eta berriro daitezkeen energiaren arloan jardungo du ia bete-betean; orain ere buru den sektorean, alegia. Zorren %20 bat kentzeko modua ere izango du Gamesak, bat egite honi esker. Lehen fasean, dena den, Gamesako bazkideek kontrolatuko dute elkarte berriaren kapitalaren %59 artekoa. Hauexek dira Gamesako bazkideak: IBV Korporazioa, %35 duela (BBVAk eta Iberdrolak kontrolatzen

Abiazioko motorrak eta aireontzien egiturazko zatiak egiteko baliatu nahi dute fusioa.

Arlo militarrean ere arituko da oraindik izenik gabeko talde aeronautiko berria. Duela gutxi eman dute ofizialki ondoko enpresa hauen fusioaren berri: Gamesako talde aeronautikoa, ITP (Turbopropulsa-tzaileen Industria), Sener eta SEPI

■ BBVAko lehendakari Francisco Gonzalez eta aurreko lehendakaria: Emilio Ybarra

GAMESAREN ETA ITP-REN ZIFRA ERRALDOIAK

Gamesa taldeak 1.020 milioi euroko salmentak egin zituen 2001. urtean, eta 74 milioi euroko etekina atera zuen, zergak kitatu ostean. Guztira, 4.700 langileko plantilla dauka Gamesak; horietatik 1.800 lagunek egiten dute lan aeronautikako dibisioan. Arlo horretan, 273 milioi euroko salmenta izan zuen iaz; salmenta guztizkoaren %30, beraz; eta 28 milioi euroko etekina, zergak kitatu aurretik. ITP enpresak, berriz, 2.000 langile dauzka. Iaz, 427 milioi euroko

dute %100ean: %50 bakoitzak); Nefinsa, %21,5 (Kataluniako Serratos familiaren jabetzakoa); Tornusa, %6,35 (Gamesaren sortzaileena da; Juan Luis Arregi dute buru). Gainerako ehunekoak burtsan flotatuko du.

Bigarren fasean, honelatsu banatuko da ziur aski EAEko talde aeronautiko berriaren kapital sozial behin betikoa: %22 izango du Sener enpresak, %21,5 IBVn, %20,5 SEPIk eta %11,3 Nefinsak. Beraz, %21,7 geratuko da burtsan flotatzeko. Azkenik, litekeena da Tornusa, Gamesako bazkide-sortzaileen enpresa, talde berriaren kapital sozialetik kanpo geratzea, eta litekeena da, halaber, beste bazkide batzuk sartzea.

salmenta egin zuen eta 93 milioi euroko mozkin atera zuen, zergak kitatu aurretik eta amortizazioak gauzatu ostean. Sener ingeniarietako enpresa da. Negurin (Getxo) dauka egoitza soziala, eta langile gutxiko enpresa da. Nahiz eta errentagarritasun handia izan, ia ez dago enpresa horren datu ekonomiko finantzario publikorik. Gamesak Gasteizen eta Espainiako beste leku batzuetan dauzka produkzioko lan-

tokiak, baita ITPk ere, zeinek, Zamudioko eta Barakaldoko lantokiez gainera, beste batzuk baitauzka Espainian barrena.

ITP enpresak teknologiako bazkide bat dauka: Erresuma Batuko Rolls Royce konpainia, hain zuzen. Korporazio horrek kontrolatzen du ITPko kapitalaren %46,85, eta oraingoz inork ez

Ikusteko dago fusio orok berekin izan ohi duen enplegu-murritztea gauzatuko den ala ez

daki azkenean zer erabakiko duen proiektuaren gainean. Hasiera batean, eta betiere orain arteko iturrien datuen arabera, nahiko hotz agertu omen da talde berriaren gorabeheretan, eta, antza denez, ez omen du zuzenean parte hartuko. Gaur gaurkoz dauden datuei erre-

■ Gamesak irudian ageri den hegazkin ereduaren eraikuntzan parte hartzen du.

Bizkaiko Foru Aldundia

Bizkaiko Foru
Aldundia
Kultura Saila

Diputación Foral de Bizkaia
Departamento de Cultura

Gure artean euskaraz!

■ Aukera onak emango ditu jarduera militarrek datozen bi hamarkadatan

Jarduera militarra zibilarekin konbinatuz gero, aukera onak izango dira datozen bi hamarkadatan, aeronautika-ko sektorean. Horixe geratu da agerian, Espainiako Ingeniari Aeronautikoen Elkarteak antolatuta, oraintsu egin den Espainiako I. Konferentzia Aeroespazialean. Hori horrela gertatu da, zeren "Espainiako industriak" buru izatea lortu baitu eskualdeko garraioko eta garraio militarreko C.295 hegazkinaren segmentuan eta buru izan nahi baitu garraio militarreko A400M proiektuan. Datozen urteetan, Airbus zaharrenak -A300 eta A310- ordezkatzen jardungo du. Duela hiru hilabete sortu zen Espainiako Misilen Elkarte, enpresa hauek parte dituela: EADS-CASA, Indra eta Izar (Sestaoko La Naval parte deneko taldea). Elkarte Europako MBDArekin batera sortu dute, horrela adierazi du behintzat EADS-CASAk Alberto Fernández lehendakariak.

Iturri berek diotenez, abian dauden proiektu horiek ez ezik, garrantzitsuak diren beste hainbat ere ba omen dira, eta horietan guztietan ardurakoa izan omen daiteke "Espainiaren parte hartzea". Esate baterako, hamarkada honen bukaeran prest egon beharko duen ehiza hegazkin bonbaketarietako pilotuentzako entrenatzaile berria da proiektuetako bat; helikopteroen esparruan orain existitzen ez den segmentu industrial bat sortzea da bestea. Azkenik, Europar egingo diren tripulazio gabeko lehen hegazkinen sorreran parte-hartzea da betiko ametsa. Oraingoz, Estatu Batuak urte batzuk aurretik doaz azken horretan.

Horrelako edozein proiektuk kostu ekonomiko eta finantzario izugarriak izaten dituenenez gero, sektore horretan ohikoa da enpresen arteko lankidetzak, baita herrialdeen artekoa ere. Maiz gainera ezinbesteko irtenbidea izaten da elkartzea, Europako fabrikatzaile handiekin batera aritu ahal izateko,

eta horixe da, hain zuzen, EAEko Gamesa, ITP eta SENER enpresa aeronautikoak talde batean fusionatzeko arrazoietako bat.

Dualtasun handiak ezaugarritzen du sektorea, zeren jarduera militarra eta zibila biltzen baitira batean, nahiz eta enpresak beti uzkur azaldu beren jardueraren parte militarra onartzean, EAEko talde antimilitaristek eta beste kolektibo sozial batzuek salatu izan dituztenetan. Ofizialki aitortutako egia da orain, sektoreko enpresetan, lehen 70 edo 80 urteetan, jarduera militarrek hartu zieten gaina zibilei. II. Mundu Gerraren ostean, bidaiarien garraioaren garapen izugarria tarteko, jarduera zibila gailendu zen, eta, orain, "%70 hartzen du munduko industria aeronautikoaren jardunean". Enpresa aeronautikoak argiagokoak izango balira, izango genuke jarduera zibilaren eta militarren benetako ehunekoak jakiteko modua. Datu ofizialak ebaluatzeko garaian, ordea, zuhur ibiltzea komeni zaigu. Izan ere, Euskal Herriko hainbat enpresek ekoiztu dute eta ekoizten material militarra, baina ukatu egiten dute, hala ere; edo, bestela, hutsaltzat jotzen dute jardun hori.

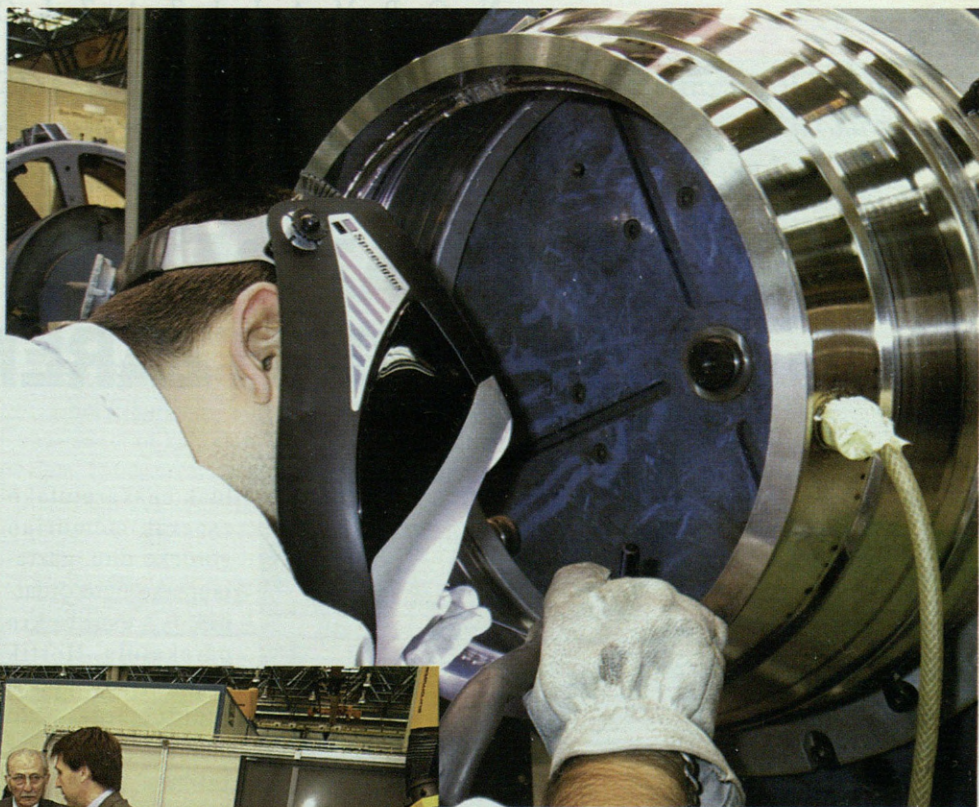
Espainiako sektore aeronautikoaren barruan integratuta dago EAEkoa. Sektore osoak lau enpresa handi hauetan hartzen du oin: EADS-CASA, ITP, Indra eta Gamesa. Handi horien inguruan, 80 enpresa txiki eta ertainek funtzionatzen dute. Espainia osoan, 3.000 milioi euro fakturatzen dira gaur egun sektorean, eta 20.000 lanpostu mantentzen dira. Mundu guztia hartuta, espazioko sektore aeronautikoak 214.000 milioi euro fakturatzen ditu urteko, eta 1.200.000 lanpostu mantentzen ditu. Estatu Batuenak da negozio horren %50, Europarena %33,8 eta Japoniarena eta Kanadarena gainerakoa ●

paratuta, badirudi Erresuma Batuko enpresak ez dituela talde berean elkartu nahi bi jarduera hauek: motorren fabrikazioa (ITPren jarduna) eta hegazkinen egituren fabrikazioa (Gamesa aeronautikoaren jarduna).

EUTSIKO OTE DIOTE ORAIN-GO ENPLEGUARI?

Fusio guztiek berekin izaten dute kostu ekonomiko eta finantzarioen gutxitze nabarmena, zein, ia beti, enplegua murriztuz gauzatzzen baita. Kontuak horrela, enpresa horietan diharduten sindikatuek adierazi dute dagoeneko gaurko lanpostuak bermatuz gero bakarrik egingo dutela fusioaren alde. Gogoan izatekoa da nola, ia oraindik orain, Gamesak dibisio aeronautikoko lanpostuak nabarmen gutxitu nahi izan zituen eta nola langi-

MIKEL MARTINEZ

■ Baliteke fusioa dela-eta hainbat langile kaleratzea.

■ Bisita ofizial bat ITP enpresaren instalazioetan.

leen nahiz sindikatuen oposizio indartsuak bota zituen atzera zuzendaritzaren planak. Hortaz, orain hitzartutako fusioa ote da bere garaian iragarritako lanpostuak eta beste batzuk desegiteko "egokiera"? Geroak esango du. Aurreko astean beste bilera bat zeukaten fusioaren arduradunek eta sindikatuetaoek. Beldur gara -hobe oker bagaude- fusio honek ere, ia guztiek bezala, ez ote duen egingo murrizketaren bat, orain existitzen diren lanpostuetan ●

◆ DANIEL UDALAITZ

www.kaixo.com

Euskal Itzultzaile, Zuzentzaile eta Interpreteen Elkarteak (EIZIE) administrazioko eta lege esparruko hizkeran ohikoak diren esaldiez osatutako fitxategiak eskegi ditu Interneten, itzultzaileen lana errazteko. Itzulpengintzaren etengabeko automatizazioaren adibide dugu.

AUTOMATIZAZIOA ETA INTERNET, ITZULPENGINTZAREN LAGUN

ALBERTO ELOSEGI

■ Karlos Del Olmo EIZIEko kidea, irudian.

Bizitzako alor bakoitzak bere hizkera propioa du, eta hizkera bakoitzak behin eta berriz errepikatutako esaldiak. Corpus hiztegiak esaera horietaz osaturik daude. Administrazioak eta lege esparruak ere badute beren corpus hiztegi propioa, eta ordenagailuarekin lan egiterakoan erabilgarria izan dadin, itzulpen memoria sistematik sartzan dira. Jo dezagun itzultzaile bati gaztelaniazko testu bat euskaratzea egokitu zaiola, itzulpen memoria sistema duen ordenagailu batekin. Kasu honetan ordenagai-

hitza: ordenagailuak aurkeztu dion proposamena edo itzulpena onar dezake edo ez. Itzulpen memoria sistema ezberdin asko daude, hala nola: Trados, Transit, Translat eta Wordfast.

MEMORIAK SAREAN. Zentzu honetan, Euskal Itzultzaile, Zuzentzaile eta Interpreteen Elkarteak (EIZIE) orain gutxi Interneten eskegitako programa (<http://www.eizie.org/euskara/tresnak/memoriak.htm>) sistema horietara guztietara egokitzen da, betiere administrazioko corpus hiztegiaren ohikoak diren esaldiz

luak euskaratutako esaerak memorian gordeko ditu, gaztelaniazko bere ordaineko esaldiekin parekatuta. Hortik aurrera itzultzaileari esaldi bera edo antzerako bat euskaratzea egokitzen bazaio ordenadoreak aurreko esaldia aurkeztuko dio. Hau da, itzultzaileak ez du esaldi bera berriro ere idatzi beharko, lana eta denbora aurreztuz. Dena den, sistema hauen erabiltzaileak du azken

■ Itzulpengintzaren loraldia

Urtero kaleratzen diren publikazio askok itzulpengintza izan dute bitarteko eta, beraz, euskal letrak bizitzen ari diren loraldiak itzultzaileen ezinbesteko laguntza du. Karlos del Olmoren iritziz, "idazle ospetsuenek itzulpengintzari garrantzi handia aitortu diote, literatura unibertsala ezagutarazi duelako".

Zentzu horretan, euskal literatura-ren mailak gora egin du beste herrialdeetako literatura bertan ezagutarazi denean. Lan horretan dihardute EIZIE elkarteak kideek eta itzulpengintza sustatzeko dirua jarri duten zenbait erakundek. Euskal Autonomia Erkidegoko administrazioan ere euskarak gero eta presentzia handiagoa du, nahiz eta justizia alorrean "oraindik asko eta asko egiteke egon, baina euskarak, agian, ezin izango ditu inoiz hutsune guzti-guztiak bete" Del Olmoren ustez.

Era berean, itzulpengintzak badu lan egiteko esparru berririk, teknologia berriak eta, batez ere, Internet euskaraz erabili ahal izateko frakak bete lan dagoelako ●

Euskara sailaren babeslea:

Hondarribiko herriak ere
Bai Euskarari

HONDARRIBIKO UDALA

osaturiko fitxategiak zabaltzeko asmoz. Bertako itzulpen memoria gaztelera-euskara da, eta beraz gazteleraizko testuen euskarazko itzulpenaz osatuta dago. Heine handi batean, informazio iturriak Hego Euskal Herriko erakunde publiko nagusien aldizkari ofizialetan agertutako itzulpenak dira. Memoria guztira 87.000

itzulpen unitate edo esaera ditu, eta 36,3 Mb hartzen ditu.

Informazio kopuru handia denez EIZIEko kideek memoria hogeitazitan banaturik eskegi dute, eta nahi duen orok zati bakar bat, batzuk edo denak Internetetik jaitsi ditzake. Dena den, Gipuzkoako Foru Aldundiaren laguntza jaso duen programa honek administrazioko itzulpengintza ogibide dutenei dago zuzenduta, oro har, beste langileei ez baitzaie erabilgarria izango.

EIZIEko kide eta Donostiako Udalean interprete Karlos Del Olmoren iriziz, "informatika sortzerakoan itzulpengintzak behar berri bat izan zuen" eta "itzulpengintzaren automatizazio prozesua aurrera doa etengabe". Itzulpengintzak Euskal Herrian fraka bete lan du, eta gero eta garrantzi gehiago du mundu zabalean. Hala, Europako Batasuneko erakundeek gastuen %40a itzulpengintzarekin zerikusia duten lanak aurrera eramateko bideratzen da.

ITZULPENGINTZAREN ARDURADUN. Orain hamalau urte sortua, Martutenen antolatu itzulpengintza eskola izan zuen iturburuetako bat EIZIEk. Elkarte profesionala den heinean, bertako bazkide izateko itzulpengintzarekin zerikusia duen ikasketaren bat egina izatea eta nolabaiteko eskarmentua izatea behar-beharrezkoa da.

Elkarteak ikastaroak antolatzen ditu, itzultzaileek beren eginbeharrei hobeto erantzuteko. Era berean, bazkideek aholkuak eta laguntza juridikoa jasotzen dute, tarifak zehazterakoan edo editorialekin negoziatzerakoan behar-beharrezkoak direnak.

EIZIEn badira Administrazioan eta beren kabuz lan egiten dutenak, nahiz eta hauetako batzuk Administrazioarako zenbait lan egin. Karlos Del Olmok dio eguneroko babak eltzetik atera behar dituenak lan gehiago egingo duela elkarrekin aurrera egin dezan.

Halaber, EIZIEk Kontseilua eta beste erakunde batzuekin elkarlanean dihardu, eta "Senez" urtekaria eta "Kera" barne bulletina argitaratzen ditu, itzulpengintzaren eta elkarte beraren inguruko artikulua eta berriz osatutakoak. Itzultzaileen elkarrekin badu bere web orria, eta bertan "Senez" aldizkariaren azken zenbakiak aurki daitezke.

◆ GONTZAL LANDA

Arturoren kaiera

BERGARAN JUSTIZIA EUSKARAZ

"Justizia euskaraz" izenburupean bi helburu jarri dituzte 600 auzokide, 17 talde eta Udalak: justizia administrazioan euskaldunen eskubideak errespetatu daitezkeen neurriak hartzea eta euskaldunak berak bere eskubideak

dituela kontzientziatzea. Funtzionarioen % 68ak ez daki euskaraz eta lau epai-leek ere ez.

USURBILGO GIZON GEHIENAK EUSKARAZ

Sei Elkarrekin Usurbilen egin berri du azterketa. Herriko erdigunean eta hainbat auzotan kaleko elkarriketetan euskaraz zenbat aldiz aritzen diren neurtu dute. Duela zortzi urteko datuekin alderatuz % 7ko igoera egon da eta usurbildarren % 54,4k erabiltzen du euskara kalean. Bada ordea, generoen arteko desberdintasuna: gizonen % 72k darabil euskara kalean eta emakumeen % 44k.

187 ERAGILEK JASO DUTE BAI EUSKARARI ZIURTAGIRIA

Euskararen Gizarte Erakundeek Kontseiluak 187 ziurtagiri banatu dizkie, euskararen normalizazioa erdieste aldera, hartutako konpromisoak garatzen ari diren gizarte eragileei. Hainbat alorretako erakundeek jaso dituzte ziurtagiriak, besteak beste, kirol federazioek, kultur taldeek eta banketxeek. Kontseiluak Donostiako Kursalean egindako ekitaldian, bi ziurtagiri mota banatu zituen: "Bidean" eta "Guk Zerbitzua Euskaraz". Lehena jaso zuten eragileak normalizazioaren alde hartutako konpromisoak garatzen ari dira. Bigarren ziurtagiria jaso zutenek, konpromisoak garatzeaz gain, euren zerbitzua euskaraz eskaintzen dute.

"BALEIKE"REN EHUNGARREN ETA AZKEN ALEA

Duela bi aste Zumaiako "Baleike" aldizkariak ehungarren zenbakia kaleratuko zuela iragarri genuen. Azken zenbaki horretan, "Baleike"ko kideak ehungarren zenbaki hori azkena izango dela jakinarazi dute. Bi arrazoi aipatu dituzte, proiektuak sendotasun falta duela eta herritarren inplikazio urria.

Urrea

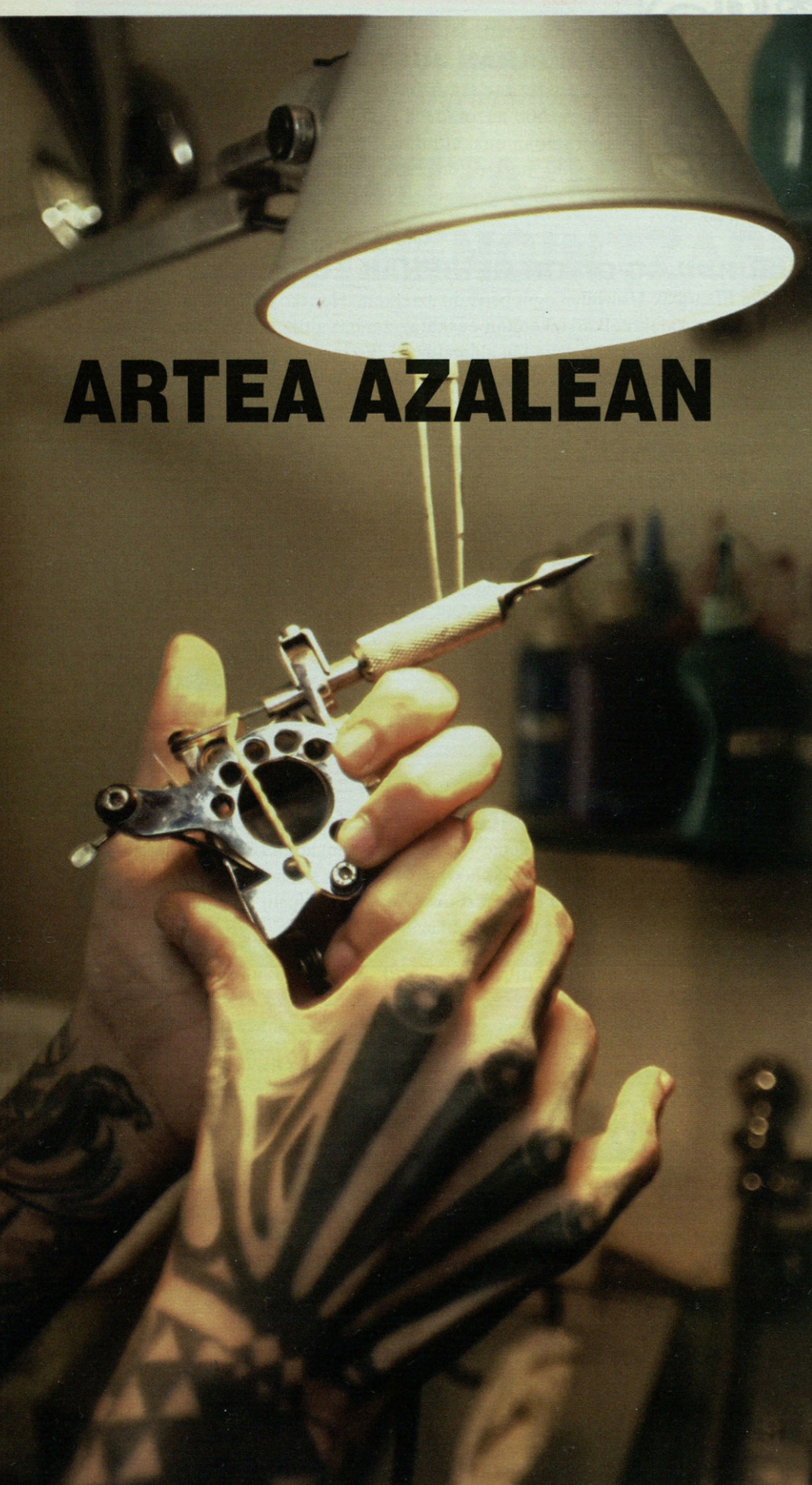
■ Eibarko Udaleko Ego Ibarra Batzordeak web gunea paratu du sarean, egindako lanaren erakusgarri (www.egoibarra.com). Ego Ibarra Batzordearen helburua Eibarko ondare historiko eta kulturala jaso, gorde, aztertu eta zabaltzea da, hori dela eta, Eibarri buruzko testu, argazki eta bideoak jaso dituzte.

■ Lasarte-Orian lantegia duen Michelin pneumatiko enpresaren web orrialdean izan gara: www.michelin.es. Bertan enpresak munduan zehar dituen negozioei eta produkzio guneei buruzko informazioa ageri da. Hainbat hizkuntzatan gainera (portuges, italiano...), euskaraz ordea hitzik ere ez.

Ikatz

ARTEA AZALEAN

*Bizitzan badira atzera
bueltarik ez duten erabakiak.
Horietako bat, tatuajea
egitea. Ez da berria orratz
eta tatuajeei gizarteak
ematen dion marjinal usaina.
Baina modak zer diren: gaur
diskoteka guztietan zilborrak
adina tatuaje ikusten dira.
Gu tatuajeak egiteko estudio
batera sartu gara,
Donostiako Polyester-era.
Bertan, Genty eta More
tatuatzaileek abegikor hartu
gaituzte.*

Garai batean motozaleen zigilua ziren tatuajeak, gaur hiru giza-bere mota ezberdinetan ikusiko dituzu: lehenengo gizabere tatuatua, "fashion" espeziekoa da, azken modaren jarraitzaile sutsua, alegia. Espezie honetakoak dira tatuatuetatik %80, eta estudiora bosnaka sartzen ikusiko dituzu, bostek ere marrazki bera nahi. Alegia "tribal" estilokoa, modan dagoen marrazki mota, aukeraketan bururik ez nekatzeko sortua. Gainera tatuajea bizkarrean egiteko erregutuko diote artistari, ez ikusteko moduan, badaezpada, "nazkatzeko arriskua baitago". Kuriosoa da, nazkatzeko arriskua somatzen duen jendeak zein ausarki hartzen duen bizitza osorako marrazki hori soinean eramateko erabakia! Bezeria honen aurrean, tatuatzaileek euren artean arau bat jarri dute: adin txikikoei ez tatuajerik egitea, helduren batekin etorri ezean. Horrez gainera, "Polyester" estudiokoek beste arau bat ezarri diete euren buruari: komertzialkerian ez erortzeko, marrazki bakoitza behin bakarrik egiten dute. Gizabanako bakoitzak bere tatuaje propioa behar baitu, bakarra dena.

Tatuatutakoek beste %20-a "jubilatuen" eta "apasionatuen" espezieak osatzen du. "Jubilatuen" espeziean aurki ditzakegu 60 urteko legionario, militar, marinel eta presoak. Gaztetan, txahalari ipur-masailan marka jartzen zaion bezalaxe hauei ere zigilua jarri zioten, uniforme erantzita ere antzeman zedin zer

ziren. "Jubilatuok", bataila zaharren zauriak ezabatu nahian egiten dituzte gaur tatuaje berriak. Horretarako tatuatzaileak lehengo tatuajearen formak aprobetxatuz, beste marrazki politago bat osatzen du. "Apasionatuen" espezieak, berriz, tatuajearen artea azalean bizi du, ez axalean. Denbora luzez pentsatzen dute zein estilotako marrazkia egin eta zein gorputz ataletan tatuatu. Hain da erabaki garrantzitsua eurentzat, ezen kapaz baitira prestigiodun tatuatzaile baten bila espreski AEBetara edo Ingalaterrara joateko, eta horretarako urtebete zain egon behar badute, bada zain egongo dira, baina bitartean beste inork ez die orratzik sartuko.

TATUATZAILEEN "GREMIOA".

Badira azalean kuadroak egiteko gai diren artistak, eta badira azala kuadro bat eginda uzten dizuten "harakinak" ere. Bi modu baitaude tatuajearen mundura sartzeko; bata, tatuatzaile on baten ondoan ikastea. Beste bidea edonork proba dezake; zuzenean makina erosi (xumeena 120,20 eurotan lor daiteke), eta bizitza osorako markatuta utzi nahi duzunari atakatea. Larrutik ordaintzen dela jakinda, diru azkarra nahi duenarentzat oso erakargarria bihurtu da merkatu hau. Hain erakargarria, ezen atzerriko tatuatzaileak txarrenak ere Euskal Herrira etortzen baitira, jakinda hona atzo heldu zela tatuajeen kultura, eta beraz, urte meatze oraindik ustiatzeko dagoela. Tatuajearena profesionaltasunez bizi dutenak, berriz, haserre daude oso jendilaje honekin, besteak beste, "harakinen" eskutatik pasatako jendea eurengana etortzen delako gero, txapuza konpontzeko eskatuz. Arazoak bi iturburu ditu. Hasteko eta behin, Euskal Herrian ez dago tatuajearen mundua erregulatzen duen legerik, eta edonork jarri dezake bere txiringitoxa higie baldintzarik gabeko pisu batean. Bestetik, tatuatzaile titulua atera nahi duenak AEBetara joan behar du, eta haientzat "espainolak" garenez, beraz hirugarren munduko zaborra garenez, kosta egiten da euren ikasgunean sartzea. Baina,

Gentyk esan digunez, txarrena ez da profesional gisa hobetzeko duzun zailtasuna, "txarrena da bezeroek inoiz ez dizutela galdetzen ea orratzak behin bakarrik erabiltzen dituzun ere! Bezeroen galdera bakarra da zer diru kostu duen!".

Tatuatzaileek "pribilegioren" bat behar, eta bat behintzat badute: eurek bakarrik izan ditzakete tatuajeak eskuak

eta aurpegian. Araua tatuatzaileek jarri dute, bestean hobe beharrez, bai baitakite tatuajeak bistan eramateak eragozpenak sortuko lizkigukeela lana topatzeko orduan, eta baita gizar-tearen aurrean onespena jasotzerakoan ere.

ZER NON? Estudioan

bertan, marrazkien katalogo potolo bat eman digute eskura. Hondartzan bikini artean ikusiko dituzun

hamar mila marrazki "tribalez" gain, aukera oso da zabala: marrazki "biomekanikoak" (torloju piezak eta hodiak oroitazten dituzten formak), marrazki tetrikoak, hizkiak... Japoniarren artea ahaztu gabe, noski, beti kolore bizi eta sinbologiaz betetako irudiekin. Japoniar batentzat ez baita berdin tatuajeak ezkatat gorantz edo beherantz begira jarri,

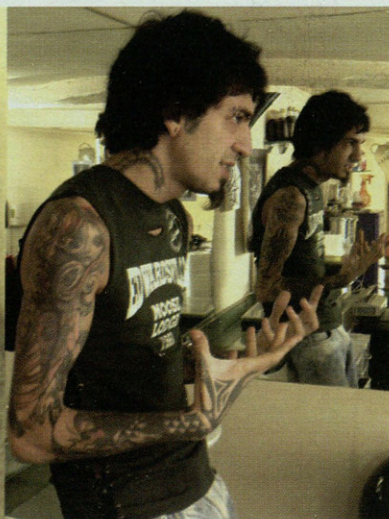
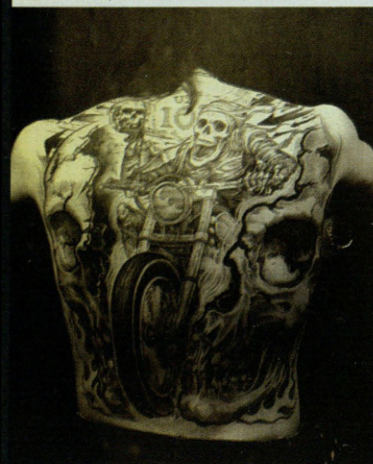
Milaka urte, milaka kultura

Tatuajeak gizakiaren azalak bezain zaharrak izango dira, ziur aski. Ezagutzen den tatuajerik zaharrena glaziar batean aurkitutako ehiztari batena da, Neolito Arokoa. Egiptoko Amunet emakume apaizak berak, k.a. 2000 urte inguruan Tebasen bizi izan zenak, tatuajeak zituen, glaziarreko ehiztariaren estilokoak hain zuzen: linealak eta xingleak, puntu eta marradun diseinuekin.

Funtzio ezberdinak bete izan ditu tatuajeak kultura eta garai bakoitzean. Egipton kasik emakumeek soilik egiten zituzten tatuajeak, prozesu mingarri baten bidez, euren ausardia edo heldutasuna frogatzeko. Polinesiar gizonak oso gaztetatik hasten ziren tatuajeak egiten, apaindura gisa, eta bizitza osoan zehar berritu eta edertu egiten zituzten. Antza denez, pertsona batekiko errespetua soineko tatuaje kopuruan neurtzen zen. Ipar Amerikan tribu askok deabruak uxatzeko helburuarekin egiten zituzten tatuajeak. Antzin Aroan, Britainiar Irlatan, gerra zelaiko etsaiak

izutzeko egiten zituzten tatuajeak gorputz eta aurpegian. Zigor gisa ere erabili izan da tatuajea, Grezia eta Erroman. Baina esklabu eta hiltzaileak tatuatzeko ohitura hori desagertu egin zen Erromatar Inperioan Kristautasuna sartzearekin batera. Kristauen sinesmenetan, Jainkoak bere irudira sortu bazuen gizona, bekaturatzen zen gizonak bere itxura eraldatzea. Constantino enperadoreak dekretu bat atera zuen tatuatzearen kontra, baina halere gerlari kristauak gurutzeak tatuatu egiten zituzten, hileta kristaua jasotzea ziurtatzeko.

Tradizio luzea izanagatik, Ipar Amerika eta Europan tatuatzeko artea desagertu egin zen. Esploratzaileak izan ziren berraurkitu zutenak: Banks zientzialariak, Cook kapitainarekin nabigatu zuenak, Polinesiar tatuajea egiteko prozedura deskribatu zuen. Tatuatzeko ohitura pixkanaka marinel, langile eta presoan artean zabaltzen XIX. mende hasieran. Tatuatzeko lehen estudioa 1870ean ireki zen, New Yorken ●

irudi bakoitzak bere esanahia du-eta haien kulturaren. Euskal Herrian jendeak estetikoki politak zaizkionak hautatzen ditu gehienetan. "Polyester" estudio-koek, halere, inoiz egin duten tatuajerik arraroen gogoan dute. Bezero bati, familiako zendu baten aurpegia marraztu zioten. Marrazkia mila arrazoiengatik hautatu daiteke, beraz, baina badaezpada tatuatzaileek euren aholkuak entzutea gomendatzen digute.

Marrazkiaren arabera, simetria den edo kurbatua den ikusita, gero ondo pentsatu behar da zein den tokirik egokiena irudi hori luzitzeko. Benetan esanguratsua da gizon eta emakumeek, tatuajea non egin erabakitzeko unean

agertzen duten jarrera. Gizonek askotan urrutitik ikusteko moduko tokian jartzen duten bitartean, emakumeek toki ezkutuagoetan jartzen

dute. Inoiz ama izateko esperantza dutenek jakin bezate sabelean egiten diren tatuajeak haurdunaldiaren ostean desitxuratuta gelditzeko arriskua dutela. Hale-

beste teknika bat ere, artistikoagoa dena. Inolako kal-

korik gabe, zuzenean azalean marrazkia egiten da. Ondoren orratz txikiak elkarri soldatu, eta makinari lotu dizkio tatuatzaileak. Orratzen kopurua erabakiorra da, kopuruaren arabera sortuko baita marra mota bat ala bestea.

Tatuatzeko makina hasi da martxan, motozerraren hotsa atereaz (une honetan zorabiatzen da bezero bat baino gehiago). Makinak, bere orratzak bultza egiten ditu, minutuko 3.500 ziztadako abiaduran. Orratzen bidez tinta azalean sartzen da, hirugarren azal geruzaraino hain zuzen. Orratzak behin erabili eta bota egin behar dira, hiesa eta hepatitis B gaixotasunak saihesteko. Makina, berriz, piezaz pieza dena askatu eta desinfektatu egin du, hau ez baita jolasa.

Tatuajeetan kolore gama guztia erabili daiteke. Bitxiene da, kolore asko azalean bertan lortzen dituztela, alegia oinarritzko koloreak azalean bertan nahasita. Bezeroaren azalaren tonuaren arabera, halako koloreak lortuko dira. Azal oso zurietan koloreek begietan mina egiteko moduko indarra hartzen dute. Azal beltzetan, berriz, oso kolore itzaliak lortzen dira, horregatik gehienetan tatuaje beltzak egiten dituzte. Bitxiene nahi dutenek kolore fluoreszenteak ere erabil ditzateke, baina horiek osagai kimikoak izaten dituztenez, alergiarik diezun jakiteko froga bat egin behar izaten da lehenik.

MINA PSIKOLOGIKOA OMEN. Tatuajeak gorputzeko atal guztietan egin

MILAKA ZIZTADA MINUTUAN.

Hasteko, tatuatu beharreko zonaldea depilatu egiten da. Ondoren marrazkia paper batean inprimatzen da, termokopiatzailearen izeneko makinarekin. Papera azal gainean jarrita marrazkiaren kalko bat egiten da, gida

bezala balio duena, irudiaren tamaina kontuan hartzeko. Bada

daitezke, ilean, hortzetan eta azkazaletan ezik. Tatuajea egiteko atalik mingarrienak, azal finena eta nerbiorik gehien duten tokiak dira. Orokorrean, beti ematen du min gehiago tatuajea gorputzaren aurrealdean egiteak, atzealdean baino, atzealdea lastuagoa izaten baitugu. Genitalen kasuan, gizonek min izugarria hartzen omen dute, emakumeek, berriz, ez hainbeste. Aluaren ezpainek azal bigunagoa dute eta horregatik orratzek askotan errebotatu egiten dute, zulu beharrean. Zakilan, aldiz, azala hain fina izanda, ziztada oso zuzena da. Tatuatzailearen hitzetan, “zakil bat tatuatzea oso heavya da” (hortik pentsa bezeroak zer esango lukeen!). Halere, psikologikoa omen da mina. Askok tatuatzeko makina martxan entzun orduko kordea galtzen du, beste askori orratzak min izpirik ere ez omen dio egiten. Jakiteko, onena probatzea izango da...

SESIOETAN NAHIKO SESIO.

Tatuajea jasotzen duenak adina ziztada sentitzen du sarri egiten duenak. Bezeroa zorabiatu egin dela, ez dela geldirik egoten, zigarro bat erre nahi duela... azkenean ordu erdian bukatu zitekeen lana ordu eta erdira luzatzen zaie. Halakorik ez omen dute onartzen AEB eta ezta tatuajearen kultura duten Europako herrialdeetan ere. Bezeroa jasangaizt jartzen denean, utikan bidaltzen dute. Hemengo tatuatzaileak sarri minduta ere sentitzen dira, euren lanak ez duelako esker onik. Euren semea balitz bezala bizi dute tatuaje bakoitza, artea erditzea da eurentzat, eta aldiz bizi-

kezka bakarrik bi dira: zenbat denbora iraungo duen tatuajea egiteak, eta zenbat ordaindu beharko duen. Irakurle, zure kezka ere horixe bada, horra erantzuna: normalean ez dituzte lau ordu baino luzeagoak diren sesioak egiten, bezeroek ezin dituztelako zortzi ordu jasan, eurek beza-

tza osorako soinean daraman bezero horren

garria, eta hondartza bereziki,

tatuajearen koloreak apaltzeaz gain areak infekzio larriak sortzen baititu. Horregatik Europar maiatzean ez omen da tatuajerik egiten. Euskal Herrian, berriz, kaxkarinak izan gu, eta jendea maiatzean sartzen omen zaio tatuajea egiteko morboa, zer, eta hondartza luzitzeko gainera!

□ Tatuatzaileek jarritako araua da, eurek bakarrik izan ditzaketela aurpegi eta eskuak tatuatuta

la. Prezioa, berriz, orduko 60,10-90,15 euro ingurukoa da.

EGIN OSTEAN, ZAINDU. Tatuajea

egin osteko hamabost egunetan “Cicatrál” izeneko ukendua igurtzi behar da, egunean lau aldiz, orobatzen laguntzeko. Baina tatuajea goxatua ematea bakarrik ez, zigorrak saihestea da egin behar dena. Arropa esturik ez da jantzi behar, urratu egiten baitute tatuajea. Eguzkia oso da kalte-

NOLA KENDU BEHIN EGINDA-

KOA. Tatuajea kentzeko moduak egon badaude, baina zein diren ikusita, kasik nahiago tatuajearekin segi. Teknika bat da tatuajea ebaki, eta bi aldeetako azal-ertzak jostea. Azken aurkikuntza, berriz, laser bidez kentzea da. Baina diotenez tatuajea egiteak adina edo min gehiago ematen du, eta kostua, berriz, ez da txantxetako: 1.202,02 euro azal zentimetroko. Behin eginda alferrik dela damua, zera! ●

◆ **IXIAR ETA ESTITXU**
EIZAGIRRE

EGONALDIAK FAMILIA EUSKALDUNETAN 2002

Hartuko al zenukete etxean euskara ikasi edo hobetu nahi duen ikaslea uda partean?

— Tel.: 943 02 26 21 / E-posta: info@habe.org —

HADE

Helduen Aftabatzte eta Berreuskalduntzerako Erakundea

Erakunde Autonomiaduna
Organismo Autónomo del

EUSKO JAURLARITZA
GOBIERNO VASCO

Zakurrak, katuak eta arraintxoak, hauek eta gehiago etxeko egin ditugu, familiakoak. Ileapaindegira eta albaitariarengana eramaten ditugu, asko maite ditugulako. Baina animaliak grazia galtzen duenean edo enbarazu egiten duenean kale bazterra hurbil du.

ETXEKO MAITEENAK... KOMENI ZAIGUNEAN

Urteak pasa ahala familiaren kontzeptua asko aldatu da. Duela gutxira arte Euskal Herrian familia bost pertsonetik gora osatua egotea ohikoa zen. Egun, ordea, hiru pertsonatik gorakoak familia anitza gisa definitzen dira. Hala ere, familiaz hitz egitean bada kontuan hartzen ez den datu bat: egun, familia asko pertsonen eta beste animalia batzuen osatuak daude. Izan ere, askok etxean dituzten zakur, katu eta abarrak familiako kide gisa onartzen ditu eta eurekin duten portaera ere hala-koxea da. Gizarteak ere animalia hauei zuzenduriko geroz eta zerbitzu gehiago eskaintzen du: animalientzako hilerriak, hotelak, ileapaindegia, jatetxeak, klubak eta abar luze bat.

Familiako kide berria aukeratzea, ordea, ez da ahuntzaren gauerdiko eztula, egunero-egunero lagun berriari denbora jakin bat eskaini behar baita eta hileroko gastuak igo egiten baitira. Esaterako, adituek zakur eta katuen jabeen euren menpe dauden animalien osasun txartelak eguneratuak izan ditzatela eta etxeko soberakinekin baino pentsuekin elika ditzatela eskatzen diete. Ildo honetan egin diren inkestek azaleratzen dutenez, zakurrak katuak baino gehiago zaintzen dira. Esaterako, "Consumer" aldizkariak 2000. urtean kaleratu zuen inkestaren arabera, galdezkatutako zakurren jabeen %96ak zakurraren osasun txartela bazuen. Katuen kasuan, aldiz, soilik %70ak onartzen zuen bere katua-

ALBERTO ELOSEGI

■ Etxeko animalia guztiak ez dira berdintzatzen, katuak adibidez zakurrak baino gutxiago zaintzen dira.

□ Familiako kide berria aukeratzea ez da ahuntzaren gauerdiko eztula, hileroko gastuak igo egiten baitira

ren osasun txartela izatea. Inkesta honek beste datu interesgarri bat ere azaleratzen zuen, hain justu ere, 2.000 biztanle baino gehiagoko herrietan eta gutxiagokoetan ezberdintzatzen direla etxeko anima-

liak. Inkesta honen emaitzek adierazten zuten, 2.000 biztanle baino gutxiagoko herrietan katuak zintuztenen %90ak txartelik ez zuen.

Kostuei dagokionez, zakurrak dira garestien, zakurra mantentzea hileko 35 euro inguru kostatzen baita (arrazak bate-

ren bestera aldatzen den arren). Katuen gastuak, berriz, 24 euro ingurukoak dira. Adituen esanetan, etxean edukitzeko animaliarik merkeenak dordokak, txoriak eta arrainak dira, hileko 6 euro baino gutxiago gastatu behar izaten baita beraien mantenuan.

Hala ere, etikoki ez dira etxean edukitzeko animalia gomendagarrienak, euren habitat naturala eta etxean sor daitekeena inoiz ez baitira berdinak izango. Gainera, dordokak, untziak eta antzeko espezieak txikiak direnean gustuko izaten dira baina haztean, ez dago etxean onartuko dituenik. Ondorioz, animaliekin harreman etikoa izatearen alde lan egiten duen Atea erakundeko partaide den Kepa Tamamesek

■ Animalien Eskubideen Adierazpen Unibertsala

Animalien Eskubideen Nazioarteko Ligak onartua. 1978ko urriaren 15ean, Nazioarteko Ligak, Liga nazionalak eta erakunde hauetara atxikitako pertsona indibidualek aldarrikatua. UNESCOk, lehenik eta NBek ondoren, onartua.

1. artikulua

✓ Bizitzaren aurrean animalia guztiak berdin jaiotzen dira eta biziraupenerako eskubide berak dituzte.

2. artikulua

✓ Animalia orok errespeturako eskubidea du.

✓ Gizakiak, animalia espezie bat den adinean, beste animaliak suntsitzeko edo esplotatzeko eskubiderik ez du. Bere ezagutza animalien zerbitzura ezartzeko betebeharra du.

✓ Animalia orok du gizakiaren arretarako, zainketarako eta babeserako eskubidea.

3. artikulua

✓ Animaliei ezin zaizkie tratu txarrak eta krudelak eragin.

✓ Animalia hil behar bada, bat-bateko heriotza, minik gabea eta estuasunik eragingo ez

diona izango da.

6. artikulua

✓ Gizakiak kide gisa onartu duen edozein animaliak bere bizitza bere biziraupen naturalaren modukoa izateko eskubidea du.

✓ Animalia bat abandonatzea, ekintza krudel eta umiliagarria da.

10. artikulua

✓ Animaliak ezin dira hezi gizakiaren dibertimendurako.

✓ Animalien agerraldiak eta ikuskizunak animalien duintasunarekin elkarrezinak dira.

11. artikulua

✓ Beharrik gabe animalia baten heriotza eragiten duen edozein ekintza biozidua da, hau da, bizitzaren aurkako krimena.

14. artikulua

✓ Animalien babeserako erakundeek gobernuan ordezarritza izan behar dute.

✓ Animalien eskubideak gizakienak bezalaxe, legez babestu behar dira ●

■ Gizakiekin duten harremanagatik, aditu batzuek diotenez etxean zakurrak eta katuak izan daitezke bizilagun.

azaldu duenez, gizakiekin duten harremanagatik, etxean soilik, zakurrak eta katuak izan daitezke, "gizakiarekin batera milaka urtetan bizi ostean oso ongi moldatu baitira". Gainera, zakurrak saltzaile profesionalak erosi beharrean zakurtegietatik jasotzea eskatzen du. Estatu Batuetan, esaterako, 2000. urtean animalien negozioak 23.000 milioi dolar (26.151 milioi euro) mugitu zituen.

ZAKUR KLONATUAK SALGAI.

Negozioa negozio da eta hainbat enpresa estatubatuar hemendik gutxira etxeko animaliak klonatzeko zerbitzua eskaintzen hasiko da. Adibidez, Clonaid TM, Genetics Saving and Clone, Perpetuate, Lazon Bio Technologies eta Canine Cryobank enpresek jada etxeko animalien ADNak izozteko aukera eskaintzen

dute, gero, animalia hauek klonatzeko asmoz. Etxeko animalien ADNak izozteagatik 1.000 eta 2.500 dolarren artean (1.137 eta 2.842,5 euro) eskatzen dute aipaturiko enpresek, nahiz eta Genetics Savings and Clone enpresako zuzendaria den Lou Hawthornek aitortzen duenez, etxeko lehen animalia klonatzea 100.000 dolar (113.700 euro) kostako den. Lehen klonazioa egin eta hiru bat urtera, berriz, prezioa 25.000 dolarretara (28.425 euro)

ZAKURTEGIAK, HERIOTZERA-KO KORRIDOREAK.

Eskubideei dagokienez, animaliak gizakiak dituen eskubideak izatera iristeko oraindik urte asko pasa beharko diren arren, onartutako eskubide asko dituzte. Esaterako, 1977ko irailaren 21a eta 23aren artean, Animalien Eskubideen Nazioarteko Ligak Londresen egin zituen topaketa batzuetan hamalau artikuluz osaturiko

jaitziko da. Jende dirudunari zuzenduriko zerbitzu hau eskaintzen duen Clonaid enpresak bere web orrialdean azaltzen duenez, "oso denbora gutxira hasiko gara animaliak klonatzen, pertsonen gertatzen ez den moduan, araudiek ez baitute debekatzen animaliak klonatzea".

ALBERTO ELOSEGI

□ Gizarteak animaliei zuzenduriko geroz eta zerbitzu gehiago eskaintzen ditu: hilerriak, hotelak, ileapaindegia, jatetxeak, klubak...

adierazpena onartu zuen (hainbat artikulu jaso dugu aurreko orrialdeko taulan). Sarri, ordea, hitzak hitz hutsetan gelditzen dira eta animaliei ematen zaien tratuan eta dituzten eskubideetan ere antzekoa gertatzen da, Kepa Tamamesek salatu duenez, animalien eskubideak ez baitira errespetatzen. Adibide gisa, Gasteizko zakurtegia, urtero, 2.500 zakur inguru jasotzen dira eta zakur hauen jabe bat bera ere ez da zigortua izan. Beraz, "zakurrak zakurtegiengan abandonatzea instituzioek onartu egiten dutela" ondorioztatu du Tamamesek. Ateko kideak gaineratu duenez, "zakurtegiak suntsiketarako gune gisa sortuak daude". Izan ere, Gasteizko zakurtegia urtero 2.500 zakur jasotzen badira horietatik 1.000 inguru adoptatzen dira eta gainontzekoak hil egiten dira 3 eta 4 zakurren artean eguneko.

Gipuzkoa, Bizkaia eta Araban, egun, 160.000 zakur inguru daude identifikatuak txipei esker. Eusko Jaurlaritzako Nekazaritza Saileko teknikaria den Juan Ramon Puyk onartu duenez, azken urteetan abandonatutako zakur kopurua jaitsi egin da eta egun, etxean onartzen diren zakurren %5a uzten da gero, bere kasa, kale gorrian. Puyk jakinarazi duenez, zakurtegiengan abandonatzen diren zakurren gehiengoa adoptatu egiten da. Hala ere, zakurtegiak zakurrentzako heriotzerako korridoreak dira, bertan bi hilabete inguru pasa ostean, jabe berriren batek bere gain hartu ez baditu hil egiten baitira.

Zakurtegiengan mota guztietako zakurrak aurki daitezke, gazteak, zaharrak,

□ 2.000 biztanle baino gehiago dituzten herrietan eta gutxiagokoetan ezberdin tratatzen dira etxeko animaliak

ALBERTO ELOSEGI

■ Dordokak edo arrainak baino garestiagoa da akuriak mantentzea baina zakurrak eta katuak baino merkeago.

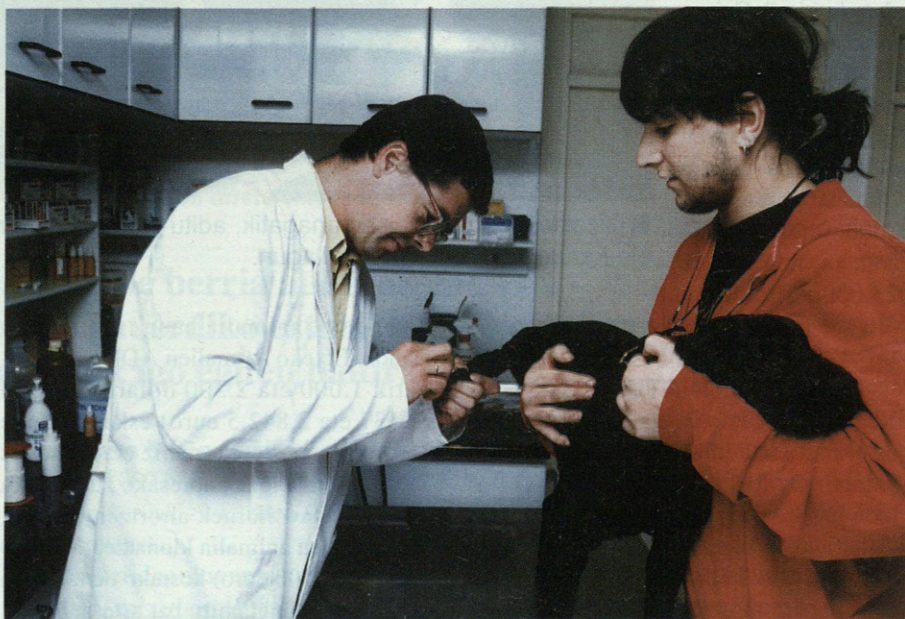
arraza askotakoak, dotoreak... eta beraiek bertan edo kale gorrian uzteko arrazoiak ere milaka izan daitezke: gaizki hezitzearen ondorioz sorturiko egoerak, berarekin hartu zuen familia banatzea, bidaiak... Hala ere, garbi dago zakurtegietatik ateratzeko aukera gutxien dituzten animaliak zeintzuk diren: zaharrak eta gaixo daudenak.

Adituek zakurtegiko zakur bat etxera eramanez aurretik hainbat pauso jarraitzea gomendatzen dute: garbi izatea nolako zakurra nahi den eta zer eskaini diezaio-

kegun, zaharra ala gaztea, kirol asko behar duena ala etxean lasai molda daitekeena... Umeak izanez gero zakurrekin harremanak izatera ohitu behar dira eta adoptatu aurretik behin baino gehiagotan zakurra bisitatu eta berarekin tratatu zuzena izatea komeni da.

Azken batean, harreman etikoa mantentzea baita kontua, eta ez mugimendua duten eta gure esanei erantzuten dien jostailu gisa edukitzea. Horretarako, ordea, buruz jokatu behar da eta ez kapritxoz ●

◆ IGOR MUJICA

ALBERTO ELOSEGI

■ Zakurra zaintzea hilero batez beste 35 euro kostatzen da.

Antton Luku

“Antzezpen biziak taldetik sortu behar du, zuzendarien txotxongilo izan gabe”

P E R F I L A

Antzerkiko gidoiak idazteak “Jainko konplexua” sortu ziezaiokeen Anttoni: eszenako mundu txiki horretan zer gertatu erabaki eta dena kontrolatzeko obsesioa izan zezakeen. Baina, “antzerkia bizitzaren artea” delako agian, Anttonek ezustekoen magia miresten du, eta gizaki guztien sortzeko gaitasunean sinesten du, taldean ikasteko ahalmenean, inoren titere izan gabe.

Testuak: Estitxu Eizagirre / Ixiar Eizagirre / Argazkiak: Alberto Elozegi

Amerikan jaio, eta lau urterekin etorri zinen Euskal Herrira. Esperientzia horretatik zer jaso duzu?

Ene gurasoak lanera joan ziren Amerikara eta han ezkondu ziren. Gure aitak biziki argi zuen gibelera jiteko joana zela. Gure amak ez dakit hain argi zuen; lehenik Parisen egon zen eta gero joan zen San Franciscora, eta aski maite izan du hango bizia, amerikarrak ere bai.

Umetan gehien markatu ninduen izan zen, lau urterekin hona etortzean bizi izan nuena. Frantsesa banekien, baina ingelesez mintzo nintzenez Amerikan, azentu ezberdina nuen. Eskolara joatean, oroitzen naiz jendeak erraten zidala "esazu hori", eta nik horixe esan eta irri egiten zidaten. Eta nire begientzat ezberdintasun handiena izan da hiria eta luraren arteko hori, hiritik baserriera etorri bainintzen. Hemengo bazterrak, abereak, ezberdinak ziren niretzat. Baziren usainak eta halako detaileak biziki azkar atxiki nituenak gogoan, kontrastea egiten baitzuten hangoarekin. Aldiz, hemen sortua izan banintz, agian ez nituen hain ondo hartuko gogoan. Izugarri maite dut garai hori.

■ **Dantzan aritu zinen urte dezentez.**

Dantzarena enetzako biziki gauza inportantea zen. Beti erraten dut euskal kulturaren sartzan dela ate ttipitik, dantzatik, baina funtsezkoa dela dantzatik ikusi daitekeena, alegia, jendarte zaharrean kulturak zer inportantzia zuen. Garai horietan lan handia egin zen "tokian tokiko dantza" lema-
ren inguruan. Guk indar egin genuen gure dantzen berreskuratzeko, eta nik hor des-

“Antzerkia biziaren artea bada, garrantzia handia dute ‘inprobisazio’ tarteeak, egitasuna, emozioa hortik sortzen baita”

kubritu nuen dantzak hemengo jendearen buruan zuen lekua. Beti kontsideratzen dugu hirian badela jendarte bat kultura duena, eta herri txikietakoa gauza apalagoa dela. Baina orduan jabetu nintzen dantza-
ren mintzaira hori beharbada sakonagoa zela herritarren baitan, hirian baino, non hitz egiten den besteek egiten duten dant-
taz. Aldiz, herrian, nik egiten dudan dan-

tza da. Zuberoako dantzak ikasi eta kontaktuak egin genituen Iruñeko dantza taldeekin, eta mundu txiki bat sortu zen dantza-
ren inguruan, jende horrek dantzarekin zuen harremana bera baitzen Euskal Herri guztian.

■ **Zein da mundu hori, zein da batzen zintuzten dantzarekiko harreman hori?**

Dantzan nenbilerarik antzerkietara joaten hasi nintzen eta hor ohartu nintzen dantza-
zak testuinguru bat zuela. Erran nahi dut dantzari batek maite zituela bertsoak, eta maite zituela antzerkia, dantzan ateratzeko benetako lekua baitzen hori dena, molde horrek batzen baititu horiek oro. Maskarada gauza bera da, Zuberoan dantza ikasten delarik, kantuak eta antzerkia maite dituzte, dena hein berean ikusten dute.

■ **Orduan jo zenuen antzerkira?**

Bai, behin Baigorriin tobera ikusi nuen (dantza, antzerkia eta bertsolaritza batzen dituen ikuskizuna, Nafarroa Behereko “maskarada” litzatekeena), eta burutik ezin kendu ibili nintzen. Hizkuntza bilakatu zen nire lehentasuna. Nonbait enetako inportantea izan da errekupeatzea euskara mintzatua, idatziairekin duen diferentziarekin. Eta beste formen artean antzerkiak hartu du nigan garrantzia, erran nahi baita ez

naiz interesatu bertsoez, eta antzerkiari bai.
■ Zergatik antzerkia? Zer eskaintzen zizun forma horrek?

Antzerkia izugarri handi da niretzat, ondo atxikitzen duelako osotasun hori. Antzerkiak hizkuntzaren bidez ikusleekiko harreman bat lortzen du, bertsoaritzak ere baduena eta kantuak ez duena. Ikusleekiko harreman horretan planteatzen da egoera egiazki, erran nahi dut ezin dela faltsua izan; edo benetan esan nahi zenuen hori komunikatzen da edo ez da komunikatzen. Guk beti neurtu behar dugu, hau erraten badugu zein eretan ulertua izango den, eta zein eretan ez den publikoarengana iristen.

**■ Kantuak ez al dauka, hitza-
ren bidez, ikusleekiko komuni-
kazio hori?**

Nik uste kantuak bazuela hori. Lehen musika eta hitzak hein berean ziren. Orain, aldiz, ez dut gaurko kantarien erru bat bezala ikusten, baina ikusiz hizkuntza zein tokitan den, nahitaez lerratze bat egiten ari da. Ez da hain inportantea hitzak ez konprenitzea, gustuko baldin baditugu ahotsak edo musika. Lerratze hori inkontzientea da. Gaur ahots ederrak preziatzen dira, eta lehen espresabideak, hitzak eduki izan dute inportantzia gehiago.

■ Gidoiak idazteko prozesua nola da?

Abiapuntua ez da sekula berdina izaten. Nik uste maite dudana erretzen dudala, eta antzerki bat egin ondoren beti pentsatzen dut "ba, ez zen hori egin behar zena, beste zerbaite egin behar da, zeren eta horrek ez du kausitzen zinez ezarri genuen jomuga". "Hotel du Fronton" antzezlanen, adibidez, instalazio batetik abiatu nintzen. Hoteleko sukaldeak gure artekoa sinbolizatzen zuen, barrukoa. Hotelak, berriz, kanpora erakusten duguna. Eta frontoia zen turistei eskaintzen zaien kultura. Nonbait turista batentzat izugarri zaila da jakitea zer pasatzen den sukaldean, eta zaila da beretzat aurre-programatutako zirkuitu horretatik ateratzea. Zirkuitu horretatik atera nahi badute, bidaiatzen jakin behar dute. Hori zen adierazi nahi nuena, eta beraz instalazioetatik abiatu nintzen, espazioen bereizketa ikusi egin behar zen. Pertsonaiak arketipoak ziren: sukalderia zen turismoa molde zaharrean ikusten zuen bat, eta gero baziren modernizatu nahi zuten batzuk ere, eta ber-

"Gazteek elipsiaren lengoia integratu dute antzerkira, irudiaren mundukoak direlako"

din turistetan. Jendearen kritika izan zen hori karikatura bat zela, komikia zirudiela. Nire asmoa ez zen hori, baina agian nire ikusmoldea komikitik abiatua zen.

Horregatik, "Lurra" antzezlanarekin, apropos abiatu ginen pertsonaietatik. Pertsonaia horiek jendearentzako egitasun

zuzendua. Ni hortik abiatu nintzen, eta beraz, jendea hunkitzen zuen gauzak erran behar ziren. Lurraren gaia hortik heldu da.

■ Zuk turismoa begi onez ala txarrez ikusten duzu?

Niretzat turismoa ez da gaitz bat. Obsesioa bilakatzen delarik bai ordea, dena turismotik ikustea da gaitz egiten duena. Untsa ez dena da turismoak hautu batzuk inposatzen dituela, estetikatik hasita. Nola-ko etxea komeni den turismorako, eman nahi den irudirako, halakoa eginarazten dizute, estetika hori jarraitu behar duzu derrigor, eta horrek sorkuntza oztokatzen du. Gainera inposaketa hori tradizioaren izenean egiten dute, baina askotan tradizio hori eurek apropos sortu dutena da, ez herriarena. Gainera, nahi denean tradizioaren kontra-koa egiteko eskubidea behar dugu.

Hori euskal kulturarentzat biziki inportantea dela pentsatzen dut, baita Frantziarekin dugun harremana ere. Orain nonbait musika etnikoak modan dira. Frantziatik ikusiz, guk funtzio hori bete dezagun nahi dute. Eta problema nire ustez hasten da euskaldunak bestek esana egiten hasten direnean. Guk egin behar dugu gure kultura, eta ez bestek egin dezagun nahi dutena.

■ Ikastetxeetan haurrekin antzerkiak prestatzen dituzu.

Zer gaitasun lantzeko balio du antzerkiak?

Antzerkiak dena batzen du: gorputza-
ren heziketa, ahoskera, jendearen aitzinean espresatzea, gauza intimoak azaltzea... Enetako, pedagogia mailan, entretenitzen du ez bereziki antzerkia delako, praktikan ari direlako baizik. Eta hain zuzen, prakti-

bat behar zuten ukan, eta herri antzerki-
rantz itzuli nintzen, maskarak edo tobe-
rak jendearekin mantentzen duen harre-
man entretenigarria. Maskaradako
Kabana Handi pertsonaia, esaterako, per-
sonaia bati mintzo delarik, ez da publikoa-
ri zuzenean esaten ari, baina ikusleak bere-
tzat hartzen du. Bada mezu bat, zuri

CURRICULUMA

- **Jaio:** Kalifornian, 1959. urtean.
- **Bizi:** Donibane Garazin.
- **Antzerki gidoigilea eta idazlea.** "Maiatz" literatur aldizkariko taldekidea. Euskara irakaslea da, Donibane Garazin.
- **Antzerkia:** "Hiruak bat" antzerki taldean aktore lanetan aritu zen, 1985-90 urte bitartean. Antzerki gidoiak asko egin ditu, besteak beste "Manuela", "Be shot", edo "Hiru puntu" antzerki taldearentzat propio sortutako "Tu quore fili", "Hotel du fronton" eta "Lurra" antzezlanak.
- **Liburuak:** "Euskal Kama Sutra" eta "Botoiletan" ipuin liburua kaleratu ditu.
- **Sariak:** "Donostia Hiria" literatur saria jaso zuen, 1996an eta 1997an.

kan ari direlako bestelako harreman bat mantendu daiteke ikasleekin. Antzerkia ezin du irakasleak inposatu, bion artean lortu behar da interpretazioa ona izatea. Gainera, gazteen antzerkia nik ez dut bigarren graduako antzerkia bezala ikusten, bai ordea antzerki aske bat bezala. Izan ere gaietan biziki askeagoa da (hiesa, edo Afrikako egoera bezalako gaiak kezkatzen dituzte, eta kezka zaiena lantzen dute). Euren ikusle ideala euren adineko jendea imajinatzen dute, eta beraz, gai hori bere adinekoek uler dezaten egiten dute. Horrek arazo asko kentzen ditu, bai euskalkiena, berdin esamoldeena edo erreferentzia munduena. Gainera, antzerkiak lehen aipatutako hizkuntzaren forma hori eskaintzen du: taldean badira euskaldunak, eta adiski-

de min izaten ahal dira euskaldun ez direnekin. Ikusle erdaldunek ere antzerkiarekin goza dezaten nahi dute, eta horrek ekartzen du, behartzen du, beste antzerki mota bat, irudia ere oso kontuan duen antzerkia.

■ Gazteek badakarte antzerkia egiteko beste modu bat?

Martin Irigoienek dioen bezala, nik uste lizeoko antzerkiaren ezberdintasuna dela telebistak ekarri duen lengoia integratzen duela. Irigoienek erraten du "klip" antzerkia dela. Irudi ezberdinak bata bestearen atzetik, irudien arteko lotura garbi esplikatutako gabe. Gurasoek ez diete irudiei loturarik aurkitzen, gazteek berriz aurkitzen diete, edo nahiz ez ulertu ohitura dute jauzi hori egiteko. Beraz elipsiaren lengo-

aia ekartzen du, gazteek integratu dutena, irudiaren mundukoak direlako.

■ Aktore jakin batentzat pentsatzen duzu pertsonaia bakoitza?

Sekula ez. Kasik nahiago izaten dut pixka bat kontra-rolean jar daitezen. Aktore bati jantzia neurritu eginez gero, aktore horrek aski du bizitza errealean egiten duena egitea, eta horrek ez du interes handirik. Guk praktikatik ikusten dugu nori zein rol dagokion. Pertsona ezberdinak rol ezberdinetan entseatzeko ditugu, eta hor antzematen da nork ikusten duen argi rola, nork ulertu duen ondoen pertsonaia.

■ Inprobisazioak zer leku du antzerkian?

Ene ustez ez aski. Ander Lipusek erraten du badela gorputz adierazpen bat, ibiltzeko modu bat-eta, jendartean edo karrikan ikusten dena. Eta uste dut espontaneitate hori, gorputz adierazpena dena, irudia, ez dugula aski baliatzen. Kontua da nola landu: jiten bada zuzendari

"Funtsezkoa da dantzatik ikus daitekeena, alegia, jendarte zaharrean kulturak zer inportantzia zuen"

bat eta "nik badakit" pentsatuz irakastera badoa, nik uste ez duela sortuko taldetik jiten den antzerki bat, taldekideei ateratzen zaien gorputz adierazpena. Aldiz talde barruan bertan aurki daitezke gako batzuek, baina problema da hori oso lan luzea eta sakona dela. Egia erran gehienik interesatzen zaidana da hori. Baina ez da mugatu behar hiru inprobisaketa entsegutara, horrek ez du deus ekartzen. Behar genuke denbora hartu zinez gauzak ikusteko, zinez geureak diren gorputz adierazpenak ikusteko, taldekoak bederen, eta gero ikusleena ere bai; euskaldunak hots.

■ Eta testu aldetik, inprobisaziorik badago?

Antzerkian ez du hainbeste lekurik. Dario Fok idatzi du gai hori buruz. Bere emaztea titiritero familia batekoa zen, eta erraten zuenez, inprobisaketak 80 memento ezberdinetan sar daitezke. Adibidez, ikusle artean haur bat negarrez hasten bada, orduan halako esketx hau sar daite-

**“Politena da erratea,
baina erran gabe.
Horrela ikusle
bakoitzak egiten du
ondorioak ateratzeko
bidea”**

ke. Eta gero gizon bat deiadarka hasten bada, ez duela entzuten esanaz, orduan beste esketx hau sar daiteke... Alegia, une horretan egiten dute delako “inprobisaketa”, baina prestatua da. Eta uste dut inprobisaketa mota hori landu egin behar dela. Antzerkia biziaren artea bada, inportantzia handia dute gertaera txiki horiek, egitasuna, emozioa hortik sortzen baita. Taula gainean egiten den antzerkiak, ez duenez hain hurbileko harremana publikoarekin, ez du lekuri uzten zuzeneko tratua horretarako. Baina karrikan jartzen zarelarik, edo harremana aldatzen baduzu (frontoian antzezleen maila berean jartzen badituzu ikusleak), orduan nahitaez jendeari mintzatu behar zara eta orduan lekua hartzen du berehala “inprobisatze” horrek.

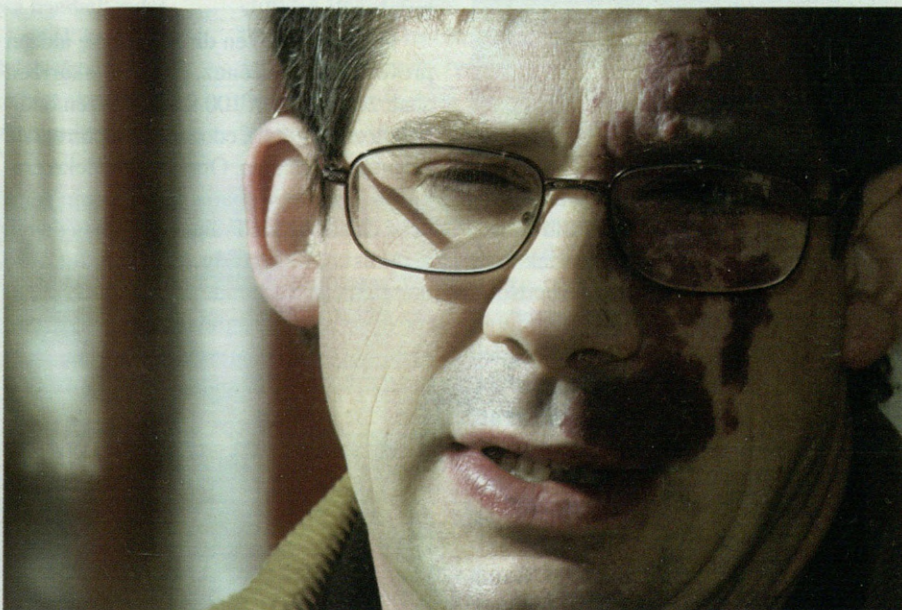
■ Taldea aipatu duzu. Zergatik da taldea hain garrantzitsua?

Nik uste preseski aktorearentzat erronkei aurre egitea konplexua delako-edo hasten dela taldean. Euren artean konfiantza badiara, orduan egiten dituzte gauza ausartagoak, interesgarriagoak. Zuzendariak banatzen dituen rolak eta zuzenketak, aldiz, ez dira talde lanean sortuak izaten. Egia da rolak gero egokitu egiten direla taldera, edo denen artean ikusten direla, baina normalean zuzendariak txotxongiloak bezala erabiltzen ditu aktoreak. Aldiz, antzezpena bizia izan dadin, aktoreetatik

partitu behar da, eta aktorea aska dadin edo bere barnekoak bota ditzan, taldeko konfiantza hori izan behar da, elkar-ezagutza behar da. Baina hori guztia ez da bat-batean egiten, edo poteatuz; lanean egiten da, orduan joaten zara interesa sortzen.

Eta denbora eman dut horren jakiteko, baina uste dut askotan pentsatzen dugula halako pertsona jakin bat erreferentzia dela. Eta erreferentzia den jende horrek baditu gauzak errateko, baina bada beste jende bat, beste ekarpen batzuk egiten dituen, ia ohartu gabe. Jendarte horretan

Satiraz ari garenean, argi utzi behar da ez dela jendea pertsonalki atakatu behar. Atakatzan delarik norbait, ordezkatzan duen egoera sozial, politiko edo ekonomikoagatik atakatzan da. Hori izugarri argi izaten ahal da, bestela maila pertsonalean kritikatzan den egunean tobera edo maskarada hil egingo da. Nik uste gure tradizioan satiraren ardatza izan behar dela kitzikan eta katzakan. Alegia zirikan, eta gizarteak “normalizat”, ukiezintzat jotzen duen horretan aitzurra sartuz, atzean zer gordezten duen ikusteko. Eta kitzikan eta katz-

ikusten da kultura badela, baina porroskatua eta errekupeatu egin behar dela. Eta kultura hori, ezagutza hori ezin daiteke laborategi batean lortu, talde batean bakkari egiten ahal duzu, horko jendearekin.

■ Herri antzerkien ardatza satira omen da. Zer da satira?

kan jarduteko gure arma ez da salaketak zuzen egitea, ikusleari pentsamendu kritikoak akuilatzea baino. Horretarako aski da ikustea bertsolarien umorea. Pentsatzen dut Lazkao Txikik eta Ezpondak, publikoarentzat “normala” zena harroarazten zutela, ordena kolokan jartzen zutela, baina ez

Megadenda
zure aukera musika eta liburuan

arriaga bertso-hop bilintx

herriak mattin ramos

urretxindorra xalbador xalem

BERTSOA

Doinua: Mutil koxkor bat

Kultura gaitzat hartuz zein urrats zuzendu behar ditugu? Elkarrizketan esaldi batek nere arreta hartu du; bestek nahi duten hura ez baizik gurea dela helburu, baina hortara ailegatzean dudak hartu ohi gaitu gu, beraz aurrena gurea zer den definituko al dugu?

Aitor Mendiluze

zuzenean esanez "hau salatzen dut". Salaketa erabat zuzena egiten bada saio osoan, publikoa asper daiteke, bertsolariak esan du-eta dena. Aldiz, polita dena da bertsolariak egiten dutena: erratea, eta batzutan erran gabe. Horrela ikusle bakoitzak egiten du ondorioak ateratzeko bidea.

■ **Gidoilari zaren aldetik, zein urrats daude oraindik emateko?**

Euskal Herrian oso urte gutxitan antzerkiak berriz errekuperatu du publiko bat, testu gehiago dago, talde gehiago dago, eta aniztasun gehiago dago. Baina halere oraindik ez dugu ondo atzeman gure antzerkia, gure estiloa. Alegia, ez dugula aztertu zerk funtzionatzen duen eta zerk ez, non dauden gakoak. Zer du funtsezkoa maskarada batek? Jakina da maskaradak memento batzuetan funtzionatzen duela eta beste batzuetan ez. Baina hori jende gutxi onartzen du. Nola maskarada euskaraz den eta ahalegin berezia egiten duen herriak, publikoak ontzat jotzen du dena. Baina guk, antzerkian moderno izan nahi badugu, zintzotasun handiz ikusi behar dugu zerk funtzionatzen duen eta zerk ez.

Bestalde, uste dut garaia jina dela berriz ere Hegoaldeko eta Iparraldeko taldeak mugaren bi aldeetara bultzatzeko, eta Zuberoako problema planteatu beharko da gainera, goiz edo berant. Hegoaldean zuberotarrez eginda zer ez duten ulertzen eta zer ulertzen duten, zeren eta benetako euskal antzerkia ulertze horretan baita. Hizkuntzan egongo da zailtasuna, baina baita ahoskeran ere. Elkar ulertzeko beste oztopo bat erreferentzia da askotan, ez ditugula besteen erreferentziak ulertzen.

Hori dena neurtu egin behar da, eta gure lana da pentsatzea erreferentziak atxikituko ditugun, geureak direlako, edo ez ditugun atxikituko, ez dituztelako ulertzen. Lan hori egin beharra dago, baina horretarako taldeen arteko estrategia bat behar da, eta Hegoaldekoek ere etorri egin behar dute, ikus dezagun zertan ari diren.

■ **Non dago muga? Zergatik ez da halakorik egin?**

Orain arte ez zen dirurik. Beste aldean profesionalak zirenez, ez ziren ekartzen ahal, zeren hemen 100 ikusle biltzen badi-ra (eta ez da gutxi), edozein eraz porrota da finantziario mailan. Orain Iparraldeko erakunde batzuetan bada dirua, orain falta dena da ausartzea. Frantsesez egiten denak arrakasta gehiago du, eta uste dut alde horretatik ere erakunde edo elkarte horietatik diskriminazio positiboa behar dela egin, ez bakarrik sarreraren prezioetan, baita publizitate eta komunikabide mailan ere.

"Aktoreari ere testuak sortu behar dio ezbaia, interesa piztu behar dio pertsonaia horren egiteko"

zuzendutako antzerkiak aurrera egiten du beste antzerki esperimental horiei esker.

■ **Antzezlan konplexuago horiek egiteko ausardia gidoigileak jarri**

behar du?

Hein batean ausardia hori izatea ere gidoigileon konpromisoa bada. Antzerkia idazterakoan kontuan hartu behar da, aktoreak amateurak direlarik, lau hilabetez larunbata guztiak eskaintzen dizkiotela entseuei, beste zaletasun guztiak utzita. Eta konprenitu behar dugu aktore batek indar hori guztia egiten badu, entsegu tokira interes batekin joan behar duela, testuak edo antzezteak ekarri behar diola berari ere ezbaia, interesa behar duela pertsonaia horren egiteko. Larzabalen garaian, adibidez, taldea herri mailan osatzen zen. Eta zergatik biltzen ziren gazteak? Denek elkarrekin hitz egiteko bide bakarra zelako. Haien artean motibatuagoak zeudenek edo gaitasun

■ **100 lagun biltzea arrakasta liteke, nahiz ekonomikoki ez errentagarria izan. Antzerkia geroz eta publiko txikiagoari zuzendua da?**

Badi-ra publiko anitzarentzat zuzendutako antzerkiak, adin guztiei zuzenduak, eta horiek ukanen dute ikusle kopuru handia. Aldiz, antzerkigileek batzutan onartzen dute, "nik egingo dut gauza esperimentalagoa, ulertzen zailagoa dena, baina alde zuzenetik badakit ikusle gutxiago lortuko dudala". Baina, publiko zabalari

gehiago zituztenek eskuratzen zituzten rol handiak. Aldiz, orain ezin da horrela pentsatu, ez baikara herri mailan ari. Beraz, taldean aktore batek ukan ditzake rol txikiak, baina interes bera ukan behar du taldean parte hartzeko, edo rol txiki horrek ere interesa piztu behar dio, eta hori dena kontuan hartu behar da antzerkia idazterako orduan. Nik buruan beti izaten dut kezka. Zer interes izango nuke rol hau jende aurrean agertzeko? edo zer ematen dio rol honek nire buruari? ●

Mailegu eskubidea

Euskal Itzultzaileen Elkartearen azken batzar nagusian aipatu genuen lanean hasi beharra dagoela Euskal Herrian Administrazioak "mailegu eskubidea" onar dezan. Azal dezagun, bada, zertan datzan gure artean berria den kontzeptu hori.

Azken bolada honetan, diskogintzaren mundua presio handia egiten ari da kopia pirata deitzen direnak eragiten ari zaizkion kalte ekonomiko handiengatik, eta presio horren ondorioz, agintari politiko eta administratiboak sentibera agertzen hasi dira arazo horren aurrean, batez ere diskogintzako enpresa handiek indar ekonomiko handia daukatelako, piratek eginiko kalteak kalte. Ez da ahaztu behar, adibidez, kantu bat irratia edo telebistan ematen den bakoitzean, halako "eskubide" ekonomiko batzuk sortzen dituela diskogileentzat eta, beraz, baita kantari edo musikarientzat ere.

Bestalde, liburuaren mundura etorrita, Europako herri askotan aspaldi konturatu ziren fotokopiek ere izugarriko kaltea eragiten ziotela sektoreari, eta horren bidez hainbat entitate jaio dira, liburuak fotokopiatzeko lana egiten duten denda edo organismo desberdinek kalteordain bat eman dezaten, haien lan horregatik saltzen ez diren liburuaren truke.

Alegia, sormena oinarri duten liburu eta diskogintza mundua ohartu da borroka egin behar duela egile eskubideen alde, horiek baitira azken finean sektore horien etorkizuna bermatzen duten bakarrak. Eta borroka hori, esan bezala, bere fruituak ematen hasia da.

Baina badago beste alor bat oraindik gure artean ukitu ez dena: liburuaren kasuan, liburutegi publikoetan edo unibertsitate-liburutegietan egiten den mailegua. Izan ere, kopuru zehatzaren berri izan gabe ere, esan daiteke Euskal Herrian dauden liburutegi publiko guztien artean ehundaka mila liburu mailegu egiten direla urtean, eta liburu horiek denak, beraz, behin bakarrik saltzen diren liburuak dira. Alegia, liburugintzan diharduten idazle, itzultzaile, argitaletxe, marrazkilari eta abarrek behin bakarrik jasotzen dute dagoen ordaina, ehundaka aldiz mailegatzen den liburu bakoitzeko. Eta, zer esanik ez, liburugintza sektorean mugitzen direnetatik, sortzaileak (idazle, itzultzaile eta marrazkilariak) dira kaltetuena; izan ere, argitaletxeek laguntzatxo batzuk lor ditzakete enpresa diren aldetik edo kultur eragileak diren aldetik; baina sortzaileek ez dute holakorik izaten.

Esan gabe doa, liburutegietako mailegu publikoak betekizun sozial eta kultural ezinbestekoa dauka edozein herritan, baina horrek ez die zertan kalte egin hain zuzen ere liburu horien izana posible egiten duten eragile desberdinei. Bada, hemen kokatzen da goiburuan ipini dugun kontzeptua: "mailegu eskubidea". Hots: liburugintzako sektore desberdinek eskubidea eduki behar dute mailegu horren truke halako ordain duina jasotzeko. Eta hau, esan bezala, are nabarmenagoa da sortzaileen kasuan, berauek askotan onartu behar dituzten lan baldintzak eta irabaziak ez direlako bat etortzen (are gutxiago, euskararen esparrura mugatzen bagara) liburu bat idatzi edo itzultzeak dakarren ahalegin eskergarekin. Jakina, kontua ez da, batzuetan esaten den bezala, idazkuntza edo itzulpenegintzatik soilik bizitzea, baina bai behintzat horrek ematen duen lan handiak erantzun duinagoa izatea orain duena baino.

Europako iparraldeko herrialdeetan aspalditik asmatua dute sistema bat mailegu publikoaren eskubideak idazle, itzultzaile eta abarrei itzultzeko, neurri batean behintzat. Adibidez, fundazioak sortu dira, sortzaile horiei lanerako bekak, laguntzak edo pensio osagarriak emateko, edota sortzaile horiek biltzen dituzten elkar-teen kultur ekimenak finantzatzeko.

Frantzia ere hasita daude eztabaidatzen "droit de prêt" delakoa, eta interesgarria da ezagutzea liburugintza sektoreak daukan planteamen- duak: mailegu publikoak doanekoa izaten jarraitu behar du beti ere; baina egile eskubideak errespetatu behar ditu Administrazioak. Horretarako, bi finantzazio iturri proposatzen dituzte: batetik, liburutegi publikoek erosita-ko liburu bakoitzeko, 1,5 euro ordaindu behar dizkie Estatuak egile eskubidea dutenei (unibertsitateen kasuan, 1 ?). Bestetik, liburu horien salneurritik %6 itzuli behar da sektoreari; kopuru horretatik zati bat autoreen- tzako (idazle, itzultzaile eta abarren- tzako) pensio osagarriak finantzatzeko eta literatur sorkuntzarako eta itzulpenetarako laguntzak emateko. Eta

beste zati bat erdibana jaso behar dute, zuzenean, autoreek eta argitaldarien.

EIZIEk dagoeneko azaldu dio hau guztia Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailburuari eta espero dugu Legebiltzarra lege bat egin dezala delako "mailegu eskubidea" arautzeko. Euskara bezalako hizkuntza txikien kasuan, literaturarentzat eta, oro har, liburugintza sektorean lan egiten duten guztientzat funtsezkoa izan daiteke, eta, zalantzarik gabe, zuzena eta bidezkoa ●

Koldo Biguri
EIZIEko lehendakaria

"Liburugintzako sektore desberdinek eskubidea eduki behar dute liburutegietako maileguen truke halako ordain duina jasotzeko. Eta hau are nabarmenagoa da sortzaileen kasuan"

PRINTZA**ARTE
JOSTAILUAK**

Jose Anjel Artetxe arte kritikiaren hitzak dira hauek "Deia"n argitaratuak artea eta produktu kulturaleri buruz:

"(...) 'Kultura' hitza erreferentzia garrantzitsutzat daukagu baina izenez bakarrik, ziurrenik eduki aldetik hutsik egongo baita. Debordek 50eko hamarkadan 'Kulturaren ikusgarritasunaren gizarte'ri buruz hitz egin zuen. Gaur buru belarri gizarte horretan gaude sartuak. (...) Geroz eta zailagoa egiten zaio jendeari kultura eta ikuskizunak ezberdintzea. 'Antiintelektualismo' bortitzean bizi gara. (...) Guggenheimerako badago publiko bat. Baina ez da arte garaikidearen interesarengatik joaten dena, baizik eta eraikuntza ikusteagatik adibidez. Jende bera da Disneyworldera joaten dena. Museok funtzionatzen dute jostailuren bat eskaintzen duten heinean: (...) (Bisitari) Askok ez dakite erakusketa batera sartu eta aurrean dutena artelan bat den edo bertako lanpara. askotan entzuten da: 'Hori nire haurrak ere egingo luke!'. XXI. mendean horrelako ergelkeriak entzuten jarraitu behar dugu edo zer? Aurrerapen teknologikoari ez dio humanoak lagundu. Abian dauden hezkuntza planak ez dira nahikoak. (...) Kultura nola bideratu nahi dugun jakin behar da: zerbitzu publiko bat bezala edo enpresa pribatu baten errentagarritasun moduan? Kudeaketak da arazoa. Egungo joera esku pribatuetan erortzean datza eta horretaz asko hitz egin behar da (...)"

TEKNOLOGIA BERRIEN APUSTUA

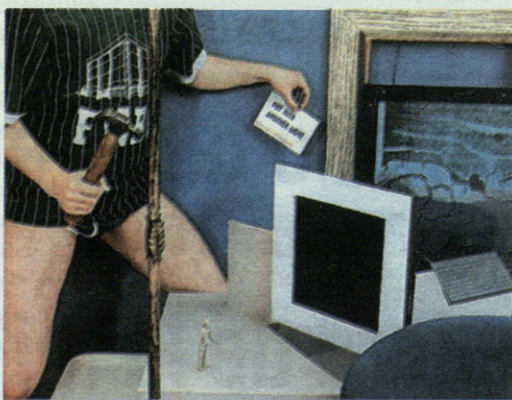
MAIATZEAN amaituko dira Donostiako Artelekuko berritze lanak. Guztira, 5.000 metro koadroko azalera izango du areto berrituak. Lehenengo solairua zabalduko da eta bertara pasako dira bigarren eta hirugarrenean zeuden sailak. Azken solairua proiektu berriak gauzatu nahi dituenentzat utziko da. Lan hauekin Artelekuk gestio modu batzuk aldatu nahi ditu eta teknologia berria ezarri. Hain zuzen, teknologia berritzeko xedez, Koldo Mitxelena Kulturunean ere berritze lanetan ari dira. Areto nagusia egokitzen ari dira bideokonferentziak eman eta Internet bidezko eki-poak ezartzeko, zuntz optikoa jarriko dute eta dokumentuen funtsa digitalizatu.

LITERATURARI BURUZKO GUNEA

WEB gune berri bat jarri du martxan "Euskaldunon Egunkaria" bere gunearen baitan. Literaturari eskaini dio www.egunkaria.com/literatura ataria. Bertan, literaturako berriak, kritikak, iruzkinak, eztabaida foroak edota idazleei idazteko aukera eskainiko da.

BADIOLAREN ATZERA BEGIRAKOA

TXOMIN Badiola artista bilbotarrak garaipen berri bat lortu du bere karreran. Izan ere, Bartzelonako Arte Garaikideko Museoan atzera begirako

■ Badiolaren "Visitantes" lana.

erakusketa paratu du. Bertan, 1990ean New Yorkera joan zenetik egindako lanak bildu ditu "Malas formas" izenburupean. Bideoa, argazkia, irudien erreproduzio mekanikoa... dira berak erabiltzen dituen baliabideak. Denboraldi honen aurretik, Euskal Eskultura Berria mugimenduaren partaide izan zen Badiola.

IPAR EUSKAL HERRIA KANTUZ

GURE Irratiak, Xiberoko Botzak eta Irulegiko Irratiak aurrean hogeigarren urteurrena betetzen dutela-eta, eta Euskal Irratiak elkarteak bostgarrena, disko berezi bat argitaratu dute Ipar Euskal Herriko hiru irratiek EKHEren laguntzaz. Hain zuzen, "Ipar Euskal Herria kantuz" du izena eta irratia hauek zuzenean grabatutako kontzertuetako abestiez osatua dago. Besteak beste, Mixel Labegiereren "Mendiaren deia" edota Jon Miranderen "Lili bat". Hegoaldean "Gara" rekin batera salduko da.

NARRATIBA SARI BERRIAK

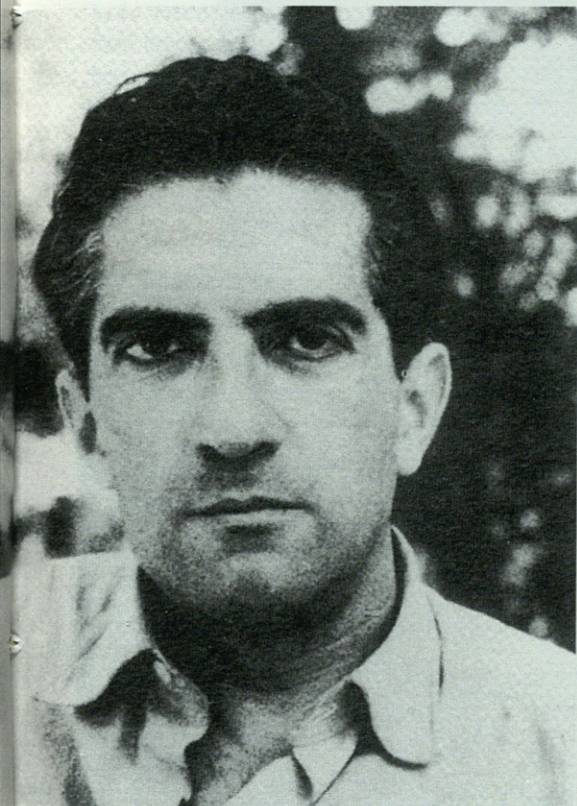
EREIN argitaletxeak, bere 25. urtemugan aurreikusi legez, bi literatur sari sortu ditu. Batak, Erein-Euskadiko Kutxa narratiba saria izena du eta bertara lanak abenduaren 31 baino lehen aurkeztu beharko dira, irabazlea 2003ko martxoan ezagutzera emango delarik. Guztira, 12.000 eurotako saria jasoko du. Bigarrenak, Donostia, Opera Prima izena darama eta inoiz narratiba obrarik argitaratu ez dutenei dago zuzendua. Saria, 4.500 eurotako izango da.

CHILLIDAREN OSASUN EGOERA

JOAN den martxoaren 13an ingresatu zuten Eduardo Chillida Donostiako Policlinican. Neumonia larri baten eraginez, egoera oso larrian aurkitzen zela zioten sendagileek. 78 urteko

H I T Z B I T A N

- Maialen Lujanbioren hitzak dira hauek "Ze Berri?" aldizkarian argitaratuak: "Idazle batek nahi duen denbora guztia du bere ideia lantzeko. Guk, ordea, minutu erdian pentsatu behar dugu zer esan behar dugun, ea une horretarako egokia den, ea egoki adierazia dagoen... Zentzu horretan, guk idazleek baino askoz gehiago arriskatzeko dugu".
- Markos Untzeta musikariak honakoa zioen "Gara"-n: "Nik abestia istorio bat kontatzeko tresna moduan ulertzen dut, nire ikuspuntua adierazteko, eta uler diezadaten hizkuntza

JUSTIZIA BILA

Orain bi urte antolatu zen lehen aldiz Bilbon Blas de Otero Eguna. Aurten, eta martxoaren 15ean poeta jaio zela 85 urte bete direla-eta, hainbat ekitaldi ari da burutzen. Esaterako, hil honen 18tik 20ra Bidebarrietan foro bat egin da. Alderdi asko jorratu dira. Adibidez, autoreak jasan zuen zentsura. Bertan, "Los poemas vascos de Blas de Otero" liburua aurkeztu zen eta gainera, "Obras Completas" lana osatuko duen zenbait material plazaratu. Bere bizitza pribatuaren inguruko erakusketa ere zabalik dago ekaina bitarte. Honekin guztiarekin, Blas de Otero Fundazioa sortzean hasitako prozesuari jarraituko zaio. Beti ere, poeta garrantzitsu honen ia ezezagunak diren alderdiei justizia egin nahian.

eskultoreak osasun arazoak zituen aspaldian eta horregatik apenas parte hartu du agerraldi publikoetan. Nazioarte mailan euskal artista ezagunena da Chillida. Besteak beste, San Fernando Arte Ederretako Akademiako kide da eta sari ugarien irabazle izan da. Lerro hauek idazterakoan, bere egoerak pixka bat hobera egin zuela zioten sendagileek.

FINALERDIEN GARAIA

BERTSO Ligako saioak amaituta, Nafarroa eta Iparraldeko bertsolari txapelketako finalerdiei ekingo diete. Hiru finalerdi jokatu dira, Sara, Burlata eta Bidarrain. Bakoitzean sei bertsolarik hartuko dute parte eta irabazle suerta-

tzen direnak joango dira apirilaren 14an Doneztebeko finalera. Eta bertan izango dira puntuazioaren arabera hautatuko beste bost bertsolari.

aldatu behar badut, aldatu egiten dut".

• Mariasun Landak "El Pais" egunkarian: "Lore eta txorien haur literatura ez egitea sartu zait buruan. Arazo errealak, haurren problematika sozial eta psikologikoekin islatu nahi izan ditut".

• Ritxi Lizartzak zera idatzi zuen "HABE"-n: "Antzezlan bat diruz laguntzeko, gure mugetatik kanpo salgarri eta arrakastatsua izatea exijitzen zaio. Horrek esan nahi du erdarari ematen zaiola lehentasuna. Talde profesionalek erdaratik abiatzen dituzte hamar lanetik bederatzi".

ALBERTO ELOSEGI

■ Tere Irastortza.

IZENAK

Tere Irastortza da Euskal Idazleen Elkartearen lehendakari berria. Iaz lehendakariorde izendatu zuten eta, Eguzkitzari epea amaituta, berak hartu du postua.

Polo Garat argazkilariak bi erakusketa ditu abian. Lehenak Afrikako mendebaldeko argazkiak biltzen ditu Biarritzko Coliseoan. Bigarrenak Euskal Herriko paisaiak ditu ikusgai Zarautzen.

Fernando Morillok "Ortzadarra sutan" eleberria aurkeztu du. Lana Elkarlaneanen eskutik plazaratu du, eta III. Igartza literatur sorkuntzarako bekaren irabazlea da.

Trapu Zaharrak eta Zanguangok ekoiztutako "Pan con pan" lana eta Trokoloren "De profesión princesa" Espainiako Arte Eszenikoen Max Sarietarako aukeratuak izan dira. Sariak apirilaren 15ean banatuko dira.

Karmelo Bernaola otxandiko musikariak Guerrero fundazioaren Musika Saria jaso du.

EUSKONEWS & MEDIA

■ K. Bernaola.

Ados taldeak estreinatu berri duen "John Wayne-ren laguna" antzezlanak gizakion bakardadea du gai nagusitzat. Garbiñe Losadak zuzendu eta idatzi duen ikuskizunak adimen urriko pertsonaia du protagonista.

HEROIAK ETA MUNSTROAK BEREN BAKARDADEAN

ALBERTO ELOSEGI

■ Estreinaldia euskaraz eta gaztelaraz egin du Ados talde donostiarrak.

Xanti beste adimen urriko pertsona asko bezalakoa da, gizarteak "ezberdina" izateagatik erakunde berezietan edo familiaren barrukotasunean zokoratzen dituen horietakoa. Xantik, ordea, ez du onartzen berak hautatu ez duen patu hori. Zergatik da den bezalakoa? Nork egin du halakoa? Munstro bat al da?

Egunerokotasuna bera abenturatzat duen Xantik bere bizitzako aldaketa sakonena biziko du Adosek proposatzen digun istorio honetan, ama zenduta anaia Karlosekin

bizitzea egokituko baitzaio. Antzerki zuzendari den anaia, ordea, ez dago bere mementorik onenean, Frankens-

□ **Ados antzerki taldeak estreinatu berri duen lanak gizakion bakardadea du oinarrian. Azken batean denok bizitzako uneren batean bizitu dugun edo bizitzan dugun egoera da hauxe**

tein pertsonaian oinarritutako "Munstroaren bakardadea" muntaia estreinatzeke egun gutxi gelditzen direnean,

arduratu behar baitu bere nebaz. Xanti Koldo Losadak gorpuzten du eta Karlos, berriz, Martxelo Rubiok.

Antzezlan honetan, gainera, bada hezur-haragizkoa ez den beste pertsonaia garrantzitsu bat: John Wayne, alegia. Westernetako heroia beti alboan du Xantik, bizitzan aurrera egiteko aholkuak ematen dizkion laguna. Bere anaiak oparitutako irudia gainean darama beti.

"Wayne bere buruaz oso ziur dagoen heroia da. Xantirentzat, beraz, munduan ibiltzeko erreferentea da. Dena den, nik

uste dut antzezlanean zehar jazotzen den garapenari esker Wayne betirako desagertu egiten dela Xantiren bizitzatik", dio Tessa Andonegi zuzendari laguntzaileak. Frankenstein-en irudiak ere -bakardadea pairatzera kondenatutako pertsonaiak badu antzezlanean zehar islatzen den esanahi bikoitz bat, Xantiren moduan "anti-heroia" baita hau ere.

SENTIMENDUEN DANTZA. Ados antzerki taldeak estreinatu berri duen lanak gizakion bakardadea du oinarrian.

ALBERTO ELOSEGI

Azken batean denok bizitzako unerik batean bizitu dugun edo bizitzan dugun egoera da hauxe. Hala, sentimendu ezberdinen arteko bidaia egiteko gonbita luzatzen zaigu John Wayne-ren laguna ikuskizunean: "Bihotzera heltzen den istorio bat da. Malkotik irribarrera salto batean igarotzen zaren horietakoa", dio gaztelarazko bertsioan Karlosen antzerki konpainiako aktore bat gorpuzten duen Javi Tolosak. Marga aktorearen papera egiten duen Teresa Caloren aburuz, antzezlanak badiu errealtatearen printzak: "Azken batean denok erakusten dugu bizitzan besteen aurrean defendatuko gaituen aurpegi bat".

Garbiñe Losadak zuzendu eta idatzi

■ Eszenografian maisu

Jon Berrondo donostiarrak Teatre a la Deriva-n hasi zuen bere ibilbide profesionala Jordi Mesallesen batera. Berak egin dituen eszenografiaren artean aipatzekoak dira "Sweeney Todd", "Dos en un balancí" eta "El cargol" antzezikizunetan eginikoak. Egun, batez ere, Espainia eta Kataluniako taldeekin egiten du lan. Espainiako Autore eta Editoreen Elkarteak (SGAE) banatzen dituen Arte Eszenikoen Max sariduna izan da bi kasutan "La Reina de Belleza de Leenane" ikuskizunean eginiko lanari esker 2000. urtean eta "Top Dogs" lanagatik iaz ●

duen antzezlanean Xanti da istorioaren ardatz. Pertsonaia konplexu hau sortzeko garaian azaletik mamira lan egin duela aitortu digu Koldo Losada aktoreak: "Batez ere behatze lana izan da. Halako jendeak fisikoki ezaugarri bereziak izaten ditu ia beti: ibiltzeko modua, tikak... Behin kanpoko landuta barrura jo nuen.

Egia esan testua oso ondo idatzita dago eta, horrek asko erraztu dit lana". Publikoari berehala hunkigarria gertatzen zaion pertsonaia beste pertso-

naien antzera landu du aktoreak: "Pertsonaia bat lantzen dudana bakoitzean erronka berri bat hasten da niretzat. Xanti adi-

men urrikoa izanagatik ez zait zailagoa egin". Losadak, dena den, pertsonaia honen kontura behin baino gehiagotan egin behar izan dio bisita masajistari.

"John Wayne-ren laguna" antzez-

laneko beste pertsonaiak Xanti eta Karlosten inguruan dantzan dabilta. Euskarazko bertsioan, Aintzane Gamizek eta gaztelarazkoan Mila Espigak jokatzen duten Sara pertsonaia Karlosten neskalaguna da. Bi protagonisten arteko ika-

□ Jon Berrondok maisuki eratutako eszenografiak ikuslea berehala bereganatzea lortzen du

ALBERTO ELOSEGI

■ Martxelo Rubio, aktorea

"Aktorea batez ere taula gainean hezten da"

Euskal aktoreetan emankorrenen artean dago Martxelo Rubio. Montxo Armendarizen "27 horas" filmean parte hartu ostean ia etenik gabe aritu da lanean. Azken aldian Fernando Merinoren "Agujetas en el alma" eta Joseba Salegiren "Ione, igo zerura filmetan" aritu da. Telebistan ere badu esperientzia. Antzerkian, berriz, Tanttakaren "Errudun jaioak"en parte hartu du berriki.

■ Profesionalki zein unetan zaude?

Ondo sentitzen naiz, pausok ematen ari naizela nabari baitut. Nire iritziz aktore bat benetan taula gainean hezten da eta, telebista nahiz zineman nahiko lan egin badut ere, antzerkian ez naiz gehiegi aritu. Urte honetan bi funtzio seriotan parte hartu dut eta niretzat sekulako erronka izan da. Lanbide honetan, bizitzan bezalaxe, ez da inoiz ikasteaz bukatzen, horregatik bide asko dago egiteko oraindik. Horretan dihardut.

■ Egun euskal aktore eskarmentatueneke ere telesailera jotzen dute...

Jaten ematen diguna hein handi batean hori delako. Eta ez da askotan gustuko duguna, betetzen gaituena eta ondo sen-

tiarazten diguna, baina tira, hobe zure arloko zer baitetan lan egitea taberna batean kopak zerbitzatzea baino. Ni behintzat telebista egiten gero eta gehiago aspertzen naizela eta benetan barruak mugitzen dizkidaten gauzeekin gozatzen dudala konturatu naiz. Berrogei urterekin, dena den, ez dakit zer egingo dudana.

■ Ezagun izateak lagundu al dizu lan egiterako orduan?

Ez. Ez dut uste salmentak handitzen dituztelako kontratatzen dituzten aktore tipiko horietakoa naizenik. Beno, nolabait ezaguna banaiz, telebistan lan egin dudalako, baina zuzendariek ez naute dudana izenagatik deitzen. Famak ez dizkit gauza txarrak ekarri baina onak ere ez. Uste dut fama besteen buruetan dagoen zerbait dela, eta norberarekin zerikusi gutxi duela.

■ Zer eskatzen diozu etorkizunari?

Oscar bat, Goya bat...(barrez). Beno, benetan, hazten eta ikasten jarraitzea. Oraingoz antzezteko gai sentitzen naiz, eta beste gauzetarako ez dakit, baina auskalo! Egia esan zerbait idaztea gustatuko litzaidake, baina benetan zaila iruditzen zait. Egun gauzatxoak idazten ditut baina ia ezer ez. Etorkizunean, baina, saiatzea gustatuko litzaidake ●

ALBERTO ELOSEGI

mikak leuntzen saiatuko da Sara obra guztian zehar, Javi Tolosak, Javi Barandiaranek, Teresa Calok eta Jon Ezkurdiak gorpuztutakoek narrazioari ukitu gazi-gozoa ematen dioten bitartean.

"Berezia" izateagatik inguruak bazterten duen pertsonaiaren errealitatea gordina baldin bada ere, Adosek aurkezten duen lanak ez du tragedia kutsurik: "Hau antzerkia da, eta hortaz, entretenitzeko eginda dago batez ere. Hunkigarria den istorio bat kontatu nahi izan dugu baina dramatizotasun handirik gabe", dio Tessa Andonegik. Amaiera zoriontsua duten istorio horietakoa da Adosen azken antzezlan, nahiz eta aukeren atea zabalik uzten den pertsonaien etorkizuna zein izan daitekeen iragarri gabe.

ESZENOGRAFIA MAGIKOA.

Hein handi batean arlo estetiko ere

protagonista bilakatzen da ikuskizun honetan. Jon Berrondok maisuki eratu-tako eszenografiak ikuslea berehala bereganatzea lortzen du. Hasieran oihalgardenez osatutako horma dena, ikuskizunean zehar lekutze ezberdinetan bilakatzen da bideo proiektzioen laguntzaz. Tessa Andonegiren hitzetan eszenografia guztia sinbolismoz beteta dago: "Ikuskizuna horma baten atzean hasten da, itxita, nolabait pertsonaia bakoitza bere munduan dagoela adieraziz. Gero, ordea, horma hori zabalduz joaten da poliki-poliki, bi protagonisten arteko munduak zabalduz doazen heinean". Carlos Salaberriren argiztapenak eta Joxan Goikoetxearen musikak antzezlanaren estetika borobiltzen laguntzen dute.

Behin estreinaldia eginda, Adosek euskaraz eta gaztelaraz eskainiko du

"John Wayne-ren laguna" ikuskizuna. Bi hizkuntzetan estreinatu beharra aktoreentzat lan handia dela dio Koldo Losadak: "Putakeri bat da, batez ere batera egiten denean. Nahi gabe aurretik egindakoa itzultzeko joera izaten da eta horrek sekulako tentsioa sortzen digu. Baina, tira, ohitzen zara azkenean". Gaur egun muntaia gehienak gaztelaraz egiten dira lehenik eta ondoren, oso denbora gutxian, euskarazko bertsioa lantzen da. Alde horretatik lan hau pribilegiatua dela uste du zuzendari laguntzaileak: "Ia hasieratik hasi baikinena euskarazko bertsioa lantzen".

Behin lana estreinatuta Euskal Herriko antzokietan ikusteko aukera izango da John Wayne eta Frankenstein hain ezberdinak ez direla iradokitzen duen ikuskizuna ●

◆ AINARA GURRUTXAGA

Dokumentala, tamalez, fikziozko lanen ondoan gutxietsia dago. Dena den, ekoiztetxeen lanari esker, gutxinaka bada ere, zine aretoetan dokumentalak eskaintzen hasi dira. Euskal dokumentalek nola bizi dute egoera berri hau?

EUSKAL DOKUMENTALARI ERRADIOGRAFIA

MONIKA DEL VALLE

■ Unai Ibarbiaren ustez, zinemarako dokumentalak gero eta gehiago ari dira sortzen. Baina hori lortzeko, urteetako esperientzia behar da.

Orain dela hilabete batzuk, 2001eko azaroan hain zuzen, ZINEBI Bilboko Dokumental eta Laburmetraien Nazioarteko Zinemaldiak eta Media Antena Euskal Herriak Bilbon antolaturiko ZINEBI-DOK 2001 izeneko "pitching" sesio batera joateko aukera izan nuen. Goizean hasi eta gaualdean bukatu zen saio hartan, Euskal Herrian dokumentalak egiten dituzten edota egin nahi dituzten produktora zein free-lance ugari ezagutzeko aukera izan nuen.

Goizean, dokumentalak erosten dituzten Europako herrialdeetako telebista kateetako arduradunek euren telebista kateen politika komertzialaz hitz egin zuten eta arratsaldean, produktorek, bakarka, telebista kate hauetako arduradunekin aurrez-aurre hitz egiteko aukera izan zuten; "pitching" bat burutzeko aukera, alegia.

"Pitching" estatubatuarrak sortutako terminologia da, beisboletik ekarria. Izan ere beisbolean pitcher postuan jokatzen duen jokariak bateadoreari pilotak botatzen dizkion era berdinean, dokumentalak egiten dituzten profesionalek telebista programatzaileen aurrean euren ideiak botatzera behartuak egoten dira,

□ **"Orain artean euskal dokumentalak Euskal Herriko gaiak jorratu izan ditu batez ere. Euskal Herrian gidoilari, tekniko zein produktora onak daude edozein lekuko gaiak jorratzeko"**
JOKIN JIMENEZ

idea hauetakoren bat programatzaile hauetakoren batek hartuko ote duen esperantzarekin.

Hau horrela izatearen funtsa telebista kateek dokumentalgintzan zeresan handia izatean datza. Izan ere egun Euskal Herrian egiten diren ia dokumental guztiak telebistan emitituak izatea dute azken helburu. Salbuespenak, Orio eta K-2000 produktorek ekoizturiko "Fatimetu" edota Igeldok azken urteetan ekoizturiko "formatu handiko" dokumentalak, hots, "La Mafia en La Habana" edota "Galíndez". "Zinemarako eginak diren dokumentalak egitea jauzi bat da. Pena da Eusko Jaurlaritzak oraindik dokumental baten eta erreportaje baten artean desberdintzen ez jakitea. Europako Batasunak eta Espainiako Estatuak, ICAAren bidez, desberdinketa hori egiten badakite, baita Canal+, Via Digital edota TVE bezalako kateek ere, zein-

■ Donostiako Zinemaldian kritika eta publikoaren iritziaren kontra, "En Construcción"ek ez zuen sari nagusia jaso.

tzuk horrelako produktuak zinema bezala ordaintzen dituzten", dio Angel Amigok.

Amigo berak, Igeldoren azken dokumentala, "Galíndez", zine formatuan egiteko arrazoi asko ikusten ditu: "Sormen dokumental baterako perfektua da. Inbestigazio lan handia dauka, gai lokal baina era berean internazionala jorratzen du, intriga edota misterioa bezalako elementuak ditu eta bestetik pertsona arruntak nola egoera berezietara egokitu behar izan zuten ilustratzen du".

Orio eta K-2000k ekindako bidea desberdina izan zen, Orio ekoiztetxeko Unai Ibarbiak adierazi digun legez: "Boteprontoan, gehiegi pentsatu gabe eta zenbakiei begiratu gabe egin genuen. Alegia, modu ez profesional batean, bihotzean eta bertan zegoen giza istorio indartsuan pentsatuz". Ibarbia berak, zineman egiten diren dokumentalei buruz galdetzean zera dio: "Zinemarako dokumentalak gero eta gehiago ari dira ekoiz-

ten, baita Euskal Herrian ere. Baina hori lortzeko urteetako esperientzia behar da, kontaktu asko eta beste hainbeste eskarmentu. Oraingoz telebistarako ekoizten da soilik eta horri nola buelta eman pentsatu beharko dugu".

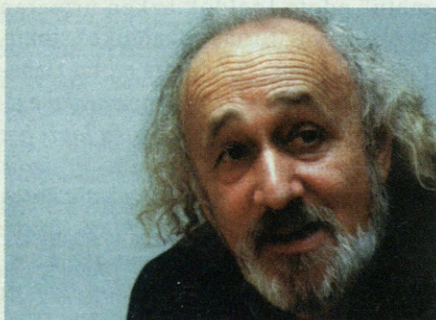
□ **"Jendeari ez zaio buruan sartzen zine aretoetan dokumentalak ikusi ahal direnik, eta gutxiago horregatik ordaindu daitekeenik"**
AINZANE PÉREZ DEL PALOMAR

Formatu handiko dokumentalak ekoizten dituzten beste ekoizle euskaldun batzuk ere badira, Montxo Armendariz

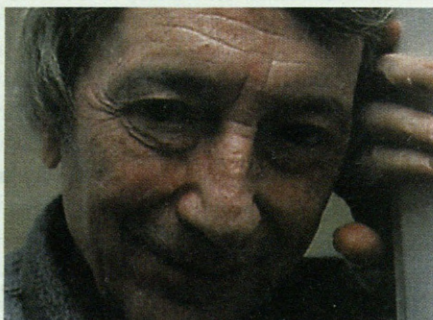
eta, batez ere, Elias Kerejeta, honen lekuko. Dena den, euskaldunak izan arren, Euskal Herritik kanpo produzitzen duten ekoizleak dira hauek, nahiz eta maiz asko euskal gaiak jorratzen dituzten lanak egiten dituzten.

Zine formatuan dokumental gehiago ez egitearen arrazoia, Hegaz produktorako Koldo San Sebastianek horrelako produktuak egiteak dakartzan diru kostuetan ikusten du: "Arazoa, beti bezala, dirua da. Hau da Euskal Herrian dokumental gehiago ez egiteko arrazoi nagusia. Telebistan ere gauzak ez daude batere ondo, bertako arduradunek programak erosterrako orduan audientzietan oinarritzen baitira eta ondorioz, dokumentalek panorama zaila daukate".

Nahiz eta inguruko herrialdeetan egiten diren dokumental kopuruarekin konparatuz gutxi diren, ez dira gutxi dokumentalaren aldeko apustua egiten duten ekoiztetxeak, nahiz eta oso kontuan

■ Montxo Armendariz.

■ Elias Kerejeta.

■ Angel Amigo.

duten akaso ez dela euren ikus-entzunezko produkturik errentagarriena. Dokumentalak egiten dituzten guztiak bat datoz dokumentalak egiteko arrazoi nagusia dirua ez dela esatean. *"Dokumentalak ez dira diruagatik egiten. Dokumental bat egin eta errentagarria izateko, hamar-hamabost bat urte pasa behar izaten dira askotan. Horrek dokumentala hamar telebista katetan saldu duzula esan nahi du"*, dio Idem ekoizteteko Aintzane Pérez del Palomarrek.

Euskal Herrian egiten den dokumental baten batez besteko aurrekontua 100.000 euroakoa da. Europar dokumentalak egiten potentzia diren herrialdeetan (Alemania, Frantzia, Eskandinaviar herrietan edota Britainia Handian) egiten direnek 200.000 euroak aurrekontuak izaten dituzten arren, 100.000 euro diru dezente da gero dokumental hauek inork ez baldin baditu erosi nahi.

Aintzane Pérez del Palomarrek argi dauka Europako herrialdeetan hemen gertatzen ez den zerbait gertatzen dela dokumentalak baloratuagoak izateko: *"Azkenaldian dokumental batzuk pantaila handian ikusteko aukera izan dugun arren, jendeak ez dauka dokumental bat zinemara ikustera joateko ohiturarik. Ez zaio buruan sartzen zine aretoetan dokumentalak ikusi ahal direnik, are gutxiago horregatik zerbait ordaindu daitekeenik"*.

Idemeko garapen arduradunak argi dauka jendeak gustukoak dituen gaiak jorratu behar direla. *"Istoria pertsonalak kontatu behar dira, gertutik, kanpotik informazioa ematen zuen ikuspuntu tradizional hartatik aldentuta"*.

Dokumentalak, izan ere, era desberdinetakoak izan daitezke eta gai desberdinak jorra ditzakete. Naturaren inguruan egiten diren dokumentalez gain, "urbanagoak" diren dokumentalak egin daitezkeela, alegia. Asmo horretantxe dabil mundu honetan hasiberria den Mikel Goñi gaztea. Orain artean herri telebista batean aritu da lanean, baina orain lan hau utzi eta beste bi lagunekin batera ekoiztetxe bat sortzeko ideia dute. Paraleloki dokumental bat egiteko asmoa ere badute: *"Egiten diren dokumentalak txarrak ez diren arren, dokumentalen inguruan hutsune bat dagoela ikusi dugu: gizarte korapilotsu batean bizi gara eta hainbat gaiei ez zaie begiratzen agian 'tabu' direlako. Guk, Martxelo Otamen-dik behin esan zuen bezala, gai hauek*

subjektibotasun ondarru batetik jorratu nahi ditugu".

Azken finean, dokumental on baten atzetik gai on bat egoten da beti. Hots, jendearen interesekoa den gai bat edota bere arreta pizten duen gai bat. "Pitching" sesioetara joaten diren telebista kateetako arduradunek horrela ikusten dute: *"Dokumental bat egiteko, ideia on, original, egoki eta ondo garatutako batekin topo egin behar da"*.

□ Euskal Herrian egiten diren ia dokumental guztiek telebistan emitituak izatea dute helburu

Urnietako U-Bit produktorako Jokin Jimenezek ideiak argi dauzka: *"Orain artean euskal dokumentalak Euskal Herriko gaiak jorratu izan ditu batez ere. Hau horrela izatearen kontra ezer ez dudan arren, Euskal Herrian gidoilari, tekniko zein produktora onak daude edozein lekuko gaiak jorratu ahal izateko."*

Guk orain martxan dugun proiektua, adibidez, oso berezia den Hego Amerikako herri indigena batean oinarritzen da".

Gaia oso garrantzitsua dela argi daukate mundu honetan dabilzan guztiek, baina gaia ez ezik badira garrantzizkoak diren beste elementu batzuk ere. Dokumentalak egiteko beharrezkoa izaten den diru laguntza jaso ahal izateko, adibidez, asko baloratzen da dokumentalaren atzean dagoen enpresak duen esperientzia, jokamolde eta indarra.

Media Antena Euskal Herria-ko bulegoan, Europako Batasunak ematen dituen "Media" laguntzak kudeatzen dira, besteak beste. Bertako buru den Verónica Sánchezek argi utzi dizkigu gauzak: *"Zaila izaten da lan metodologia egokiak erabiltzen ez dakien enpresa batentzat Media laguntzak lortzea. Esan daiteke laguntza hauek 'lehen mailako' produktoreentzat direla, prozesu produktibo guztia ondo garatzen dutenentzat, alegia. Finean, laguntza hauek proiektuen garapenera zuzentzen dira eta ez produkzioara"*.

Dokumental bat egiteko diru laguntza

ARGIA ren eskutik

VIZCAYATIK ... BIZKAIARA

Santurtziko Serantes Kultur Aretoa - apirilaren 8an - 20:30etan

Laguntzaileak:

 euskaderratia

 euskadigaztea

 radioeuskadi

 radiovitoria

hauetako bat ez, baina Europako Batasunak emandako laguntza bat jaso duenetariko bat Irusoin ekoiztetxea da. “Orain arte batez ere ikus-entzunezko zerbitzuak eskaini eta marrazki bizidunak ekoiztu ditugun arren, aurrez egin genituen dokumental batzuk. Bide hari berriz ekiteko gogoz ginen eta Bhutanen inguruan dokumental bat egiteko aukera ikusi genuen, bide horri ekin genion. Dena den, prozesu luzea izango da”, dio Iñaki Gómezek.

Dokumental bat egiterako orduan oso garrantzitsua da pazientzia izatea, prozesua oso luzea izan baitaiteke. Urteak pasa ohi dira ideia sortu eta dokumentala ikusteko aukera izaten den arte. “U-Biten baliabide tekniko-

ria Espainiako edota nazioarteko merkatuan bilatu beharko litzateke. “Eta hor kale egiten dugu ia guztiok, salbuespenak salbuespen. Ez dugu kanpora ateratzerik lortu, ez koprodukzioz sinatu kanpoko produktoreekin eta horrela

adibidez, Espainiako zine akademiak, azkenik, dokumental onenari Goya saria ematea erabaki du. Aurrez fikziozkoekin batera lehiatzen ziren dokumentalak, eta jakina, inor ez zen dokumental filmeetaz gogoratzen. Horrelako neurriak beharrezkoak izan daitezke”.

Euskal Herrian egiten diren dokumentalak ikusita, hauen etorkizuna nolakoa izango den produktoreei galdetzen zaienean, ez da hauen artean egiten jarraituko direla zalantzan jartzen duenik: “Onak ala txarrak, dokumentalak egiten dira eta egiten jarraituko dira Euskal Herrian”.

Verónica Sánchezen esanetan, Euskal Herriko dokumentalgin-tzak badu etorkizunari positiboki begiratzeko argudiorik. Euskal

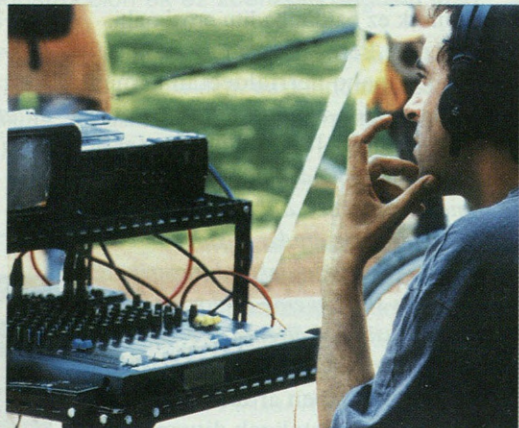

DANI BLANCO

GARIKOITZ GARAIALDE

■ Dokumental bat egiterako orduan oso garrantzitsua da pazientzia izatea, prozesua oso luzea izan baitaiteke. Urteak pasa ohi dira ideia sortu eta dokumentala ikusteko aukera izaten den arte. Hala ere, Euskal Herriko hainbat produktora gaztek dokumentalen esparruarengatik indartsu egin omen du apustu.

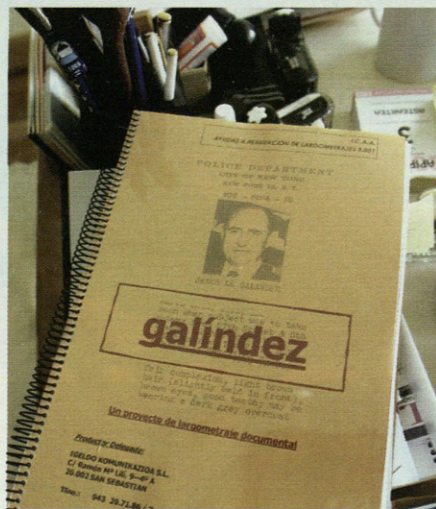

ALBERTO ELOSEGI

ak, pertsona kualifikatuak eta aholkulari egokiak ditugu dokumental bat egiteko, baina gauzak ondo egin nahi ditugu eta honek prozesua luzea izan daitekeela esan nahi du”, dio Jokin Jiménezek.

Euskal dokumentalen maila azken urteetan asko igotzen ari dela uste dute honetara dedikatzen diren gehienek. Koldo San Sebastianen aburuz, “Euskal Herrian dokumental txar asko egin izan dira, baina azken aldian gauzak asko hobetzen ari dira nahiz eta oraindik Europako beste herrialde batzuen mailara iritsi ez garen”.

Gauzak hobetzen ari direla aitortu arren, Orio ekoiztetxeko Unai Ibarbiaren ustez, Euskal Herrian egiten diren dokumentalen kalitatea hobetzeko ez da gehiegi egin. Egiten diren dokumentalak ETBren aurrekontuen araberakoak dira, alegia aurrekontu baxukoak, eta hori saihesteko produktoreen finantziazio itu-

beste herrialdeetan egiten diren dokumentalen mailara ezin gara iritsi”.

Aintzane Pérez del Palomarren ustez dokumentalak tratatu berezia behar du aurrera atera ahal izateko. “Diskriminazio positibo bat egitea ondo legoke. Aurten,

Herriko produktora gazte batzuk dokumentalen munduarengatik indartsu egin omen dute apustu eta pixkanaka emaitzak lortuko dira. “Gazte hauek dokumentalak gustuko izateaz gain, dokumental bat egiteko beharrezkoak dituzten 100.000 euroak lortzea errazago ikusten dute fikziozko film bat egiteko beharrezkoak diren milioiak baino. Dokumentalen inguruan ematen ari diren aldaketen trena hartzeko gai badira, euskal dokumental oso onak izango ditugu”.

Dokumentala, tamalez, fikziozko lanen ondoan gutxietsia dago. Adibiderik garbiena, akaso, Donostiako azken zinemaldian gertatu zen, non Jose Luis Guerinek zuzenduriko “En Construcción” film dokumentalak, kritika eta publikoaren iritziaren kontra, ez zuen sari nagusia eskuratu. Dokumental bati horrelako saria ematea ezohikoa litzateke ●

◆ JON GARAÑO

AGENTE LITERARIOAK

Idazle eta editoreen artean bitartekari lanean diharduen agentzia bakarra dago Euskal Herrian, Ikeder S.L. Alejandro Zugaza da agentzia literario horretako zuzendari eta Euskal Literaturako idazlerik eta ilustratzailearik garrantzitsuenen agente literario da.

IDAZLE ETA EDITOREEN ARTEKO ZUBIA

■ Zugaza, besteak beste, Bernardo Atxaga, Anjel Lertxundi eta Patxi Zubizarretaren lanen kudeatzailea da.

Plinio duela hogeita mende hil zen, Vesubio sumendi lehertuaren labarekin erreta gainera, zeren arrisku horretan jartzera bultzatu baitzuen bere jakinminak; baina guztiarekin, beragandik gudanaino denbora asko pasa bada ere, oraindik zutik diraute, funtsean, berak ostrukari buruz egin-dako baieztapenak: ostruka hegazti bat dela, alegia, denik eta hegaztirik haundiena, zaldian eseritako zaldun baten goiera aise lortzen duena (...)"

Bernardo Atxagaren "Lezio berri bat ostrukari buruz" errezitaldiko hitz horiexen ondorioz, hain zuzen, sortu zen idazlea eta Alejandro Zugaza Miranda idazlearen arteko harremana; lehena,

Euskal Herriko idazlerik ezagunena da egun eta bigarrena, agente literario bakarra. Duela sei bat urte hasi ziren elkarrekin lanean, bata sortzaile eta bestea agente literario gisa. Hortik sortu zen Euskal Herrian dagoen Agentzia Literario bakarra, Ikeder S.L. enpresaren baitan. Ordurarte, diseinuan eta kultura zerbitzuen

Zugaza bera buru zuela. Gaur egun, geroz eta gehiago dira agente literarioaren laguntza jasotzen duten idazle eta ilustratzaileak, eta Ikederrek Bernardo Atxaga, Anjel Lertxundi, Harkaitz Cano, Patxi Zubizarreta, Jose Mari Iturralde, Mikel Valverde eta Jokin Mitxelenarekin egiten du lan.

□ **"Laguntza izugarria den arren, idazle eta ilustratzaile askok eskatu ezin duen zerbitzua da agente literarioarena"**
PATXI ZUBIZARRETA

kudeaketan aitzindari izan zen enpresak Euskal Herriko lehenengo agentzia literarioa jarri zuen martxan Alejandro

Agente literarioak idazlearen eta enpresari-editorearen kodeen artean, bitartekari lana egiten du. Literaturaz eta liburuaren kalitateaz hitz egiten du editoreekin, eta harreman hori gauzatu ostean, agenteak xehetasunak lotu eta teoriatik praktitarako jautzia ematen du. "Idazle eta lan bakoitzarentzat argitaletxe hoberena lortzen

NICO AZKONA

■ Diseinatzaile grafikoa ere badu, agente lanetarako laguntzaile gisa.

saiatzen gara”, azaldu digu Alejandro Zugazak. Egilea bere sormen lanean mantentzeaz eta lan-erritmoa oztopatuko lioketen kudeaketak bideratzeaz ardurtzen da agente literarioa. “Ez dut ezagutzen sortzailerik, saltzaile eta bere marketing kanpainaren errealizadore denik. Eta hori egiteaz gain, familiarekin eta lagunekin egoteko denbora hartu, eta telefono dei guztiak erantzuteko gai den idazlerik ere ez dago”.

Gogorra dirudien arren, Euskal Herrian asko dira lan horiek guztiak bere gain hartzen dituzten idazle eta ilustratzaileak. Patxi Zubizarreta idazleak ere horrela eman zituen ia hamar urte. “Nire lehenengo liburua 1989an argitaratu zen eta 1997a arte ez nuen agentearengana jo. Ordurarte, inongo arazorik gabe mugitu nintzen hemengo argitaletxeetan eta harreman birtualak izan nituen estatuko editoreekin; gertatu izan zait gaztelaniaz edo katalanez argitaratzea, eta ez jakitea, ez ezagutzea norekin argitaratzen nuen, izan ere, harreman guztiak posta eta telefono bidezkoak izaten ziren”, azaldu digu.

Urteetan Zubizarreta bera arduratu da bere itzulpenak bideratzeaz. Jakin bazezkieen agente literarioak bazirela, baina ez

zuen lehenago horretara jo. “Beti izan nuen agentearen kezka eta banekien bazela bat, Alejandro Zugaza, baina Haur eta Gazte Literaturako Euskadi saria jaso nuen arte ez nintzen berarekin harremanetan jarri”. Sariak diru laguntza handia eskaini zion lana itzultzeko eta Espainiako argitaletxeei eskaintza osatuagoa egiteko aukera ikusi zuen Zubizarretak: “Gogoan dut lehen harremana gauzatu ondoren,

□ “Euskal Herriko argitaletxeak hizkuntza guztietarako eskubideak kontratatzen ari dira, eta horrek lan literario horren agente bihurtzen ditu editoreak”

A. ZUGAZA

Alejandro eta biok nola joan ginen Madriler, bereziki Alfaguarara eta Anayara, hainbat itzulpen besapean genituela. Sariak nolabaiteko bermea eskaintzen zigun eta hainbat argitalpen bideratuta itzuli ginen”.

BURUHAUSTEAK KENDUZ.

Idazleari nahiz ilustratzaileari buruhauste ugari ken diezazkioke agente literario batek. Zugazaren iritziz, “denbora luzean egindako kontzentrazio handiko lanaren

ilusio guztiak pertsona bati eskaintzea” da agente literario batengana jotzea. Gero agente horrek bere kolaboratzaile taldearekin batera, lan hori kualifikatuko du, ikusten dituen aukeren berri emango dio idazleari eta hori gauzatzeko zenbat denbora igaro lezaketen ere esango dio. Hori xe da, funtsean, Ikeder agentzia literarioan egiten dutena ere. Baina horretarako, Alejandro Zugazak diseinatzaile grafikoz, historialariz, bibliotekonomiariz eta museo-grafilariz osatutako taldea du lagun. Horrez gain, web gunea ere (www.ikeder.es) jarri dute Interneten eta oso lagungarri zaiela aitortu digu. Bertan idazle bakoitzaren biografia eta ibilbide literarioaren berri ematen dute. Zubizarretaren aburuz, beraien berri sarean jartzeak lana erraztu diezaike, eta bide hori erabiltzea, egun, “ezinbestekoa” dela dio.

Laguntza erakargarria den arren, Euskal Herriko idazle eta ilustratzaile askok eskatu ezin duten zerbitzua da agente literarioarena. Salmentetan lortutakoaren zati bat jaso ohi du agenteak, gehienetan, irabazien %10 izaten dela esan digu Zubizarretak. “Ekonomikoki esan beharra dago, euskal idazlea nekez biziko dela oparotasunean, eta agentearekin lan egitea ongi pentsatu behar da”. Hala ere, Zubizarretaren ustez, oro har, diru sarrerak hazi egiten dira agente eraginkor batekin. “Nik esango nuke inbertsio moduko bat dela, eta irabazteko asmotan egiten dugula”, adierazi digu.

Bernardo Atxagaren agente literario gisa lanean hasi zenean, hogei-ta hiru urte besterik ez zituen Zugazak. Kazetaritzan lizentziatu berria zen, eta ikasle garaian aldizkari literario bateko zuzendari ibili zen. Lehenengo urteetan Atxagarekin egindako estudioa “erromantiko samarra” izan zela dio: “Ez genituen helburuak termino

ekonomikoetan kuantifikatu; garatzen ari ginen sorkuntza literario eta artistikoa ezagutzera emateko medio egokiak sortzen bagenituen, beren lekua izango zutela pentsatzen genuen eta hori zen lanerako gure irizpide nagusia”. Orain, berriz, agentearen hitzetan, Euskal Herriko idazlerik eta ilustratzailearik “onenekin” ari dira lanean. Guztiek modu profesionalean egiten dute lan sorkuntzan, eta emaitzak “nabariak” direla dio. Horrek bere lana ere asko errazten duela aitortzen du. Baina Euskal Herri-

■ Patxi Zubizarreta

“Esango nuke agentea, sorpresa kutxa bat ere badela. Beti izaten du proposamen bat esku artean”

Gizon izandako mutila” liburuarekin Patxi Zubizarretak 1997an Haur eta Gazte Literaturako Euskadi Saria jaso zuen. Urte hartan jo zuen Alejandro Zugaza agente literarioarengana, ordutik, berekin jarraitzen du lanean.

■ **Laurogeita hamargarreneko hamarkadan argitaratu zenuen lehenengo liburua. Baina 1997a arte ez zenuen agente literario batengana jo. Zergatik?**

Ordurarte inongo arazorik gabe mugitu nintzen hemengo argitaletxeetan eta posta edo telefono bidezko harremanak izan nituen estatuko editoreekin. Itzulpenak nola edo hala bideratu, estatuko liburuetan agertzen den argitaletxearen helbidea lortu, itzulpena bidali, eta pozik ezezkoa jasotzen banuen ere, zeren askotan ez baitzuten erantzun ere egiten.

Hala ere, hango argitaletxeak nahikoa desberdinak dira hemengoen aldean. Niretzat harrigarria da testu bat kontratatzea eta kontratuan agertzea liburua bi urte barru argitaratuko dela. Hau da, urteko plangintza oso itxiak eta oso estuak izaten dituzte. Hemen, berriz, liburua gehienetan eramandako urtean bertan argitaratzen da eta ez dugu gehiegi itxaron behar izaten.

■ **Zertan laguntzen dizu gehien agente literarioak?**

Itzulpenekin. Nik oraindik ere sumatzen dudana hutsunerik handiena gaztelarazko itzulpenena da. Hau da, zu saiitzen zara euskarazko testua harik eta txukunen idazten, harik eta apainen argitaratzen, eta orduan beste proiektu batzuei ekin nahiko zenieke. Baina liburuaren zamak hor jarraitzen du, eta, ni ez bainaiz nire liburuak gaztelaniatzeko gai, itzultzailea lortu behar duzu, eta zuretzat eskatzen duzun duintasun berberaz ordaindu, artean jakin gabe testu horrek argitaletxea lortuko duen edo ez.

Agenteak itzulpenarekin egiten du lan. Alejandrok, esate

baterako, testu hori ongi maketatu, kopia batzuk atera, eta txosten moduko batekin -kritikak, bibliografiak, eta abar- bidaltzen du. Eta atzera-aurrera dezenteren ondotik, argitaletxeren bat liburua ateratzeko prest badago, berak negoziatzen du kontratua, berak aztertzen du kontratuaren letra txikia -tiradak, eskubideak, urte kopurua...-. Alde horretatik, konfiantza handia dut berarengan.

Hala ere, esango nuke agentea, nire kasuan behintzat, sorpresa kutxa bat ere badela. Harreman sare handi baten erdian egonik, beti izaten du proposamenen bat esku artean: izan ipuin bat baldintza erakargarrietan idaztea, izan bidaiak eta topaketak proposatzea, izan errezitaldiak... Hori guztia ere Alejandrori zor diot.

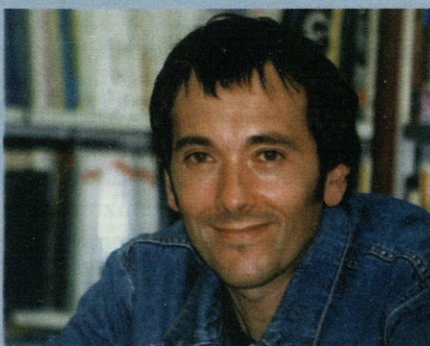
■ **Editoreekin zenuen harremana asko aldatu al da?**

Alejandrok beti esaten dit editorea rekin nik zuzenean hitz egiteko. Literaturaz, alegia. Liburuaren kalitateaz. Gainera, gomendatu egiten dit harreman hori eta nik oso esperientzia onak izan ditut editoreekin. Eta harreman hori gauzatu ostean dator agentea, xehetasunak lotzeko, teoriatik praktika-

ra salto egiteko. Eta alde horretatik ezin uka babestua sentitzen zarenik.

Editoretik editorera alde handia dago. Batzuek liburua “erosi” egiten dute, fidatu egiten dira editorialeko “irakurle profesional” batzuek egindako iritziaz. Beste batek “euskaldun bat argitaratzeko gogoia nuen” esaten dizute.

Aldiz, Euskal Herrian ezin bada esan agentetik agentera alde handia dagoenik, izan ere bakarra baitago. Benetan uste dut agente bat baino gehiagoren beharra dugula. Baina, lehen nioen moduan, gaztelaniarako itzultzaileak ere behar-beharrezkoak ditugu. Askotan egilearen beraren lan itzuliak kalitatean eskasia handiak izaten ditu ●

ko agente literario bakarra izateak zenbait traba ere sortzen dituela dio, eta beste agenteren bat egotea gustatuko litzaiokeela dio: “Horrek gure kultura beste hizkuntzetara esportatzean zein zailtasun ditugun galdetzeraz bultzatuko lituzke erakundeak. Hala ere, zera ari da gertatzen; Euskal Herriko argitaletxeak hizkuntza guztietarako eskubideak kontratatzen ari direla, eta horrek lan literario horren agente edo ordezkari bihurtzen dituela editoreak”.

Euskal Herrian agente literario bat baino gehiagoren beharra somatzen du

Zubizarretak ere. Batez ere, atzerrian argitalpenak bideratzeko beharrezko deritzo zerbitzu horri, eta idazleei kanpora irtetea ere komeni zaiela dio. “Saizarbitoriak dioen moduan, egia da ez dugula itsutu behar gure lanak kanporatze nahi horretan, baina egia da, aldi berean, ez dugula bertan goxo egon behar. Gure lanen kalitatean sinesten badugu, horren alde egin dezakegu, eta noizean behin, hemengo giro itogarritik irtetea oso osasungarria da; gauzak erlatibizatzen laguntzen du”.

Hortaz, zenbait kasutan, idazlea eta

agente literarioa guztiz osagarriak dira, eta bata bestea gabe ezer gutxi lirake. Alejandro Zugazari, agente literario izateak merezi duen jendea ezagutzeko aukera eman dio, eta horixe da bere lanean gehien gustatzen zaiona, jendea hain gertutik eza- gutzeko aukera izatea: “Idazleek beren ilusioak zuri ematen dizkizute loratzeko lekuri aproposena aurki diezaiezun. Eta hainbesteko gertutasuna sortzen da egile eta agenteen artean, ezen azkenean, oso adiskidetasun sendoak sortzen baitira” ●

◆ **LORE AGIRREZABAL**

Ale hark "Goiz Argi"rekin izandako iskanbilak jasotzen zituen, ez baitzituen onartzen Euskaltzaindiaren bideak euskararen batasunera iristeko.

"Goiz Argi" eta Euskaltzaindiakoen hutsuneak

[illegible]

Heldu zen udaberria, eta "kantuz hasi enaria", Imanol Lartza-balek kantatzen zuen abesti batek zioen bezala; baina ez zen giro euskaldunen artean, euskara batuaren auzia zela kausa. Bereari eutsiz izan arren haserrearen hodei ilunen artetik adiskidantza izpiak bidali nahian zebilen Z. ARGIA-

■ Orain estudiante, eta gero?

Mikel Ugalde, 1972-IV-9

Ona hemen, gaurregun estudianteeek egiten duten galdera. Orain, estudianteeek direnez, estudio lanetan jarraitzea eta sakontzea izango da euren egiteko-rik nagusia. Bainan, gero? Lan, neke, kezka, izerdi eta ezbehar askoren ondoren, titulua eskuratuz gero zer? Mila bederatzireun eta hirurogeita zortzian egindako galdekizun bati erantzunaz, zera diote, gehienek estudiantutako sailaz kanpo lan egitera behartuak daudela. Bost tituludunetatik, batek bakarrik egiten du lan estudiantutako maila eta neurrian, beste laurak euren estudioekin zer ikusi gutxi duten lan klasetan dihardute eguneroko ogia irabaztearren (...)

ri, lehiakide gogor bat sortua zitzaion, "Goiz Argi" aldizkaria. Eta haren inguruan bildurik bide ziren euskararen batasunera iristeko Euskaltzaindiak onartutako bidea txartzat jotzen zutenak, edota hauetatik batzuk, baina sutsuenetarikoak.

EZPATAK ALTAXATA

Jakina, horrek ez zuen Z. ARGIA pozez saltoka jarri... Eta nola halako norgehiagoka sortu zen bi aldizkarien artean, Amatiñok "Zenbat gara 72" sailean jasotako berri honek agerian uzten duen bezala: "‘Goiz Argi’ aldizkarian, ‘Zer dabil Euskaltzaindia?’ izeneko artikulua idatzi zuen Azkarraga-tar Pelik. Aldizka-

ri berean erantzuten
dio Aita Villasantek
127gn. alean. Garbi
asko azaltzen du Eus-
kaltzainburuak arazo
honek jarraitu duen
hildoa. Eta funtsean,
'istilu hau epaitzea
(lan batek sariketa bal-
dinkizunak betetzen
dituen ala ez) epai
mahainaren arazo dela,
eta ez Euskaltzaindia-
ren zuzendaritzarena".

Benó, beharbada

ez da gehiegi ulertzen eskuartearen zeuka-
ten eztabaida (neronek ere ez dakit zertaz
ari ziren zehazki), baina benetako arazoa
geroxeago azaltzen zuen Amatiñok.
"Itxura denez, Aita Villasantek firmarik
gabe bidali die delako eskutitz irekia, eta
'Goiz Argi' koek maltzurki samar jabe-
tzen dira hutsune honetaz, eta ziritsu dei
egiten diote Euskaltzaindiari jaso eta
argitara duten eskutitza norena den argi
dezan, 'Iemazainarena edo txalupa-muti-
llen batena'".

Alukeria dei genieziaioke horri, hitz zantarrak erabiliz, baina Amatiñok zorrotzago jokatzan zuen, eta beste era honetara egiten zien eraso: "Gauzak horrela gertatu badira (...) ezin uka (...) hutsuna larria izan dela A. Villasanterena. Lapsus horietako bat nonbait. Agian ez zen pentsatzen hasi aukera txikienaren zain zeudela. Dena dela, eta 'Goiz Argi'ko zuzendaritza horren zuhurra eta fina delarik, nola ausartu ote da firma gabeko lan bat argitaratzen? Bata ala bestea, lan anoni-
moak argitaratzen ahal dira 'Goiz Argi'n, ala bazekiten nonbait norena zen? Eta txarreanean ere, ez ote dakite Euskaltzaindiaren edo Arantzazuko telefonoa zein den? Edo-ta konferentzia bat ipintzeko baino zekenagoak ote ditugu?".

Behin nonaino heldurik, akabo Amañoren odol hotza ere, ordea. Zuhurtziak agintzen ziona ahaztuz, honela amaitzen baitzuen: "Azkenik, asko arduratzen bide dira 'Goiz Argi'koek lemazainaren ordeztalupa mutila sartu ote dieten. Era berean, irakurleok ez ote dugu jakitzerik zein txirtxil den Azkarraga-tar Peli?".

EUSKARA EGOKIA

Z. ARGIAren zenbaki berean, Basarri euskara egokia defendatzen saiatzen zen. Horretarako, "Erderakadak" izenburuaren azpian, honakoa zioen: "Erdel-itzak erabiltzetik bakarrik ez datoz erderakadak.

■ Indaleki Ojanguren

Imanol Laspiur, 1972-IV-9

Indaleki Ojangurenekin zorretan naiz. Orain hiruzpalau urte dela berari buruz idazteko asmotan nintzen. Baina, hona hemen, bera hil ondoren, berandu ez bada ere, benetan saminduriko nere hitzok. Mendia ia zeharo utzita zegoen Indaleki azken urteotan. Hor ikusten genuen kalean, bere makilatxo eskuan zuela, txirri- txirriki biziki. Larogei urte gaineratuak zituenarren, bizitxo zuen bere oinkada. (...) Mutikotxo nintzelarik hauxe esan zidaten behin: Indaleki Ojanguren Euskal-Herriko mendi guztietan

izana zela. Gertakizun hau ikaragarria iruditu zitzaidan eta benetan harritu ninduen. Harrez gero, niretzat, Titan bat zen Ojanguren. (...) Indaleki Ojanguren, Eibartarrantzat "Kajoitxu" eta erdaldun ororentzat "El Fotógrafo Aguila", mundu osoan ezaguna zen eta guztiak benetan maitatua. (...) Indaleki, samatik argazki-tresna edo kamara zintzilika, bere oinpetan Euskal-Herriko mendiak zituela, benetan sinbolu genuen: mendi-sinbolu, mendi-zale-tasun irudipen, garbitasun eta gizontasun sinbolu (...) ●

Euskarazko itzez baliatuz ere errez nabarmentzen diranak dira. Pelotari batek, adibidez, jokatzeko du egundoko partidua. Artaz ari dira izketan, eta batek ala dio besteari: 'oso ondo egon zan'. 'Estuvo muy bien'

adierazteko erderarekin kutsutu gabeko euskaldun batek amar modutara esango luke: 'latz aritu zan pelotan', 'bikain jokatu zuen', 'berebiziko partidua berea', 'ura zan pelotan egitea', ta abar. Lanean modu artan

aritutako gizona 'ondo egon zala' esatea, itxuski da, noski". Hala ere, ez zen horretan berea bukatzen. "Beste bat asko entzuten dana: 'papel ederra egin zenduen'. Noiztik ikasia ote naiz papalgintzan? 'Hiciste buen papel' adierazteko, 'ederki bete zenduen zeure tokia' esanarekin egiña legoke. Alde ederreko euskal kurpilla!".

Gero. "Aldrebeskeriak" aipatzen zituen. "Oitura aundia da onoko au esateko ere: 'Arratsaldean ikusiko gera'. Euskaldun garbi batek beste modu ontara esango luke: 'Arratsaldean alkar ikusiko degu' edo 'alkar ikusiko degu arratsaldean'. Bietara dago ondo esana". Eta Euskal Herriak bi hizkuntzen eragina jasaten duela gogoratu: "Mugaz bestaldean ere ba-dute unetik unera idazten duten zati bat: 'erran gabe doa'. Urrutitik ezagutzen da frantzesetik artua dagoela: 'il va sans dire'; frantzes kutsua dario".

Aldrebeskerien zakuan gordeta zituen gehiago. "Pausotik pausora entzuten ditugun baldarkeri batzuk: 'Aitak asko maite dit neri', 'aitak asko maite nau ni' esan

■ Irudian, Lenin.

■ Basarrik idatzitako pilotariaren pasarteak argi uzten du erdarakaden presentzia gure artean.

■ Marxismoa zahartu egin da

Joxe Azurmendi, 1972-IV-9

Zer egin? Ehun urte haundi bait du gainean. Marxismoa atzera geratu den inpresioak zientzia guztietan menderatzen gaitu: Natur-jakintsuek materialismo ortodosoarekin ez dakite zer hasi zientzia zehatzetan. B. Bakaikoak erakutsi digu hau, "Dialektikaren ordezkari metafisika" izenburuko artikulu batetan (ik. "Anaitasuna", 227). Engels eta Lenin, informazio ona eduki arren, diletanteak ziren natur jakintzetan. Gainera, harrez geroztik aurrerapenak berebizikoak izan dira. Havemann atomo-fisikari marxistak atzerapen hau aspaldi salatu zuen. Monobiologoak zientismo animista deritza marxismoari (...) ●

bearrean. Nola arritu gaiñera, euskal kanta ezagun batean letra aukeratzeko badira: 'Berriz ere maiteko dio gure amak aitari!'. Eta "'Atzo Donosti-n ikusi nizun', 'atzo Donosti-n ikusi zintudan' esan bearrean. 'Nagusia bialdu dit zuregana', 'nagusia bialdu nau zuregana', esan bearrean".

Zegoenerako nahikoa errieta egin zela irakurleari, eta honako agur honekin amaitzen zuen Basarrik bere orduko lana: "Urrengoa gehiago, ontatik bear bezelako milla dago-ta" ●

◆ PILAR IPARRAGIRRE

A S T E K O L I B U R U A

GAZTAROKO SEXU KEZKA ETA GALDERAK AGERIAN

LOTSA-GABE
Felipe Loza/
Garbiñe Losada
ARTEZ BLAI
80 orrialde
9 euro

Artez Blai Kultur Elkar-
teak abian jarritako argi-
talpen egitasmoak pla-
zaratu du “Sin vergüenzas/
Lotsa-gabe”, Felipe Loza eta
Garbiñe Losadaren artean eus-
karaz eta gazteleraz osatutako
antzezlanaren testua. “Lotsa-
gabe”n argi eta garbi mintzatzen
da pertsona bakoitzak izan deza-
keen sexualitate bereziaz eta
sexu sen horri jarraituz plazerra
lortzeko duen eskubideaz, betie-
re norberaren duintasuna eta
sexu harremanean parte hartu
nahi duenaren erabateko askata-
suna errespetatzen baldin badi-
ra. Felipe Lozak eta Garbiñe
Losadak gaztarora iritsi berriak

diren gazteei zuzendu nahi izan
diete lan hau, haiek izan ditzake-
ten sexuaren inguruko kezkei
erantzunen batzuk emanaz. Horre-
gatik, bost neska-mutil
agertzen dira taula gainean,
beren buruei honakoak eta
gehiago galdetuz: sexualitatea
zer den, amodioa nola egiten
den, zakilaren tamainak garrant-
zia ote duen, hilekoarekin sexu
harremanak izan al daitezkeen,
zer den afrodisiako bat, ea gizo-
nezkoak gustatu arren emaku-
meekin amets egiten duen neska
homosexuala al den, emaku-
meen titiak mutil batentzat zer-
gatik diren hain erakargarriak,
HIESa nola harrapatzen den...

▼ Egileari Galdezka

“Jende helduaren arretak harritu gaitu”

Garbiñe Losada

■ Zer dela-eta “Sin vergüenzas / Lotsa-gabe”?

Vaiven Produksioak-en enkarguz hasi ginen Felipe Loza eta biok antzezlan honen testua osatzen. Bion artean egina izan da, taulara-
tzeko orduan nik zuzendu nuen arren. Gaztaro gordinen dauden
neska-mutilen arreta bilatzeko eskatu zitzaigun, eta hori egiten
saiatu ginen, gazte horiek sexuaren inguruan izan ditzaketen jaki-
nahi eta zalantzak agerian jarriko zituen gidoia egiten.

■ Zein zen zuen helburu nagusia?

Sexuaren gaia ausardiaz jorratzea, itzulginguruka ibili gabe, ikus-
learengana ludikoki iristeko moduan. Oso jende gaztea etortzea
espero genuen, eta haiek kezkatzen dituen gaiak sartu genituen:
anorexia, norbaitekin sexu harremana izaten duzun lehen aldia, ea
lehenbailehen egitea komeni den ala itxarotea hobe den... Guk
zera adierazten genuen, edozein unetan egitea duzula, zer egitera
zoazen argi badaukazu eta babesteko neurriak hartzen baldin
badituzu. Asmatu genuela uste dut, antzeztu genuenean ikuslea
oso identifikaturik somatu genuelako.

■ Ikusleak gazteak izan al dituzue beti?

Inola ere ez! Jende helduaren arretak harritu egin gaitu, heldu
asko etorri baita “Sin vergüenzas / Lotsa-gabe” ikustera, bai eus-
karaz zenean eta bai erdarazko bertsioan. Haiseran, gazteentzako
funtzioak antolatzen genituen, baina gero denei irekiak antolatu
behar izan genituen. Badirudi sexuaren gaiak denon interesa piz-
ten duela...

■ Askotan taularatu al duzue?

Harrera oso ona izan du lan honek, dagoeneko ez dakit zenbatetan
taularatu dugun. Irailean Katalunian aurkeztuko da, katalanez.

LIBURUAK

**KROKODILOA
OHE AZPIAN**

Mariasun Landa
ALBERDANIA

58 orrialde
6,50 euro

ANTONIO MARIA LABAIEN SARIA

Tolosako Udalak antolatzen duen Antonio Maria Labaien literatur lehiaketan irabazi du Mariasun Landak "Krokodiloa ohe azpian" izenburua duen ipuinarekin, non egileak, umore ukitu batez, gaur egungo gizakiaren bakardadea azaltzen duen, protagonistatzat erabat arrunta den gizon bat aukeratuz. Baina gizon horri, halako batean, bere bizitza guztiz aldatuko duen ezustea gertatuko zaio: krokodilo bat aurkituko du bere ohe azpian. Nondik azaldu ote da? Logikaz baliatuz, ezer baino lehen zoora deitzea erabakitzen du. Baina handik jasotzen duen erantzuna ez da batere lasaigarria: ez omen zaie inongo krokodilorik galdu! Zer egin, bada? Inguruko norbaiti bere arazoa azaldu nahi izan dionean, ez entzunarena egin dio, edota sendagilearengana bidali...

JAKIN

Batzuen artean
JAKIN

144 orrialde
8,40 euro

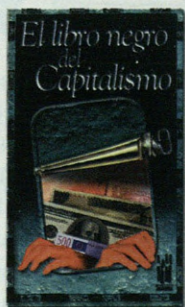
EUSKAL LIBURUGINTZA 2000

Jakin" aldizkariaren 128. zenbakian, besteak beste, orri horietan euskal liburu berri emanaz jadanik 25 urte daramatzan Joan Mari Torrealdaik osatu duen "Euskal liburugintza 2000" aurki daiteke, hau da, 2000. urtean zehar euskaraz argitaratu ziren liburuen katalogoa, ekoizpen horren guztiaren azterketa eta balorazioa. Joan Mari Torrealdaik landu dituen alderdien artean, euskal argitaletxeen jarduera editoriala dago, zenbat publikatzen den eta zer den argitaratara eman dena. Horrez gain, argitaratutako nobedade, berrargitalpen, jatorrizko eta itzulitako liburuen zifrak eskaintzen ditu, eta baita gaien sailkapenari buruzko zifrak eta azterketa ere.

**EL LIBRO NEGRO
DEL
CAPITALISMO**

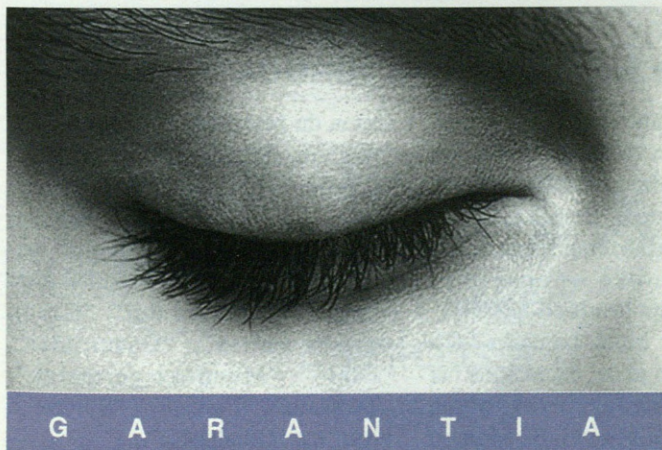
Batzuen artean
TXALAPARTA

495 orrialde
15,03 euro

KAPITALISMOAK SORTUTAKO SARRASKIAK

Munduan zehar kapitalismoak gaur arte sortu dituen, eta oraindik sortuko dituen gerra, genozidio, gosete eta gainerako sarraskiak ageri dira islaturik Txalaparta argitaletxeak orain dela gutxi kaleratu duen "El libro negro del capitalismo" liburuan. Interes berezia du bertan publizitateari buruz egiten den analisiak. Kapitalismoaren eragin hiltzaileen azterketa zorrotz hau, Frantziako ezkerreko intelektual talde garrantzitsu batek egin da. Duela hiru urte argitaratu zen lehen aldiz, Frantzian, gerora itzulpen ugari ezagutu dituen arren. Txalapartak aurkeztutako bertsioan, Iñaki Egaña historialariak osatutako "Un inmeso Gernika" deritzan kapitulua gehitu zaio.

G A R R A N T I A

**Konfiantza
delako
garrantzitsuen**

Egunez egun
zure konfiantza
geureganatzen dugu,
etengabe produktu
berriak eta
zerbitzu berriak
bilatzearen bidez.

**ZINKUNEGI
MULTIOPTICAS**
ZERBITZU OPTIKOETAN 1^a
Hernani, 4 - DONOSTIA

LIBURUAK

ITSOSUPETEKO BERBETIE

Batzuen artean
BERMEOKO UDALA
73 orrialde
3,01 euro

BERMEOKO HERRIAK DUEN ALT XORRA

Antton Olariagaren marrazki biribilez eta Josean Muñozek zein Xabi Basarterretxeak eginiko lanaz osatu da liburu polit hau, Bermeoko Udalak eskaintzen duen "Itsosupeteko berbetie", non jasotzen diren Bermeoko herriak oraindik erabiltzen dituen esaera propio eta berezienak. Esate baterako, "Txikot faltaue", "Kosepa kale-kale", "Trabeseko paela", "Kalin pan", "Goidxen zerue ta behien lurre", "Atun biribiltxue", "Adurre daidxola" eta beste abar luzea. Esaera hauek entzun ahal izan dituzte hilabetetan zehar bere grazia guztiarekin Bermeoko Itsuki irratia sintonizatzen zutenek, Ana Tere Bengoetxearen ahotsean. Baina "Akatz" aldizkarian plazaratu ziren aurretik, eta Joseba Mikel Ugaldere zor zaio "Itsosupeteko berbetie"n agertzen den bilduma.

BAKARRIZKETAN

Batzuen artean
ALBERDANIA
97 orrialde
10,82 euro

UMOREA GILTZA DUTEN HAMALAU LAN

Hamalau idazlek parte hartu dute Alberdania argitaletxeak kaleratutako "Bakarrizketan" honetan, umorea giltza izanik giza harremanak gai duen ariketan. Edozein alderditik begira diezaioke bakoitzak harreman horiei, bizi-lagunak edota "poriomania" aztertuz, emakume izatea gustuko duen ala ez erabakiz, izenak norberaren izaeran eragin zuzena duela demostratuz, edota bakarrizketaren aurka altxaz, baina beti ere umoretsu azaldu behar dute egileek, hau da, Kike Amonarrirek, Pako Aristik, Harkaitz Canok, Andoni Egañak, Martin Etxeberriak, Xabier Etxeberriak, Joxerra Garziak, Juan Kruz Igerabidek, Arantxa Iturbek, Karlos Linazasorok, Inazio Mujikak, Jasone Osorok, Joxean Sagastizabalek eta Iban Zalduak. Eta horrelaxe egiten dute.

EGURALDIA

Batzuen artean
GAIK
207 orrialde
13 euro

METEREOLOGIA ETA EUSKAL JAKINDURIA

Gaiak argitaletxeak plazaratu duen liburu honen izenburu zehatza "Eguraldia (Euskaldunen herri-jakinduriatik Meteorologi ikerkuntzara)" da, eta Juan Inazio Abrisketa, Joseba Etcheberria eta Alfontso Martinezen artean osatu dute. Bertan aztertzen diren gaietatik, honakoak aipa genitzake: Meteorologiaren historiaurrea, eguzki-energia eta klimaren baldintzak, tenperatura-banaketa atmosferaren goi eta beheko geruzetan; antizikloiak, depresioak eta eguraldi-mapak; ekaitzak, tximistak, tornadoak; klima motak; etorkizuneko klima eta gizartearen eskuhartzea, urtaroak Euskal Herrian, bertako eguraldiaren iragarleak, naturari begira eguraldia ikastea, meteorologiaz dauden euskal hiztegiak, eta meteorologiaz pentsatzeko ariketak.

DISKOA

NEGARREZ ABESTEN DUT Juanito Maltzeta ELKARLANEAN

14 kanta
13,19 euro

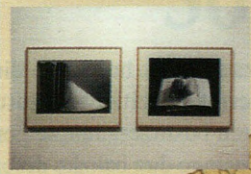
JUANITO MALTZETAREN HIRUGARRENA

Hamalau kanta sentikorrek osatzen dute "Negarrez abesten dut", Juanito Maltzeta trikitrilariaren hirugarren diskoa. Bere kasa ikasi zuen Juanito Maltzetak soinu txikia jotzen, gaztaroko erromerietan entzuten zuena kontuan harturik. Garai hartatik hona, hamaika leku eta erromeritan jo du, eta makina bat panderojoleren laguntzaz, baina azken urteotan bere alaba Mamen

izaten du beti alboan. Hauexek dira "Negarrez abesten dut" CDan aurkituko dituzuen kantak: "Guadalupeko bidean", "Zahartzaroan alai", "Saltari", "Ikastolako berri", "Asots", trikitri disko honi izena ematen dion "Negarrez abesten dut", "Ezkon berrien baltsa", "Gazte alai", "Ernio", "Munduko gertaerak", "Txotxetik", "Dantzari", "Bihotzeko poza" eta "Hondarribi".

Informazio gehiago: www.gureagenda.com

BILBO apirilaren 8a arte
Argazki erakusketa
Desamparados Guastavinosek
"Una intuición" argazki
erakusketa zabaldu du. Bertan,
argiz eta kolorez beteriko loreak
erakusten dizkigu.
Espacio de los Mundos

ELGOIBAR apirilak 5
Kontzertua
Ekon talde arrasatearrak kontzertua
eskainiko du. Bertan euren azken lanaz
gain, aurretik egindako abestiez
gozatzeko parada izango dute bertara
hurbiltzen diren guztiak.
Gaztetxea

URRETXU, apirilaren 27a arte
Literatur lehiaketa
Iparragirre sariak 2000 lehiaketa
antolatu dute Urretxu eta
Zumarragako Udalek. Parte
hartzeko, euskarazko zein
gaztelaniako poesia nahiz narratiba
lanak aurkeztu behar dira.

DONOSTIA apirilaren 5a arte
Ikastaroa
Urtxintxa aisialdi eskolak
ludoteken inguruko ikastaro
monografikoa antolatu du.
Ikastaroan honako gai hauek
landuko dira, besteak beste:
ludoteken funtzioa, barne
dinamikak, jolasa eta jostailuak,
bisita didaktikoak...
Matrikularen prezioa 72,12
eurokoa da.

ELORRIO martxoak 29,30,31 eta apirilak 1
Kontzertuak
Segi gazte erakundeak antolatutako akanpadaren
barruan, musika emanaldi ugari izango da.
Besteak beste, Lau itzal, Su Ta Gar, Ene Bada,
Eraso, La Polla, Berri Txarrak eta Sepultura
taldeak izango dira taula gainean.
Akanpadako karpak

TOLOSA apirilaren 13a arte
Erakusketa
Euskal Herritik abiatuta,
munduko sakonguneetara
egindako espedizioaren irudiak
daude erakusketan. "Pangea,
bidaia kontinenteen hondora" da
erakusketaren izenburua.
Aranburu jauregia

GASTEIZ maiatzaren 22a arte
Itzulpen lehiaketa
Felix Ugarte IX. Itzulpen lehiaketa antolatu
du EHUKo Arabako campusak. Lehiaketan
parte hartzen dutenek filologia, geografia
edota historiaren inguruko euskarazko
itzulpen ez argitaratuak egin beharko dituzte.
Sariak 1.200 euroko saria jasoko du.

BERGARA apirilak 6
Kontzertua
Rhapsody taldearen kontzertua
izango da. "Rain of Thousand
Flames" azken lana eskainiko
dute. Wackeneko jaialdian
izugarritzko arrakasta izan ostean.
Jam aretoa

ZUMARRAGA irailaren 13a arte
Argazki lehiaketa
Urretxu eta Zumarragako Udalek
antolatu duten argazki lehiaketa
honetan argazkigintzan zaletua den
edonork har dezake parte. Argazki
gai eta berauek egiteko modua ere,
egilearen esku egongo dira.
Lehiaketan parte hartu nahi duen
orok Zumarraga edota Urretxuko
udalean izango ditu oinarriak.

IRUÑEA apirilaren 21a arte
Kontzertua
Aste Santuko musika zikloaren
barruan, beste zenbait ekitaldiez
gain, Vaghi Concenti eta
Esenble Durendal taldeek
eskainiko dute emanaldia.
*Visitation de Salesas
monastegia*

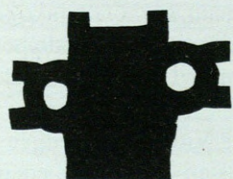

Agendarako deialdiak hogeiei egun lehenago bidali 37 34 03 faxera

Agenda: KATIXA GARATE

Argitarapen honen edizioko laguntzaile:

En la edición de esta publicación colabora

kutxa

zuri esker
gracias a ti

gizarte ekintza
obra social

Martxoan joan berri da, bertan gauzatzen dira inausketa lanik aipagarrienak. Larrosatan ugariak izaten dira inausketak, larrosek egiteko ugari eskatzen dute, lurra estali, azpia izakitu...

INAUSKETA EZ DA DENA

Agurtu berria dugun martxoan gauzatzen dira urteko inausketa lan garrantzitsuenak, larrosatan behinik. Askok lan hau egin eta urtekoa osatu dutela uste du. Inausketa ez da dena. Inausketa medio, larrosatan adibidez, geroko zuhaiskaren egitura eta lore emanaren nondik norakoa -zenbat, tamaina, garaiera eta abar- balintzatzen dugu.

Larrosotara lotuz, aparteko lan ugari bada. Lurra estaltzea da bat. Larrosa landareen azpia izakitu, lurra arin-arin aitzurtu eta orbela, ondo irakindako simaur zaharra, inorkina edo botika edo produktu kaltegarririk ez duen edozein hondakin organikoz landare-buelta esta-

lita lurraren ezaugarriak hobetuko dira, harrotuz eta bertako bizitza areagotuz. Ondorioz lurraren bustitze-lehortze gora-beherak apaldu egingo dira balizko desorekak uxatuz eta landareak ur gehiegi eta elikagai aukera hobea izango ditu eskuera.

Lurra estaltze hau, hala ere, ez da egin beharreko lan bakarra. Ureztatzea, lore-kimu onenak aukeratu eta kaxkarrenak kentzea, kimuko lore bakar baten begia utzi eta besteak kimatzea, zimeldu ordurako loreak moztea fruituak eta haziak ematen energia alferrik galdu beharrean lore gehiago eman dezan eta abar. Ea bada, lanera... ●

◆ JAKOBA ERREKONDO
mandio@zerain.com

O S A S U N A

"Jateko ohiturak eta osasuna" izeneko inkestaren ondorioz orain badakigu zein erkidego diren elikaduraren alorrean osasuntsuenak, Madril eta EAE, hain zuzen ere.

MADRILDARREKIN BAT OSASUNEAN

Edonongo biztanleak garai batean baino gehiago kezkatzen dira beren osasunaz. Biztanleen %47k uste du osasuntsu jatea dela gauzarik garrantzitsuenari ongi sentitu eta sasoi betean egoteko. Ariketa egitea da hiritarrek osasun fisiko eta mentala mantentzeko hurrena gehien baloratzen duten faktorea (%31). Aitzitik, erretzea (%9k bakarrik), alkohola edatea (%5ek) edota behar adina ez lo egitea (%5), garrantzi gutxiko faktoreak dira. Horiek dira "Jateko ohiturak eta osasuna" izeneko inkestaren emaitzetako batzuk, Omega 3 institutuak landu eta jendarean ezagutzera emandakoak.

"Komunitate autonomo desberdinen arteko aldeak eskasak diren arren, esan

ALBERTO ELOSEGI

daiteke, oro har, madrildarrak eta euskaldunak direla osasuntsuen jaten dutenak, Extremadura, Gaztela eta Valentziako hiritarrak diren bitartean ikuspegi dietetikotik ohiturarik txarrenak dituztenak", esan zuen Mercé Vidal nutrizionista eta Omega 3 institutuko bozeramaileak.

Ikerketa horren arabera, Espainiako

biztanleen %31k astean lau aldiz (edo gehiago) kontsumitzen dute arraina, eta horrek kopuru "nahikoa" suposatzen du nutrizioaren ikuspegitik eta batez besteko egokia Europar Batasuneko herrialdeekin alderatuz gero. Galizian haragi gehiegi jaten da, eta horrek kolesterola igotzeko arriskua dakar. Galiziako hiritarren %74k dioenez haragia edo hestebeteak jaten omen ditu egunero (edo ia egunero).

Gazteak dira Vidal-en hitzetan eske-ma guztiak hausten dituztenak, eta okerrerrako beti. Hanburesak, ogitartekoak eta hestebeteak jaten dituzte batez ere, arrain eta berdura gutxi, eta fruta ia probatu ere ez ●

◆ JABIER AGIRRE

Sorogaingo bentatik Adiko begiraleku ederrera

Hegoaldeko Kintoa eta bere baso ederrak ezagutzeko aukera eskaintzen du honako ibilaldiak.

Sorogaingo ostatu berrititik abiatuko gara horretarako, Adi gailurreko panorama itzelaren bila, eta ondoren Tiratun tontor txikiago eta bakartiagoa ezagutuko dugu, ibilbide zirkular bat eginez, atzera Sorogainera itzultzeko.

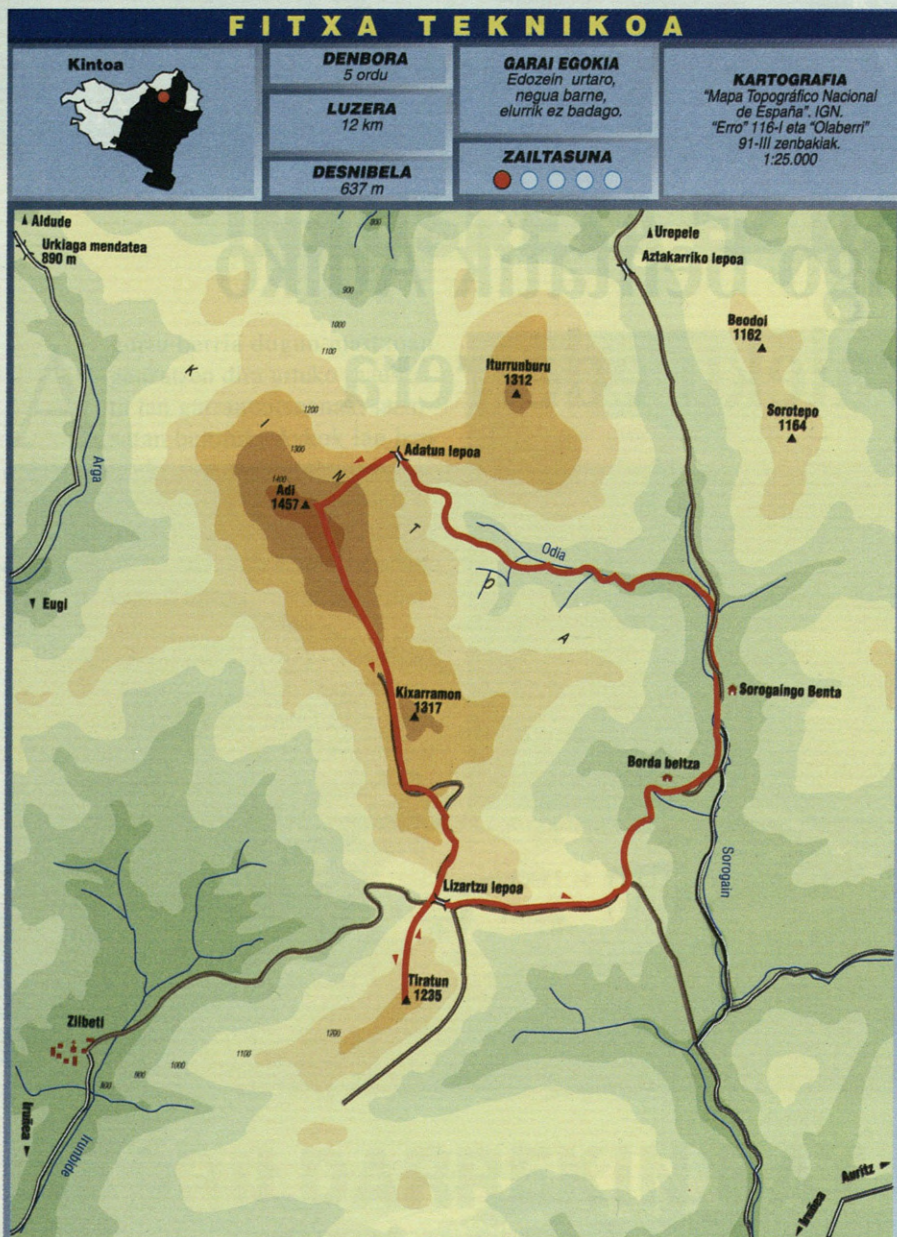
ASIER AGIRRESAROBÉ

ASIER AGIRRESAROBÉ

■ Goian Sorogaingo aterpea eta behean Sorogaingo ibarrean, Adirako bidean, Odiako errekan gora.

FITXA TEKNIKO A

■ *Adiren gailurretik gertu gaude eta Kixarramon leporantz goaz.*

Sorogaingo aterpea Erro ibarraren buruan dago, ibilaldi honetan ezagutuko dugun Adi mendiaren magalean; zelai berde eta pagadi ederrez inguratua, Sorogain deitu erreka-
ren ondoan. Aurizberritik edo Bizkarre-
ta-Gerendiainetik irits daiteke bertaraino,
errekaren ondotik basoan barneratzen
den errepide estu batetik. Ostatura iritsi-
ta, errepidea amaitu eta pista hasten da.
Hauxe izango da gaurko gure abiapun-
tua.

Sorogaingo etxea gaur egun aterpetxe gisa dago atondua, eta taberna eta jatetxe ere bada. Aitzina “Casa Pablo” izenaz ezagutua zen, eta horrela ageri da zonalde horretako mapa batzuetan. Oso aspalditik ezagutzen omen da etxe hau taberna moduan. Izenak dioen bezala, bertan Pablo izeneko abeltzain bat bizi omen zen. Abeltzain hark, dirudienez, behiak zaintzeaz gain, bertara etortzen zirenei edaten eta jaten eskaintzen zien bere etxean, eta horrez gainera, gaur ostatuaz kontu egiten duen andreak entzun izan duenez, kontrabandoan ere aritzen omen zen, bi pausotara dagoen muga ondoan egonda... egun batez norbaitek edo norbaitzuk hil zuten arte.

Sorogaingo aterpetik (820 m) Urepele aldera doan pistatik abiatuko gara, malda gora leunean. Berehala, pista utzi eta ezkerrera egingo dugu, pintura zurigorri jarraituz. Bideak, ia laua eta erraza oso, berehala eramango gaitu basora, errekatxoaren ondotik beti. Erreka pare bat aldiz zeharkatzen du bidezidorrak. Ingurua berehala aldatzen da basoan sartzerakoan: ezel eta pagoak nahasita daude, harri guztiak goroldio berde-berdez estalita, hezetasuna txoko guztietan. Galbiderik gabeko bidetik beti, malda gaintitzen joango gara pixkanaka, eta erreka zulotik aldentzen. Pagadian barna igo eta igo, bide ertzean txilar eta ahabia ugari ikusiko (eta dastatuko, basoko fruituen sasoia baldin bada) dugu. Malda gogortzen hasten da, eta pagoen ordeztaltzifreak agertzen dira: Adatun lepora (1.216 m) heltzen ari gara. Txarrantxa pasa eta ikuspegia zabaltzen da. Ostaturtik ordu eta erdi pasatxo daramagu oinez.

Ezkerrera dugun belarrezko malda zuzenari ekin eta berehala egongo gara Adiren itzelezko begiralekuan (1.457 m). Eguraldia argia bada, hemendik begiesten den panorama izugarri zabala da: iparraldera, Auza mendi handikotea,

■ Kintoa mendi multzoa baso ederrez estalia

Bi estatuen arteko muga lekutua, Kintoa beti izan da bere jabetzari dagozkion eztabaida eta tirabiren lekua. Baso ederrez estalia dagoen mendi multzoa da. Kintoako pagadi trinkoen babesean bizi dira udazkeneko lehenengo egunetan marruka aritzen diren oreinak, emeei deika... garai horretan pagadiak beren orrore eta oihuekin burrunba egiten dute. Bi zonalde bereizi izan dira historikoki: Iparraldeko Kintoa, 2.510 hektareako azalerarekin, eta Hegoaldeko Kintoa, 1.624 hektarearekin.

Izena (gazteleraz *Quinto Real*, *País del Quinto* edo *Pays Quint*) nafar monarkiaren antzinako zerga-sisteman ordaindu beharra zegoen zergatik dator. Zerga hura bazka garaian ganadua errege-mendietan sartzeagatik ordaintzen zen. Erroi-barreko biztanleak zerga horretatik libre zeuden, mendi hauen antzinako jabeak zirelako agian; Baigorriko biztanleek, aldiz, gutxienez XVIII. mendera arte ordaintzen jarraitu zutela dirudi.

Lan historiko, juridiko, geografiko eta etnografiko ugari egin bada ere, mendi multzo honen historia arakatu dutenak ez dira oraindik ados jarri: mugaren alde frantsesekoentzat, Kintoa, inguruko herri ezberdinek ustiatzen zuten lurralde zatietan bat zen, hau da, ez zen inguruko bailaretako inorena, baina bertan bailara horiek guztiek zituzten artzaintza eta ustiaketa eskubideak. Mugaz beste aldekoek, Erro haranarena edo bestela Nafarroako Koroarena zela defendatzen zuten, eta erret-kintoaren ordainketaren

truke inguruko herriek lur honen aprobetxamendurako eskubidea zutela.

Kintoako liskarrak konpontzeko saio bat baino gehiago izan dira historian zehar, alde guztiek onartu eta errespetatu zituzten mugak finkatzeko, baina arazoak ez ziren argitzen.

Azkenean, 1856ko "Limiteen Tratatu"ak ezarri zuen gaur egungo estatu arteko muga. Muga bitxia, ez baititu uren banalerroa, mendi gailurrak eta lepoak jarraitzen, baizik eta zuzen-zuzenean doa Lindusetik Isterbegiren gailurreraino eta handik berriro ere zuzen-zuzenean Behorzubuztaneraino. Begiratu Euskal Herriko edozein mapa eta garbi ikusiko duzu.

Estatu arteko muga eta uren banalerroaren arteko lurrak (hau da, iparraldeko Kintoa) eta bertako bazkalekuak eta basoetako egurra, Baigorriko biztanleen erabilera eskusiborako gelditu ziren, errenta bat ordaindiz. Kintoaren hegoaldeko isurialdera baigorritarrek beren artalde eta ganaduak bidal ditzakete, baina Erroekin horretarako beharrezkoa den akordioa sinatu eta gero. Aldiz, mugaren hegoaldeko biztanleei beren ganadu saldoak Baztanetik Orreaga aldera Aldudeetatik zehar askatasunez pasatzeko baimena eman zitzaion.

Hala ere, Kintoako lurretan bizi diren familia urriek egun gertatzen zaizkien bitxikeriak badira, muga-arazo haien lekuko: esaterako, zergak Espainiari ordaintzen dizkiete, baina frantses nazionalitatea dute eta Frantziako gizarte segurantzaz

ASIER AGIRRESAROBÉ

atzerago Iparla, eskuinerantzago Baigura, gero Adartza-Lauriña mendilerroa, eta hauen guztien oinetan, Aldudeak bailara. Ekialdera, Astobizkar, Ortanzurietta, eta ekialderago Nafarroako pirinioetako mendi ezagunak: Orhi, Hiru Erregeen Mahaia... eta oraindik urrunago Aragoiko pirinioak: Castillo de Acher, Bisaurin... eta Pic du Midi d'Ossau ere antzematen da. Hegoaldera begirata, beste Baigura (hegokoa) ikusten da, behean Auritz eta Aurizberriko goi-ibarra, eta

eskuinerago gure oinetan justu, Zilbetiko zokoa. Urrunago, bi mendi handi ikusten dira: Izaga eta Elomendi, eta hauek baino eskuinerago Erreniaga, eta ondoren Beriain edo San Donato. Mendebaldera, Aralarko Malloak, Balerdi, Aizkorri eta Txindokiraino iristen da bista, eta gugandik gertuago Saioa dago. Hemendik eskuinerago Mendaur, eta azkenik, iparmendebaldean, Aiako Harria eta Larrun. Izugarri zabala da ikuspegia. Egund oso argietan Bizkaiko mendiak ere ikusiko

dira seguru asko...

Bidea segitzeko unea heldu da. Hegoekialderantz abiatuko gara, gainez gain, eta txilarrez estalitako maldetatik, borda baten hondakinak eskuinean utziz, Kixarramon lepo zabalera helduko gara (1.283 m), pista bat topatuko dugun lekua. Pista-tik, pagadian berriz ere, Lizartzu leporaino (1.052 m) joango gara. Pista utzita parez pare ekingo diogu Tiratunen bizkarri. Ez dago bide garbirik tontorrera igotzeko, baina hesiaren ondotik (beti

ASIER AGIRRESAROBÉ

ASIER AGIRRESAROBÉ

■ **Goian Adiren gailurretik elurtuta ikusi ditugun Piriniotako mendiak eta ezkerrean Adiko gailurra.**

ertzera zokoratu behar izan dugu oinez-kook. Une batez, autoak ezin du maldan gora lokatzaren gainetik jarraitu. Autotik irten da trastearen jabe tripandia, alkan-dora dotoreaz eta mokasinez jantzia, eta eguneko txisterik barregarriena antzestu du gure aurrean: irristatu eta lokatzetara erori ez da ba...! Ea ez dugun gehiago halako ikuskizun negargarririk, baso eder, garbi eta lasai hauetan.

Pistan aurrera segitu dugu. Eskuine-rantz biratzen duen lehenengo bihurgune itxian (920 m), ezkerrera hartu dugu. Pistak ez du altuerarik galtzen, beraz, bere-hala utzi eta beherantz egin dugu, tarteka zuhaitzek ikusten uzten duten bordaren bila zuzenean, borda Beltza deitua (880 m). Borda honetatik, bada zuzen-zuzenean Sorogaingo etxera doan bidexka lauso bat. Nahi izanez gero, bestela, pista jarraitu eta eskuinean behean azalduko den Sorogaingo errepidea har daiteke, aterpetxeraino iristeko. Bost ordu eraman digu buelta osoa egiteak ●

◆ **ASIER AGIRRESAROBÉ**
◆ **MUSKILDA TELLABIDE**

gure ezkerrean dugula) zuzen igoz, baso-an barna, erraza da gailurreraino iristea. Igoeran, hainbat txondor plazaren ondotik pasako gara. Tiratunen gailurrak (1.235 m) Erroibarren gaineko ikuspegia eskaintzen du; aldiz, iparralde eta mendebalderantz, zuhaitzek ezkututzen dute ingurua. Aditik Tiratunera ordu pare bateko bidea daukagu. Atzera Lizartzu lepora itzuliko gara, igotako toki beretik. Lepora iristean gure eskuinean dagoen

pista hartuko dugu, beherantz.

Basoan barna jaisten den bide hau, 4 x 4 delako autoek desegina dago zati batzuetan, erabat lokaztuta eta iraganezina. Tarte horietan, bidea utzi eta basotik joan behar da. Lokatz sakoneko tartek nola edo hala gaintitzen ari garela, bat-batean, hara non agertzen den horietako autotzar gogaikarri bat, bidean gora, bere burrunba desatsegin eta ihes-hodiaren usain higuingarriak lagunduta. Bide

Denbora-pasak

Kike Amonarrizen
Umorea

SAREKO UMOREA

Hona, azken bolada honetan, www.argia.com/umorea atalean jaso dugun hainbat txiste.

IHESI

Hilketagatik betiko zigorrera kondenatutako errudunak, kartzelan 24 urte pasa ondoren, ospa egitea lortu du. Ihesean, lotan dagoen bikote gazte baten etxean sartu da. Iheslariak, gizona aulki batean lotu ondoren, emaztea ohean kateatu du. Ondoren, bere aurpegia emakumearen lepora hurbildu, zerbait xuxurlatu eta bat-batean logelatik irten da. Berehala, aulkia arrastaka eramanez, senarra emaztearengana hurbildu eta:

- Laztana, gizon horrek ez du urtetan emakumerik ikusi. Zure lepoa musukatzen ikusi dut eta irten dela aprobetxatuz, eskatzen dizun guztia egin diezaiozun erregutzen dizut. Zurekin sexua nahi badu, ez ukatu, eta gustura zauden itxura egin. Ez haserrarazi. Gure bizitzak horren menpe daude! Izan adoretsu, maite zaitut!

Emazte gazteak berriz honako hau

MANIXUT MANIXUT
MANIXUT MANIXUT

2AZPIAK
BATMAN

Asteko Lokuzioa

BILDOTSO

Itxuraz otzana eta benetan anker eta gaiztoa denaz esaten da

**EZ FIDA BILDOTSO HORRI; GUTIEN USTEAN
KOSK EGINGO DINK!**

LOBO CON PIEL DE CORDERO /
LOUP DÉGUIsé EN AGNEAU / WOLF IN A SHEEP'S SUIT

erantzun dio senarrari:

- Kuttuna, atsegin dut horrela pentsa dezazun. Hain zuzen ere, urteak dira gizon horrek emakumerik ikusi ez duela, baina ez zen lepoa musukatzen ari. Zu gustukoa zaituela esaten ari zitzaidan eta bainu gelan baselinarik ba ote dugun jakin nahi zuen. Izan gogorra potxolo, nik ere maite zaitut! (Mikel Txoperenak bidalia)

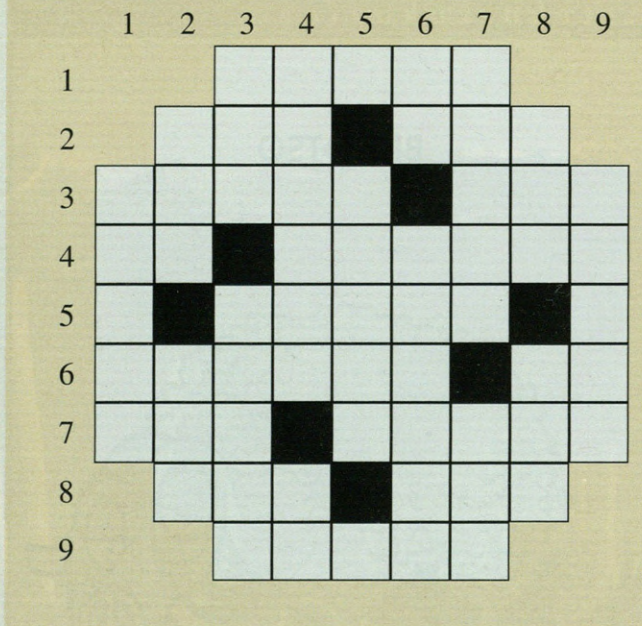
ENGAINUA

Lagun batek besteari:

- Aizak Joxe! Uste diat hire emazteak engainatu egiten gaituela!

(Asier Etxanizek bidalia)

Hitz gurutzuak

EZKER ESKUIN

- 1.- Emakume izena. 2.- Euskal Herrian Euskaraz.
Muga. 3.- Landetako hiriburua. Gizon izena.
4.- Nori atzizkia. Edadeak. 5.- Lehen bokala. Ospea, sona.
Iodoa. 6.- Fruta mota. Ornoaren erdian.
7.- Sexu eme. Ibilgailua. 8.- Modua.
Izaera. 9.- Sasoia.

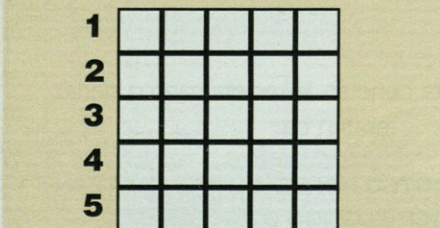
GOITIK BEHERA

- 1.- Euskal lurraldea. 2.- Eguzki. Zenbaki.
3.- Izaniko. Irabazia. 4.- Lehoien harrobia.
Aluminioa. 5.- Bokala. Pozoina. Bostehun.
6.- Kontsonante bustia. Kimatu. 7.- Sustraia.
Infusio mota. 8.- Garoa, iratzea. Edari alkoholduin.
9.- Ogi egilea.

Ekar bosteko hori!

Ezker eskuin eta goitik behera,
zenbaki bakoitzean hitz bera
aterako zaizu

1 2 3 4 5

1. Zuhaitz mota. 2. Saila.
3. Arrantzaguneak. 4. Emea
gurasoekiko. 5. Latz.

Letra Zopa

H	O	M	R	A	L	I	D	I	M	O	A	I	K	R	Z
I	D	O	A	E	Ñ	U	R	I	S	T	L	S	E	T	E
K	L	Z	J	A	O	S	L	U	I	A	S	A	A	H	L
R	A	I	E	I	H	A	O	K	Z	U	H	K	R	A	O
O	Z	L	A	T	A	R	R	A	B	I	A	A	T	E	J
X	O	T	S	U	M	A	T	R	N	S	Z	U	L	U	B
R	G	O	H	T	A	Z	E	N	E	A	D	Z	U	O	N
I	N	A	L	E	N	O	K	L	O	D	O	S	A	Z	I
N	A	S	E	R	A	H	A	D	N	I	A	U	H	I	L
D	Z	A	K	A	N	I	L	O	S	K	R	R	A	O	B

[illegible]

Aurreko asteko soluzioak

R	G	I	I	S	R	N	H	A	U	K	A	R	T	A	I
A	E	R	A	I	T	S	O	N	O	D	R	O	H	M	L
B	Z	A	N	S	O	I	R	R	O	A	P	L	U	E	K
I	G	P	Z	A	X	N	A	A	L	J	A	S	G	I	T
O	E	R	E	R	R	E	N	T	E	R	I	A	N	U	G
G	A	U	R	I	D	A	A	O	E	Z	O	S	L	U	
L	N	A	Z	I	T	N	R	L	K	P	A	L	O	I	Z
E	K	N	A	T	S	I	O	O	I	U	T	I	P	R	E
Z	I	R	D	I	B	E	A	S	A	I	N	A	I	U	T
E	T	A	G	O	Z	P	A	A	R	D	I	B	I	N	O

8ko txikian

1. Eraikina. 2. Makaldia. 3. Zaputzak. 4. Murritztu.
5. Ezpainak. 6. Zantzuak. 7. Hauteman. 8. Kanabera.
9. Izartsua. 10. Errautsa. 11. Uztartaria. 12. Oniritzi..

				★	P	★	H	★	M	★	S	★
				B	A	S	E	L	I	Z	A	K
				★	G	A	G	★	K	O	K	A
★	K	★	Z	O	R	A	G	A	R	R	I	
Z	I	B	I	L	I	Z	A	Z	I	O	A	
★	K	U	B	A	★	T	N	T	★	A	★	
L	E	R	A	★	D	I	T	U	N	★	Z	
★	★	G	★	G	O	A	Z	★	E	K	I	
E	R	O	S	O	A	★	A	R	B	I	A	
★	U	S	A	R	★	U	K	O	A	★	N	

Hitz gurutzatuak

Ezker eskuin: 1. Inude. 2. Are. Olo. 3. Atari. Ito. 4. Re. Abizen. 5. A. Abila. I. 6. Mazela. LL. 7. Ale. Irmoa. 8. Aro. Gor. 9. Istil.

Goitik behera: 1. Arama. 2. Ate. Ala. 3. Ira. Azeri. 4. Nerabe. Os. 5. U. Ibili. T. 6. Do. Ilargi. 7. Eliza. Mol. 8. Ote. Lor. 9. Onila.

Z	I	B	A	K
I	B	A	I	A
B	A	R	R	I
A	I	R	E	A
K	A	I	A	K

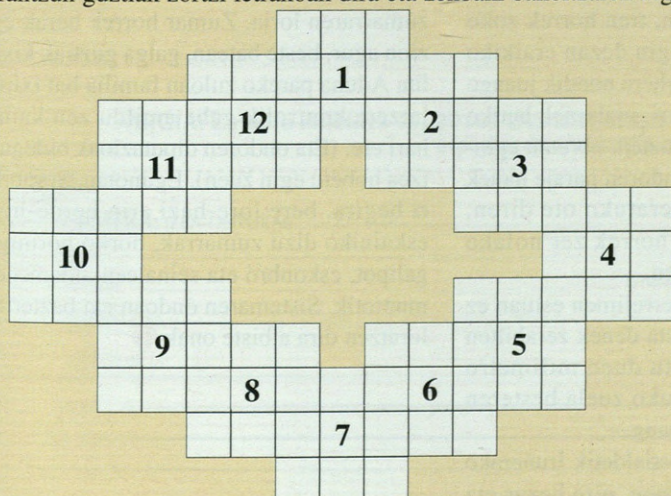
Hitz Gezidunak

	Izena	Gari soroak	Edateko ontzi	Zilarra	Landare mota
	Zabaltza	Barioa	Egile atzizkia	Eguzki	
	Lasaia				Hidrogenoa
	Emea gurasaoketiko				Tokitan!
Diru truk eskuratuak	Interjekzioa	Bokala	Lore		
Errusiako ibaia	Deitura	Aire frantsesean	... egin, begiratu		
		Emakume zahar		Bizkaiko herria	
		Iratzea		Gela	
Olariak					Arrantza-gunea
Presio-marrak					
			Karta joko		
			Barazki mota		
Argi-izpi		Egunkaria			
Erregai mota		Titanioa			
	Ogi, hitz elkarketan	Gaizto, maltzur			
	Potasioa	Nitrogenoa			
Droga mota			Zintzoa		

Pertsonaia: Real Sociedad futbol taldeko jokalaria

8ko Txikian

Erantzun guztiak zortzi letrakoak dira eta zenbaki bakoitzaren inguruan kokatu behar dira. Hitzak ordu orratzen arabera bideratu behar dira, beti ere zenbakiaren gaineko lauki txikitik abiatuta.

- 1.- Langile taldeak
- 2.- Arazteko planta
- 3.- Birritan
- 4.- Nahaspila
- 5.- Intsektu mota
- 6.- Erretzeko egokia
- 7.- Araketak
- 8.- Ahulezia
- 9.- Eraikuntza
- 10.- Eskaerak
- 11.- Ahalmen
- 12.- Udareak

ALBERTO ELOSEGI

PELLO ZUBIRIA

ZUMARRAREN ALBISTEA

Lagun on batek bere sagardoa dastatzeko aitzakiarekin bazkaritara konbidatu gaitu. Kaletarra da jaio-tzez gure laguna, baina antzinako ola eta erroten usain hezea duen paraje batera zeharrraldatu zen aspaldi samar. Bizitoki eta lantegi duen txoko horretan, bere sagarrondoan izerdia muztio bihurtu du lehenik, eta ondoren honi bakean laga dio, bera bakarrik barrikatxoan sagardo izatera iritsi dadin.

Kaleko gure etxeetan ametituko ez genizkiekeen ate-hotsak eta zalapartak egin ez ibili dira lau familiotako haur eta gazte-txoak. Eta amaren bati txikien arteko bandidoenari purrustada egitea otu bazaio, "utzi'iozu lasai, emakumea" esango zion, desbarajuste guztiak guk aldegingindakoan konpondu beharko dituen lagunak. Ordainetan, hain eskuzabal hartu gaituenari "Donostiako auzo bateko kalekumea izateko, nahiko sagardo edangarria atera zaik" esan diogu konbidatuok, irribarre txikiz.

BETE ditugu estrainekez basoak eta batek esan du "Abiadura Handiko Trena eraikitzeke planoetan etxe hau salbatu duen marra berriagatik". Eta sagardo tragoak eztarritik bidea irekitzen zigun unean, urrutiko bulego batean imajinatu ditugu politikari, ingeniero eta kargudun handiak mila planoetako milioi bat marraren arteko bat milimetro bat haruntzaxeago berririo markatzen

Bigarren tragoarekin, tren horrek zoko hauen gainetik hegan egin dezan eraikiko duten zubia gutxi gorabehera nondik joango den galdetu diogu elkarri, matxoiek betiko itzalpean utziko ote gaituzten, obretan egingo dituzten txikizioen ondoren paraje hauek ezagutzeko moduan geratuko ote diren, karril gaineko boieng horrek zer nolako burrunda aterako ote duen.

Ondorengo tragoak errejimen estuan ez daudenek egin dituzte, eta denek zerabilten buruan etxe hau salbatu duen milimetro horrek berak kondenatuko zuela besteren bat. Bizia beti ying eta yang.

Biharamonean Donostialdetik Iruñerako txangoa egin dugu. Hemen, nire hezur eta

giharrek ordenean jartzen lagunduko didala agindu dit emakume nafar batek, eta liburu oso interesgarri bat oparitu. Honetan, gure gorputza ingeniero baten begiz aztertu duenaren hainbat ideien artean, Tibeteko egungo Dalai Lamak esana biltzen du, itxaropentsu: "Ia beti txarra bada albiste, egunerokoa ona delako da". Esan behar diot hurrengoan Nekane Ripodasi: Dalai Lama hain optimista bada, Euskal Herriko hirigintza ezagutzen ez duelako da, seguru.

GURE autopista, trenbide eta hirigintzan, mendiurraketa, lur xahutze erraldoi, itsusikeria monumental eta arrisku-tranpak dira nagusi. Jadanik hondatua geneukan paisaia erabat suntsitu eta gure herrien urteetako memoria apurra birrintzeko lanean sutsu lehiatzen da buldozerra edonon. Txikizioan, berdin hondazale ikusten ditut orohar erabakitzaile gehienak, izan daitezten ezkerreko edo eskuineko, politikari edo tekniko, unionista, autonomista zein independentzizale.

Txarrerara ohituta, alboan daukagun edertasun alea ez ikustera iritsi gara azkenean. Eta ilunabar berezi bateko argitasuna egokitu behar zaigu hondamendiari desafio egiten dion albiste ona gozatzeko. Egunotan, Iruñetik Donostialderako bidean, Leitzarari eta Oriako autobideak lotzen dituen gunera hurbiltzean aurkitu dut nik. Zuk ere, Amasako maldan behera zatozela, frenuak sutan datozen kamioiek beta ematen badizute, bide bazterrean ikusiko duzu: izurriteen gainetik berpiztu den zumarraren miraria. Onddo hiltzailearekin borrokan dirauen zumarraren loria. Zumar horrek berak egin zion agur, beste batean, galga guztiak kixkalita Aduna pareko zuloan familia bat txirtxilatzerako kontrolrik gabe amildu zen kamioi hari ere. (Eta ondoren diputazioak bidegurutzea hobetu egin zuen). Egunotan, Sorabillari begira, bere lore-hazi arin berde-horia eskainiko dizu zumarrak, horko hormigo, galipot, eskonbro eta seinaleen aldameneko muntotik. Sistemaren ondoan eta bazterrean loratzen dira albiste onak ●

"Txarrerara ohituta, ilunabar berezi bateko argitasuna egokitu behar zaigu hondamendiari desafio egiten dion albiste ona gozatzeko. Egunotan, Iruñetik Donostialderako bidean, Leitzarari eta Oriako autobideak lotzen dituen gunera hurbiltzean aurkitu dut nik"

BERRI ONAK

EGUERDIAN, ALBISTEAK EUSKARAZ

Astelehenetik ostiralera, 14:30etan

IKER ESTALA

ANA ARANBERRI

ION LOPEZ

Gipuzkoako Telebista Berria

Ikusi nahi bagaituzu
tel.: 943 42 12 15

